

**Die belewenis van vaderskap van tweelinge tydens die
middelkinderjare: ‘n Gestalt perspektief**

deur

Liezl van der Merwe

voorgelê luidens die vereistes vir die graad

Magister Diaconiologiae
(Spelterapie–rigting)

aan die

UNIVERSITEIT VAN SUID-AFRIKA

STUDIELEIER: DR. M. DUNN

JUNIE 2010

TAALVERSORGING

2 June 2010

Aan wie dit mag aangaan

Ek bevestig hiermee dat ek verantwoordelik was vir die taalversorging van die verhandeling:

Die belewenis van vaderskap van tweelinge tydens die middelkinderjare: 'n Gestalt perspektief

deur **Liezl Theron, Studentenommer 367-6945-2**

U is welkom om my te kontak indien daar enige navrae is.

C A Meyer (Mev)
Taalversorger

The WriteApproach
You write it, we'll right it
083 556 5847

VERKLARING

Studentenommer: 367-6945-2

Ek verklaar hiermee dat **Die belewenis van vaderskap van tweelinge tydens die middelkinderjare: 'n Gestalt perspektief** my eie werk is en dat alle bronne wat gebruik of aangehaal is, deur middel van volledige verwysings aangedui en erken is. Dit is 'n verhandeling van beperkte omvang en moet as sodanig beskou word.

HANDTEKENING
(MEV. L THERON)

DATUM

BEDANKINGS

Hiermee wil ek graag, naas my Hemelse Vader, my oopregte dank en waardering uitspreek teenoor elkeen wat my ondersteun het en bygedra het om hierdie studie moontlik te maak.

- Dr Munita Dunn vir al haar geduld, hulp, raad, motivering en positiewe gesindheid.
- Casandra Meyer vir die taalkundige versorging en oneindige hulp.
- Respondente wat bereid was om hul unieke belewenisse met my te deel.
- Die kundiges vir u bydraes, idees en goedgesindheid.
- My familie en vriende vir die belangstelling, die oneindige geduld, aanmoediging, opofferings en ondersteuning. Ek waardeer dit oproeg.
- My medestudente vir aanmoediging.

OPSOMMING

Die vroeër konseptualisering van vaders se rolle wat net op die broodwinner gefokus het, is in die moderne familie vervang deur 'n aantal unieke rolle wat die vader vervul. Die verskillende aspekte van vaderskap het 'n wedersydse invloed op mekaar en kan elke vader se belewenis beïnvloed. Die doel van die kwalitatiewe studie was om die vader se belewenis van tweelinge in hul middelkinderjare te verken. Semi-gestruktureerde onderhoude is met agt vaders gevoer. Uit die studie het dit duidelik geword dat vaderskap van tweelinge oor die algemeen beskou kan word as 'n positiewe ervaring, maar dat die vaders ekstra uitdagings in die gesig staar wat met enkelkinders ontbreek. Die navorsing het tot die gevolg trekking gekom dat deur bewus te wees van veranderinge in elke ontwikkelingsfase van die tweeling, die vader homself beter kan voorberei op vaderskap, asook situasies wat hy huidiglik ervaar. Verskeie aanbevelings wat van waarde kan wees tydens ouervoorbereiding en ouerleiding aan vaders van tweelinge, is deur die navorsing gemaak.

SLEUTELTERME

- Vader
- Vaderskap
- Familie
- Tweeling
- Middelkinderjare
- Belewenis
- Gestalt perspektief

SUMMARY

The earlier conceptualisation of the roles of fathers that only focused on the breadwinner, has been replaced by a number of unique roles that are fulfilled by the father. The different aspects of fatherhood have a reciprocal influence on each other and can influence the father's experience. The goal of this qualitative study was to explore the father's experience of twins in their middle childhood. Semi-structured interviews were conducted with eight fathers. From this study it became clear that fatherhood of twins can generally be seen as a positive experience, but fathers of twins face extra challenges that lack in the case of single children. The researcher came to the conclusion that by being aware of the changes in each developmental stage, the father can prepare himself better for fatherhood and handle situations that he experiences at a particular moment. Various suggestions that can be useful for parental guidance and preparing fathers of twins for fatherhood were made.

KEY TERMS

Father

Fatherhood

Family

Twins

Middle childhood

Experience

Gestalt perspective

INHOUDSOPGawe

TAALVERSORGING	i
VERKLARING	ii
BEDANKINGS	iii
OPSOMMING	iv
SUMMARY	v
INHOUDSOPGawe	vi
LYS VAN TABELLE	ix
LYS VAN FIGURE	ix
LYS VAN ADENDA	ix
BIBLIOGRAFIE	129
HOOFSTUK 1 : INLEIDING TOT DIE STUDIE	1
1.1 Inleiding	1
1.2 Rasionaal van die studie en probleemstelling.....	3
1.3 Probleemformulering	5
1.4 Navorsingsvraag	6
1.5 Doelstelling en doelwitte.....	7
1.5.1 Doelstelling.....	7
1.5.2 Doelwitte	7
1.6 Navorsingsbenadering	8
1.7 Soort navorsing	9
1.8 Navorsingsontwerp.....	10
1.9 Navorsingsprosedure en werkwyse	12
1.9.1 Literatuur.....	12
1.9.2 Kundiges in die veld	13
1.9.3 Data-insameling	14
1.9.4 Data-analise	15
1.9.4.1 Betroubaarheid en geldigheid.....	16
1.10 Omskrywing van die universum, populasie en steekproef	19
1.10.1 Universum.....	19
1.10.2 Populasie	19
1.10.3 Steekproef.....	19
1.11 Etiese aspekte.....	20
1.11.1 Skade aan deelnemer	21
1.11.2 Ingeligte toestemming	21
1.11.3 Misleiding van deelnemers	22

1.11.4	Miskenning van privaatheid en vertroulikheid	22
1.11.5	Aksies en bevoegdheid van die navorser	22
1.11.6	Publikasie van bevindinge	23
1.12	Definisies van hoofkonsepte.....	23
1.12.1	Vader	23
1.12.2	Vaderskap.....	24
1.12.3	Tweeling.....	24
1.12.4	Middelkinderjare.....	25
1.12.5	Belewenis.....	25
1.12.6	Gestalt perspektief	26
1.13	Hoofstuk indeling.....	27
1.14	Samevatting	27
HOOFSTUK 2: KONSEPTUELE RAAMWERK		29
2.1	Inleiding.....	29
2.2	Die middeljarige kind	29
2.2.1	Fisiiese ontwikkeling	32
2.2.2	Sosiale ontwikkeling	33
2.2.3	Kognitiewe ontwikkeling	34
2.2.4	Psigososiale ontwikkeling.....	37
2.2.5	Verhoudings van die middeljarige kind	39
2.2.5.1	Die invloed van die skool.....	39
2.2.5.2	Die invloed van die gesin.....	40
2.2.5.3	Die ordinale posisie van 'n kind in die gesin	41
2.2.6	Interaksie met portuurgroep	42
2.3	Die familie as 'n sosiale sisteem.....	42
2.3.1	Gesaghebbende ouerskap	46
2.3.2	Outoritêre ouerskap.....	47
2.3.3	Die veranderende rol van vaderskap.....	48
2.3.4	Vaderskap	50
2.3.4.1	Vaders se veranderde rolle	51
2.3.4.2	Vaders as deel van die familie.....	53
2.3.4.3	Die invloed van die vader in die middelkinderjare	54
2.4	Die vader se belewenis	55
2.5	Tweelinge en ouerskap van 'n tweeling	60
2.5.1	Ontbreking van ordinale geboorte dinamika.....	64
2.6	Gestalt perspektief	65
2.6.1	Die veld teorie	66

2.6.1.1	Die beginsel van organisasie.....	67
2.6.1.2	Die beginsel van samevloeiing.....	68
2.6.1.3	Die beginsel van enkelvoud.....	69
2.6.1.4	Die beginsel van veranderende proses	69
2.6.1.5	Die beginsel van moontlike toepaslikheid.....	70
2.6.2	Die fenomenologiese perspektief	70
2.7	Samevatting	71
HOOFSTUK 3 : EMPIRIESE ONDERSOEK EN NAVORSINGSBEVINDINGS		73
3.1	Inleiding.....	73
3.2	Navorsingsprosedure en werkswyse	73
3.2.1	Analisering van die probleem en beplanning van die navorsing.....	73
3.2.2	Navorsingsbenadering	74
3.2.3	Navorsingsontwerp.....	74
3.2.4	Literatuuroorsig	76
3.2.5	Omskrywing van die universum, populasie en steekproefneming	76
3.2.6	Metode van die data-insameling.....	78
3.2.7	Betroubaarheid en geldigheid.....	79
3.2.8	Hantering van die data	80
3.3	Bespreking van die resultate	80
3.3.1	Tema 1 – Die vader en sy gesin.....	81
3.3.1.1	Subtema 1: Ouderdom van die ouers	82
3.3.1.2	Subtema 2: Finansiële besluite.....	83
3.3.1.3	Subtema 3: Dissipline van die tweeling	85
3.1.3.4	Subtema 4: Ondersteuningsraamwerk van die gesin.....	87
3.3.2	Tema 2 – Die vader se persepsie van die tweeling.....	89
3.3.2.1	Subtema 1: Die verskil tussen die grootmaak van 'n tweeling en 'n enkelkind	89
3.3.2.2	Subtema 2: Die verskil in ontwikkeling tussen die voorskoolse ouderdom van die tweeling en die middelkinderjare.....	90
3.3.2.3	Subtema 3: Kompetisie tussen die tweeling	92
3.3.2.4	Subtema 4: Die vader se verhouding met sy tweeling	94
3.3.2.5	Subtema 5: Tyd wat die vader saam met die tweeling spandeer	99
3.3.2.6	Subtema 6: Die invloed van die vader se werksomstandighede op die verhouding met sy tweeling	101
3.3.3	Tema 3 – Die vader se belewenis van vaderskap.....	104
3.3.3.1	Subtema 1: Uitdagings vir die vader	104
3.3.3.2	Subtema 2: Die invloed van die tweeling op die vader.....	107
3.3.3.3	Subtema 3: Die vader se verhouding met sy eie vader en die invloed daarvan op sy verhouding met die tweeling	109

3.3.3.4	Subtema 4: Die vader se belewenis van die mees uitdagende en mees belonende aspek van die tweeling.....	112
3.3.3.5	Subtema 5: Die betekenis van vaderskap	114
3.4	Samevatting	117
HOOFSTUK 4 : GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS		118
4.1	Inleiding.....	118
4.2	Navorsingsvraag, doelstelling en doelwitte.....	118
4.3	Gevolgtrekkings	120
4.3.1	Tema 1 – Die vader se belewenis van die gesin.....	120
4.3.2	Tema 2 – Die vader se belewenis van 'n tweeling	121
4.3.3	Tema 3 – Die vader se belewenis van vaderskap.....	122
4.4	Aanbevelings.....	124
4.4.1	Leemtes en aanbevelings ten opsigte van toekomstige navorsing	126
4.5	Samevatting	127

LYS VAN TABELLE

1.1	Navorsingsbenaderings.....	8
2.1	Die Psigososiale stadiums van Erikson	37
2.2	Die vier ouerskapstyle soos ontwikkel deur Baumrind	45
3.1	Ouderdomme van die vader, moeder en tweeling	82

LYS VAN FIGURE

2.3	Die veranderde rolle van vaders.....	52
2.4	Belsky se klassieke model van die determinante van ouerskap.....	59

ADDENDA

1	Toestemmingsbrief	149
2	Onderhoudskedule.....	151

HOOFSTUK 1

1 INLEIDING TOT DIE STUDIE

1.1 Inleiding

‘n Belangstelling in tweelinge bestaan al vir dekades in verskeie kulture (Fierro, 2005:16; Mander, 2004:185; Moore, 2007:1; Withrow & Schwiebert, 2005:1). Die radikale styging van tweelinggeboortes in die later gedeelte van die twintigste eeu kan deur ‘n verskeidenheid faktore verklaar word. Dit word grootliks toegeskryf aan die toename van vroue wat op ‘n later ouderdom aan babas geboorte gee, aangesien die vrystelling van meervuldige eierselle by vroue met ouderdom verhoog. Die styging in geassisteerde voortplanting en vrugbaarheidsbehandeling, asook gesonder leefstyle, is nog bydraende faktore (Fierro, 2005; Mander, 2004:186; Moore, 2007:1; Sandbank, 1999:1).

Ouerskap speel ‘n deurslaggewende rol daartoe om kinders uiteindelik tot hul volle potensiaal te laat ontwikkel (Berman, 2000:36; Klein, 2008). Versorging en ouerskap was hoofsaaklik take wat deur die moeders vervul is omdat meeste moeders nie uithuisig gewerk het nie. Tans word ‘n wesenlike groter deel van ouerskap ook deur die vaders uitgevoer (Goldin, 2007:1; McBride, 1989). Dit is deesdae albei ouers se taak om hul kinders in hul ontwikkeling te lei en ouers van tweelinge staar ekstra uitdagings in die gesig (Baker, 2008:1-2; Berman, 2000:42; Custer, 2009:1; Fierro, 2009d:1; Mander, 2004:186).

Die bogenoemde uitdagings figureer op psigologiese en ekonomiese vlakke. Hierdie aspekte ontvang nie dieselfde hoeveelheid aandag as die mediese risikos met die geboorte van tweelinge nie, maar is net so belangrik om in ag te neem met die grootmaak van tweelinge (Middle Childhood, 2009). Die intensiewe oorgang wat plaasvind vanaf die vroeë kinderjare na die middelkinderjare word gekenmerk deur uitdagings wat aan die kind gestel word op fisiese, sosiale, kognitiewe en emosionele vlak. Ontwikkeling vind uiters vinnig plaas tydens hierdie tydperk en is ‘n kritieke tydperk vir ‘n kind om selfvertroue te ontwikkel op alle vlakke van die lewe

deur middel van vriende, skoolwerk, sport en familie (Middle Childhood, 2009). As gevolg hiervan is die eise aan ouers van tweelinge, spesifiek in die middelkinderjare, soveel meer (American Society for Reproductive Medicine, 2009). Die aspekte wat die eise aan ouers meer uitdagend maak, verwysend na psigologiese en ekonomiese kwessies, word vervolgens bespreek.

Psigologiese kwessies vir middelkinderjare sluit in:

- Ouers se band/verbintenis met 'n tweeling verskil van dié met enkelkinders. Ouers mag dieselfde verwagtinge hê van beide kinders omdat hulle dieselfde ouderdom of geslag is, maar kinders het individuele behoeftes en ontwikkel nie teen dieselfde tempo nie.
- Die fisiese versorging van tweelinge is moeiliker as die sorg van enkelkinders huis omdat ouers chronies moeg en gespanne kan voel as gevolg van die bykomende vereistes van twee kinders van dieselfde ouderdom, in plaas van een.
- Tweelinge trek meer dikwels die publiek se aandag en afhangende van die ouers se persoonlikheid kan hulle dit as positief of negatief ervaar.
- Hulpverlening van familie en vriende is dikwels net op 'n korttermyn-basis beskikbaar, aangesien dit soveel moeiliker is om na twee kinders van dieselfde ouderdom om te sien (American Society for Reproductive Medicine, 2009).

Die ekonomiese kwessies sluit in:

- Die totale finansiële koste om tweelinge groot te maak is baie groter as wat dit in die geval van enkelkinders is, aangesien dubbel die kostes op presies dieselfde tyd gedek moet word (American Society for Reproductive Medicine, 2009).

Die navorsers het tydens die studie die vader se belewenis rondom vaderskap van tweelinge in hul middelkinderjare verken om vas te stel hoe die vader die veranderde rolle van vaderskap op verskeie vlakke ervaar. Dit is vanuit die Gestalt perspektief gedoen. Die term "Gestalt" word beskryf as 'n geheel wat 'n sekere mate van

struktuur besit, wat meer as die som van sy dele is. Gestalt terapie fokus meer op proses (wat gebeur) as inhoud (dit wat bespreek word). Die klem is op wat gedoen, gedink en gevoel word op die oomblik eerder as dit wat was, kon wees, kan wees of moes wees (Yontef, 1993:1).

Daar is ondersoek na die invloed van die tweeling op die vader gedoen en hoe dit die ervaring van vaderskap deur die vader beïnvloed het. Die Gestalt teorie plaas klem op hoe mense in hul totaliteit funksioneer. Die vader se kennis rondom die tweeling se ontwikkelingsfase is verken om vas te stel of dit 'n invloed op die vader se belewenis van ouerskap gehad het. Daar is ook verken watter invloed die moeder se ondersteuning op die vader se belewenis van ouerskap gehad het.

1.2 Rasionaal van die studie en probleemstelling

In die lig van die voorafgaande blyk die probleem te wees dat die grootmaak van tweelinge in hul middelkinderjare drasties verskil van enkelkinders of -sibbe (Baker, 2008:2; Klein, 2008:3; Mander, 2004:186). Newman en Newman (in Louw, Van Ede & Louw, 1998) wys tereg daarop dat kinders in die middelkinderjare hoë eise aan hul ouers stel. Die ouers se besluite word beproef, vervoer na al die nuwe naskoolse aktiwiteite word vereis, nuwe finansiële eise word aan die ouers gestel, ouers dien as buffer tussen die kind en die gemeenskap, en ouers leer die kind hoe om interpersoonlike verhoudings en verskille te hanteer en geskille op te los. Volgens die navorsing kan die implikasies vir die opvoeding en grootmaak van tweelinge dus bevraagteken word. Die navorsing het in die studie fokus geplaas op die middelkinderjare en die ervaring van vaderskap hierrondom, juis vanweë die addisionele dinamika in die ouer-kind verhouding wat na vore getree het. Dit is gedoen vanuit 'n Gestalt oogpunt en klem is dus geplaas op dit wat deur die vader op 'n spesifieke oomblik gedoen, gedink en gevoel word.

Die studie van families in die algemeen, en spesifiek rakende vaderskap, is in die verlede as minder belangrik geag. Vaderskap is deesdae onderworpe aan verskeie invloede wat veroorsaak dat vaders se rolle drasties verskil van wat voorheen verwag is (Mander, 2004:64; Wipfler, 2008:3). Die vader was voorheen hoofsaaklik beskou as morele opsigter, broodwinner (aangesien die vader tradisioneel die

enigste bron van inkomste was) en rolmodel (Lamb, 1996:1; Mander, 2004:67-68; Wambugu & Adams, 2007). Met veranderende omgewings word vaders tans merendeels beskou as die rolspeler binne die gesin wat gedeeltelik ekonomies voorsien (moeders verskaf ook 'n bron van inkomste), 'n metgesel of vennoot vir die moeder, as opvoeder optree, en as beskermer en ondersteuner van die huweliksmaat funksioneer (Lamb, 1996:6; Mander, 2004:68; Wambugu & Adams, 2007).

Daar word vandag erken dat vaders 'n kritieke rol speel in die welstand en grootmaak van hul kinders, maar die belangrikheid van die vader se rol binne die gesinstruktuur word steeds onderskat (Fraenkel, 2008:1; Wambugu & Adams, 2007). Die rolle van vaders in die moderne familie het meer kompleks geword (Allen, 2009:1) en mans word geforseer om gesinsverhoudings te ontwikkel wat verskil van dié wat hul met hul eie vaders gehad het. Ervarings uit hul kinderjare met hul vaders kan nie altyd as rolmodel gebruik word nie (Wambugu & Adams, 2007). Dit het implikasies vir die uitdagings wat hedendaagse vaders in die gesig staar, maar vir vaders van tweelinge behels hierdie ouerskaprolle unieke stres en vreugde wat vervolgens bespreek sal word (Custer, 2009:1; Smith, 2009:1).

Hedendaagse vaders ervaar spanning en druk om 'n gesin en loopbaan te balanseer. In meeste gesinne word 'n vader se tyd en energie verdeel tussen die huis en sy werk. Die vader word dus vasgevang in 'n dubbele verpligting tussen meer betrokke wees by die huis en terselfdertyd moet hy meer werk om sy gesin te onderhou (Knudsen & Girardeau, 2009:2; Lancaster, 2000:1). Meer eise word aan die vader van tweelinge gestel, weens die voorkoms van meer uitdagende en groter verpligte.

Die navorsers, 'n onderwyseres by 'n primêre skool met 'n aantal tweelinge in hul middelkinderjare, het waargeneem dat ouerskap van tweelinge, spesifiek vir die vaders, uitdagend blyk te wees. Die navorsers het ook ervaar dat die vaders se belewenis en die hantering van tweelinge, spesifiek in hul middelkinderjare, verskil het.

Tydens die literatuuroorsig het dit verder duidelik geword dat weinig artikels hieroor geskryf en beperkte navorsing al gedoen is om uit te vind watter uitwerking die addisionele eise van 'n tweeling, tesame met die veranderde rolle van 'n vader, op die vader se belewenis van vaderskap het (Knudsen & Girardeau, 2009:2; Schave & Ciriello, 1983:15). As gevolg van nuwe insigte uit die navorsing kan vaders toegerus word met inligting om 'n realistiese insig te verkry oor die ouerskap van 'n tweeling, spesifiek in die middelkinderjare. Dit kan ook van waarde wees vir speltherapeute, sielkundiges, onderwysers, maatskaplike werkers en enige ander beroep wat met vaders kontak het, of ouerleiding bied. Die navorsing se bewuswording van die probleem het aanleiding gegee tot die studie en word vervolgens bespreek.

1.3 Probleemformulering

Elke studie begin met 'n literatuuroorsig gebaseer op aanvanklike idees. In die proses word die probleem verfyn en deur die meer betekenisvolle veranderlikes geïdentifiseer. Vandaar moet die navorsing toesien dat die veranderlikes operatief toepaslik gedefinieer is. Dit moet verfyn word sodat daar presies gesê word wat in die studie ingesluit word en wat uitgesluit is (Graziano & Raulin, 2004:332). Mouton en Marais (1992:39) is van mening dat die keuse vir 'n bepaalde navorsingsonderwerp slegs die eerste stap is in die identifisering van wat presies nagevors gaan word. Die volgende stap is om 'n meer presiese aanduiding te kry van die soort domeinverskynsel (individu, groep, organisasie, sosiale interaksie of sosiale voorwerp) en oor watter aspekte, eienskappe of dimensies van die domeinverskynsel(s) nagevors gaan word. De Vos (2005:100) stem verder saam dat die formulering van die probleem die leser lei na die spesifieke fokus van die studie en dat dit beskou word as die punt waarvandaan helderheid oor die studie verkry wil word.

Die volgende breë vrae is gestel in die lig van die verkenning en beskrywing van die probleem wat in die voorafgaande afdeling as agtergrond bespreek is:

- Watter eienskappe van kinders in hul middelkinderjare blyk vir die vader uitdagend te wees?

- Hoe verskil die opvoedingsproses van tweelinge van dié van enkelkinders?
- Wat maak hedendaagse vaderskap meer uitdagend?
- Wat is die vader se belewenis van vaderskap vanuit 'n Gestalt perspektief?

Die navorsingsprobleem wat hierdie studie rig is dat daar hedendaags van die vader verwag word om meer rolle te vervul as gevolg van veranderinge wat in die samelewing plaasgevind het. Die grootmaak van 'n enkelkind is opsigself 'n uitdaging, maar met tweelinge is die implikasies en uitdagings soveel groter. Kinders in die middelkinderjare ondergaan verskeie veranderinge in hierdie ontwikkelingstadium wat kognitiewe, fisiese en emosionele veranderinge insluit. Dit kan bydra tot die belewenis van vaderskap. Meeste vaders kan nie staatmaak op hul eie verhouding met hul vaders as leiding nie en tesame met die uitdagings van 'n tweeling kan dit verrykende gevolge hê. Die Gestalt perspektief, tesame met die fenomenologiese en veld teorie, word gebruik om 'n beter begrip oor die belewenis van vaderskap van tweelinge weer te gee. Maatskaplike werkers en terapeute kan die informasie gebruik om beter ingeligte ouerleiding te bied aan die vaders van tweelinge.

1.4 Navorsingsvraag

Navorsing begin met 'n vraag. Die vraag word geleidelik verfyn totdat dit spesifiek genoeg is om vir die navorser 'n duidelike rigting te gee om dit te kan beantwoord. Dit is krities om die inisiële vraag te ontwikkel omdat dit bepaal hoeveel en hoe die navorsing moet plaasvind (Graziano & Raulin, 2004:60). Hipoteses en navorsingsvrae kan as vermoedens, verwagtings of stellings oor afgewagte bevindinge beskryf word. Deur middel van 'n hipotese of navorsingsvraag dui die navorser aan waarop hy of sy afstuur (Mouton & Marais, 1992:160,164,165). Tydens die verkennende en beskrywende, kwalitatiewe benadering word 'n navorsingsvraag geformuleer om die navorsing te rig ten einde 'n beter begrip van die spesifieke onderwerp te kry.

Hierdie studie was gebaseer op toegepaste navorsing van 'n verkennende en beskrywende aard en daarom is die navorsingsvraag vir die doel van hierdie studie

as volg geformuleer: **Wat is vaders van tweelinge in hul middelkinderjare se belewenis van vaderskap?**

1.5 Doelstelling en doelwitte

Die doelstellings en doelwitte van die studie word onderskeidelik as volg geformuleer:

1.5.1 Doelstelling

Volgens Fouché en De Vos (2005:104) is die doelstelling die groter doel of droom wat bereik wil word. Dit is dus 'n breë aanduiding wat die navorser wil bereik (Bak, 2008:18; Mouton & Marais, 1992:44).

Die doelstelling van dié betrokke studie was om die belewenis van vaders van tweelinge in hul middelkinderjare ten opsigte van vaderskap te ondersoek.

1.5.2 Doelwitte

Terwyl die doelstelling verwys na die doel wat die navorser wil bereik, duï die doelwitte op die meer konkrete, meetbare en vinnig bereikbare voorstellings van die einde waartoe elke poging of ambisie gerig is (De Vos, 2005:104; Neuman, 2000).

Die volgende doelwitte is gestel ten einde die doelstelling te bereik:

- 'n Teoretiese verkennings van die literatuur is gedoen ten einde 'n oorsig te bied oor die Gestalt teorie, die veranderde rolle van hedendaagse vaders in die tweeling-gesin en kinderontwikkeling binne die middelkinderjare.
- Semi-gestruktureerde onderhoude is met agt vaders gedoen ten einde 'n gedetailleerde idee oor die deelnemers se ervaring van vaderskap te verkry.
- Data-analise is gedoen na voltooiing van die onderhoude deur 'n raamwerk wat toepaslik is vir kwalitatiewe navorsing, waarna temas en subtemas geïdentifiseer is.

- Bevindinge is gekontroleer met literatuur-bevindings.
- ‘n Opsomming, gevolgtrekkings en aanbevelings is gemaak wat van waarde kan wees vir vaders, asook vir ouerleiding.

1.6 Navorsingsbenadering

‘n Belangrike kwessie in die navorsingsproses is of die navorser gebruik gaan maak van ‘n kwalitatiewe navorsingsbenadering, of ‘n kwantitatiewe navorsingsbenadering. Die navorser hou gewoonlik die benadering in gedagte wanneer die navorsingsdoel beplan word (De Vos, 2005:110). Marshall en Rossman (in De Vos, et al, 2005:110), beskryf die proses as: “*this involves matching the purpose (goal) of the research with the research question, and eventually not only with a particular approach, but also with design (quantitative) or strategy (qualitative).*” Hierna sal die navorsingsproses volgens die verskillende stappe verloop. Dit is dus ‘n baie belangrike besluit om te neem.

Alhoewel beide navorsingsbenaderings die basiese beginsels van wetenskap deel, verskil dit ook op opvallende maniere, elkeen met sy eie sterkpunte en beperkinge (Neuman, 2000:16). Kwantitatiewe en kwalitatiewe navorsingsbenaderings kan as volg vergelyk word, soos deur Neuman (2000:16) verduidelik:

Tabel 1.1: Navorsingsbenaderings

(Aangepas vanuit Neuman, 2000:16)

Kwantitatiewe benadering	Kwalitatiewe benadering
Meet objektieve feite	Bou van sosiale realiteit en kulturele betekenis
Fokus op veranderlikes	Fokus op interaktiewe prosesse en gebeurtenisse
Betroubaarheid is die sleutel	Betroubaarheid is die sleutel
Vry van waardes	Waardes is teenwoordig en duidelik
Onafhanklik van konteks	Omstandigheds-gedwonge
Baie gevalle/proefpersone	Min gevalle/deelnemers

Statistiese analyse	Tema-gerigte analyse
Navorser is verwyderd	Navorser is betrokke

Die kwalitatiewe benadering se hoofdoel is om die funksionering in die alledaagse omgewing, van informele gesprekke tussen vriende tot hofverrigtinge, te beskryf en te analyseer. Hierdie navorsingsmetode sluit die naturalistiese en deelnemer observasie, vraelyste, die analisering van gesprekke en sosiale netwerke in (Graziano & Raulin, 2004:135). Data-insameling en data-analise gaan dus hand aan hand om sodoende 'n samehangende interpretasie van die data op te bou. Die navorsing word geleei deur die aanvanklike konsepte en ontwikkelende begrip, maar word verskuif en aangepas soos wat die navorser die data insamel en analyseer (Marshall & Rossman, 1999:151).

Kwalitatiewe navorsing word beskryf as die poging om hoofsaaklik die sosiale lewe, ervarings en die betekenis wat mens heg aan die alledaagse lewe, te verstaan (Fouché & De Vos, 2005:105-106; Neuman, 2003:14, 328). Vir die doel van hierdie studie is daar van 'n kwalitatiewe navorsingsbenadering gebruik gemaak aangesien dit buigbaar is en dit die navorser in staat gestel het om die vader se belewenis op 'n natuurlike manier te ondersoek. Deur middel van hierdie benadering kon die navorser begrip ontwikkel vir die betekenis wat die respondent aan die situasie geheg het. Tydens die semi-gestruktureerde onderhoude is inligting ingewin en vrae kon aangepas word ten einde die volledige prentjie te kry.

1.7 Soort navorsing

Die doel van navorsing kan verdeel word in basiese en toegepaste navorsing. Volgens Neuman (2000:23) soek basiese navorsers antwoorde op vrae wat 'n moontlike impak kan hê op 'n sekere denkwyse. Sodoende bied dit 'n fondasie vir kennis en begrip. Toegepaste navorsing daarenteen is gerig op die oplos van spesifieke sake of probleme en om professionele persone te help om take uit te voer (Neuman, 2003:22). Arkava en Lane (1983:11-13) is van mening dat toegepaste en basiese navorsing breë doelstellings van navorsing is, terwyl verkennende, beskrywende en verduidelikende ontwerp, doelwitte is.

Toegepaste navorsing is dus vir die doel van hierdie studie gebruik, omdat dit oor ‘n kort tydperk en met min deelnemers resultate kon lewer wat vaders kan help om die wisselwerking met betrekking tot ‘n verskeidenheid rolle en verwagtings binne vaderskap beter te kan hanteer. Dit kan prakties geïmplimenteer word deur verskillende professionele persone wat met vaders in kontak is, of wat ouerleiding bied.

Die navorser het gebruik gemaak van **toegepaste navorsing** van ‘n **verkennende** en **beskrywende** aard. **Verkennende navorsing** word uitgevoer om insig tot ‘n situasie, verskynsel, gemeenskap of individu te verkry. Die behoefté vir so ‘n studie kan ontstaan uit die tekort aan basiese informasie oor ‘n nuwe area van belang. Die antwoord tot ‘n “wat” vraag benoem ‘n verkennende studie (Fouché & De Vos, 2005:106; Mouton & Marais, 1992:46; Neuman, 2003:328). **Beskrywende navorsing** skets ‘n duidelike prentjie van die spesifieke detail van ‘n situasie, sosiale omgewing of verhouding en fokus op die “hoe” en “hoekom” vrae (Fouché & De Vos, 2005:106; Neuman, 2000:22). Die navorsingsontwerp was kollektiewe gevallenstudies aangesien dit ‘n ondersoek was om ‘n sosiale kwessie of probleem beter te verstaan of uit te brei (Fouché, 2005:272). Tydens die studie het die navorser insig ontwikkel in vaders se belewenis van vaderskap van tweelinge in hul middelkinderjare.

1.8 Navorsingsontwerp

In hulle klassieke werk oor navorsingsmetodologie, definieer Sellitz, Jahoda, Deutsch en Cock (1965:50) ‘n navorsingsontwerp as volg: “*A research design is the arrangement of conditions for collection and analysis of data in a manner that aims to combine relevance to the research purpose with economy in procedure.*” Dit is duidelik dat die navorsingsontwerp ten doel het om die uitvoering van ‘n navorsingsdoel inlyn met bepaalde (praktiese) oorwegings en beperkinge te bring. Die navorsingsontwerp impliseer ooglopend navorsingsbeplanning en is ‘n uiteensetting of bloudruk van die navorsingsprojek wat volg (Mouton & Marais, 1992:34; Mouton, 2001:107).

Die doel van 'n navorsingsontwerp is om die betrokke navorsingsprojek sodanig te beplan en te struktureer dat die uiteindelike geldigheid van die navorsingsbevindinge verhoog word (Mouton & Marais, 1992:35). Die struktuur en logika van 'n navorsingsontwerp word bepaal tydens die formulering van die navorsingsprobleem (Mouton, 2001:108).

Denzin en Lincoln (in De Vos *et al*, 2005:268) ... "prefer to call methodologies such as *ethnography, phenomenology and the biographical method strategies of enquiry or tools that can be used to design qualitative research.*" De Vos (2005:268) sluit hierby aan en noem dat kwalitatiewe navorsers byna altyd hul eie ontwerp of strategie bepaal soos hul vorder, deur van een of meer van die beskikbare strategieë gebruik te maak.

Navorsers wat van die kwalitatiewe metode gebruik maak sal dus tydens die navorsingsproses, die navorsingstrategie ontwerp wat gepas is tot hul navorsing, of kan selfs die navorsingsprojek ontwerp rondom die strategie wat deur die navorser gekies is (Fouché, 2005:269).

Vir die doel van hierdie navorsing het die navorser gebruik gemaak van **kollektiewe gevallestudies**. Mark (in De Vos, *et al*, 2005:272) beskryf dat kollektiewe gevallestudies hoofsaaklik die begrip van die navorser oor 'n sosiale kwessie of populasie wat bestudeer word uitbrei. Die belangstelling in die individuele studie is sekondêr tot die belangstelling van 'n groep gevalle. Gevalle word gekies sodat vergelykings getref kan word tussen die gevalle en konsepte, sodat teorieë uitgebrei kan word.

Die navorser se gevallestudies het bestaan uit vaders van tweelinge wat hulself in hul middelkinderjare bevind, wat die navorser geselekteer het vir die doel van die navorsing. Daar is onderhoude gevoer met die vaders om sodoende die sosiale kwessie beter te verstaan. Die navorser het gepoog om haarself in die respondent se skoene te plaas en te beleef en verstaan wat die respondent beleef deur middel van die fenomenologiese benadering. Die respondent moes ervaar dat die navorser verstaan sonder om te oordeel.

Tydens die onderhoud is ondersoek gedoen om kennis in te win en insig te ontwikkel na die respondent se belewenis deur vrae te stel en waarnemings te maak (De Vos, 2005:272).

1.9 Navorsingsprosedure en werkwyse

Die navorsingsprosedure en werkwyse het uit die volgende bestaan:

1.9.1 Literatuur

‘n Literatuuroorsig is nie net belangrik vir die duidelike formulasie van die probleem nie, maar ook vir die uitvoering van die beplanning en werklike implementasie van die ondersoek (Cilliers in De Vos, *et al*, 2005:207). ‘n Literatuuroorsig is gebaseer op die aanname dat kennis vermeerder en dat daar geleer en gebou word op wat ander navorsers gedoen het (Babbie, 1992:110; Neuman, 2000:445).

Met behulp van die literatuuroorsig het die navorser die betrokke areas wat vir die studie van belang is, bekend gemaak. Na aanleiding hiervan kon die navorser ‘n toepaslike navorsingsprobleem identifiseer. Die bevindings is na aanloop van die studie met die literatuur vergelyk.

‘n Literatuuroorsig is gedoen om data te verkry oor vaders, vaderskap en tweelinge, asook die Gestalt konsepte wat gebruik is. Die navorser het gebruik gemaak van boeke, joernale, internet artikels en verhandelings vanuit die sielkundige, maatskaplike en opvoedkundige akademiese velde. Die navorser het ook van klassieke bronne gebruik gemaak.

Die navorser het verskeie bronne geraadpleeg vir inligting en navorsing ten opsigte van vaders se verwagte rol, asook die eise wat met ‘n tweeling gepaard gaan. Bronne het ingesluit, onder andere, die biblioteek van UNISA; verskeie databasisse soos Sabinet, Pro Quest, Ebsco-host; UNISA se elektroniese databasis van tesisse en dissertasies; tesame met joernale en die internet, maar die navorser het beperkte inligting oor hierdie onderwerp gevind. Weinig artikels is hieroor geskryf en beperkte navorsing is voorheen gedoen om uit te vind watter uitwerking die addisionele eise van ‘n tweeling tesame met die veranderde rolle van ‘n vader, op die vader se

belewenis van vaderskap het (Knudsen & Girardeau, 2009:2; Schave & Ciriello, 1983:15).

Tydens die literatuuroorsig van toepaslike literatuur, joernale, vaktydskrifte, navorsingsresultate en elektroniese bronne is die volgende verken:

- Vaders en die veranderende rolle van vaderskap
- Die middelkinderjare van 'n kind
- Die verhouding tussen kind en vader
- Tweelinge, wat disigotiese sowel as monosigotiese tweelinge insluit
- Determinante wat die belewenis van die vader beïnvloed
- Die belewenis van vaderskap vir die vader vanuit 'n Gestalt perspektief, wat die veld teorie sowel as die fenomenologiese benadering insluit

Met nuwe insigte vanuit die uitgevoerde navorsing kan vaders toegerus word met inligting om 'n realistiese persepsie te verkry oor die ouerskap van 'n tweeling, spesifiek in die middelkinderjare.

1.9.2 Kundiges in die veld

Onderhoude is gevoer met kundiges in die veld wat gereeld met tweelinge werk, om uit te vind of vaders van tweelinge wel die invloed van veranderde rolle van vaderskap ervaar. Die kenners is reeds etlike jare in die praktyk betrokke by ouers en kinders.

Die volgende kundiges is geraadpleeg:

- **Mev. Jenny D'Arcy en Me. Pam Oppermann:** Altwee is onderskeidelik 28 jaar in die onderwys, en is dus betrokke by ouers en die kinders, asook tweelinge wat in hul klasse was deur die jare. Mev. D'Arcy is 'n Graad 1 onderwyseres by Sharonlea Primary School, en Me. Pam Oppermann die onderhoof by Sharonlea Primary School in Johannesburg.

- **Mev. Reinette Du Preez:** Gekwalifiseerde berader, wat daaglik by ouers en kinders betrokke is. Mev. Du Preez bied op 'n gereelde basis ouerleiding aan ouers.
- **Mev. Natasha Fourie:** Arbeidsterapeut, speltherapeut en ma van 'n tweeling. Die navorsing het met Mev. Fourie in kontak getree om uit te vind of sy van mening is dat vaders vandag se verwagte rolle uitdagend vind, en of 'n tweeling meer uitdagend is as enkelkinders.
- **Dr. Herbie Staples:** Prinsipaal van Trinityhouse Primary School in Johannesburg. Dr. Staples het 'n doktorsgraad in Opvoedkunde, en werk op 'n daaglikse basis met kinders, ouers en onderwysers

Die doel van die konsultasie met die kundiges was om vas te stel of ouers hul al geraadpleeg het in verband met ouerleiding oor 'n tweeling, of hul ervaring van ouers met tweelinge, en sodoende die werkbaarheid van die studie te bepaal.

Al die kundiges was reeds verskeie kere betrokke by tweelinge en hul ouers. Mev. Fourie kon ook vanuit 'n persoonlike oogpunt haar mening lig. Hulle was van mening dat die vader se verwagte rolle in die samelewing wel verander het en dat 'n tweeling meer uitdagend is as enkelkinders. Hul het ook genoem dat 'n moeder baie van die kwessies met betrekking tot tweelinge makliker hanteer as 'n vader. Die kundiges was van mening dat daar wel 'n behoeftie in die veld is vir 'n studie oor die ervaring van vaderskap. As gevolg van die veranderde rolle van vaders vind hul sekere aspekte van die tweeling uitdagend, byvoorbeeld om die kinders se identiteite apart te hou en hul ook as individue te behandel. Die uitdaging van vaderskap van 'n tweeling en die vaderskap van 'n enkelkind verskil in terme van die kompleksiteit daarvan en hoe om die eise daarvan te balanseer.

Die navorsingstudie was as uitvoerbaar beskou soos blyk uit die uitgebreide literatuuroorsig en konsultasie met kundiges. Om hierdie aspekte beter te verstaan, is onderhoude met die vaders gevoer en sodoende is data ingesamel.

1.9.3 Data-insameling

Voordat die navorser begin om die data in te samel, moet daar op 'n sistematiese manier beplan word wat toepaslik sal wees vir die omstandighede, deelnemers of beide en wat analyse sal faciliteer voordat die data-insameling begin (De Vos, 2005:334). Die navorser wat notas neem tydens die onderhoud, kan waardevolle inligting mis en kan nie op geheue alleen staatmaak nie. Om hierdie struikelblok te oorkom, het die navorser van digitale-opnames gebruik gemaak, nadat die deelnemers vooraf ingelig en hul toestemming daarvoor verkry is.

Vaders van tweelinge is geïdentifiseer deur middel van die skoolhoofde in die Johannesburg distrik waarmee die navorser in verbinding getree het. Die vaders is by die ondersoek betrek totdat dieselfde patronen na vore gekom het en 'n versadigingspunt bereik is. Daar is gebruik gemaak van semi-gestruktureerde onderhoude wat gedefinieer kan word as georganiseerd rondom areas van spesifieke belangstelling, terwyl dit nog steeds aansienlike buigbaarheid in die omvang en diepte toelaat (May in De Vos, *et al*, 2005:292).

Die navorser het dus, soos beskryf deur Smith en Manning (in De Vos, *et al*, 2005:296) van semi-gestruktureerde onderhoude gebruik gemaak om 'n gedetailleerde idee oor die deelnemer se mening oor en die persepsies van 'n meer spesifieke onderwerp te verkry ten einde die doelwitte van die navorsing te bereik. Hierdie metode het baie meer buigbaarheid aan die navorser, sowel as die deelnemer gebied. Die navorser het gebruik gemaak van 'n onderhoudskedule van ongeveer 30-45 minute (Greeff, in De Vos, *et al*, 2005:296), maar dit het slegs as 'n riglyn gedien (Sien Addendum 2). Indien die vader nog enige ervarings met die navorser wou deel, is die tye aangepas. Die onderhoudsvrae was gebaseer op die literatuuroorsig, maar nuwe vrae kon gevra word indien die navorser onduidelikheid gehad het oor enige van die vrae wat beantwoord is. Reserwekopieë is ook van die data gemaak.

Die betroubaarheid van die studie is verhoog deur al die onderhoude te transkribeer en akkurate veldnotas is na elke onderhoud gemaak (Creswell, 2005:189). Terugvoer en reflektiewe notas is verskaf met betrekking tot elke onderhoud om die geldigheid van die studie te verseker (Creswell, 2005:189). Na afloop van die onderhoude en die insameling van data, is die data geanalyseer. Die data-analise was 'n tydsame proses en 'n belangrike deel van die navorsing.

1.9.4 Data-analise

Leedy en Ormrod (2005:276), asook Babbie (1990:225) verduidelik dat data-analise die proses is waartydens data wat ingesamel is op die verskeie maniere geanalyseer word om die navorsingsvraag te beantwoord.

Data-insameling en -analise gaan hand aan hand om sodoende 'n duidelike interpretasie van die data op te bou. Die navorser word geleid deur aanvanklike konsepte en ontwikkel 'n begrip daaroor, maar verander en wysig die konsepte soos wat die navorser inligting inwin en dit analyseer (Marshall & Rossman in De Vos, et al, 2005:335). Die data wat ingesamel is, is georganiseer, geklassifiseer en gekleurkodeer na aanleiding van die hoofkonsepte (De Vos, 2005:335). Die navorser het die transkripte nagegaan totdat opmerklike en herhaalde temas identifiseer is en het daarna die data geïntegreer en geïnterpreteer in die vorm van 'n bespreking (De Vos, 2005:338).

De Vos (2005:334) noem dat daar nege stappe in die kwalitatiewe data analisering proses is, wat ook deur die navorser gevolg is:

- Beplanning vir die opname van data.
- Data-insameling en voorafgaande analise.
- Die beheer en organisering van die data.
- Die lees en skryf van memoranda.
- Die skep van kategorieë, temas en patronen.
- Kodering van die data.
- Toetsing van die begrippe wat vorendag kom.
- Soek na alternatiewe verduidelikings.
- Verteenwoordiging en visualisering (die skryf van die verslag).

Vervolgens sal aandag geskenk word aan die betroubaarheid en geldigheid van die betrokke studie.

1.9.4.1 *Betroubaarheid en geldigheid*

Betroubaarheid is van uiterste belang in kwalitatiewe navorsing. Die assesering van betroubaarheid is die toets van geanalyseerde data, die bevindinge en gevolgtrekkings. Die procedures wat gebruik gaan word vir die assesering van betroubaarheid moet dus deurgaans in gedagte gehou word (Nieuwenhuis in Maree, 2007:113). Die volgende punte, soos beskryf deur Nieuwenhuis (in Maree, 2007:114-115) was in gedagte gehou om die betroubaarheid van die studie te bevorder:

- **Die gebruik van verskeie data bronre** – Deur data van verskillende bronre te gebruik, help om bevindinge te kontroleer. As die data van verskillende bronre tot dieselfde gevolgtrekkings kom, sal die navorser meer vertroue in die resultate hê. Daar is van verskeie bronre in die studie gebruik gemaak.
- **Kontrolering van ‘n gesaghebbende** – Die kredietwaardigheid van die studie kan verhoog word deur navorsingsdeelnemers of gesaghebbendes wat belang het by die studie, se kommentaar te gebruik om die navorsingsbevindinge, interpretasies en gevolgtrekkings te assesseer. Vir die doel van hierdie studie het die navorser se studieleier die aanvanklike onderhoudsvraelys en samevattings gekontroleer, asook die data interpretasies en bevindinge. Kontrolering het deurgaans op ‘n formele, sowel as ‘n informele manier, deur die navorser se studieleier geskied.
- **Vermy veralgemeen** – Die doel van kwalitatiewe navorsing is nie om bevindinge in ‘n populasie te veralgemeen nie. Dit streef eerder daarna om ‘n begrip vir die deelnemers se perspektiewe te bied. Die doel van hierdie studie was om insig van die deelnemers se perspektiewe, ervaringe, houdings en gedrag te bied.
- **Kies aanhalings noukeurig** – Terwyl die gebruik van direkte aanhalings waardevolle ondersteuning kan bied aan die data interpretasie, gebruik navorsers dikwels aanhalings om hul eie mening of siening oor ‘n onderwerp te ondersteun. Die navorser het elke aanhaling noukeurig gekies om ‘n begrip in konteks te bied oor waarom die navorser huis hierdie aanhaling gekies het. Genoeg teks is aangebied om sodoende die leser toe te laat om te besluit wat

die deelnemer probeer oordra het en die navorser het geensins eie interpretasies op die teks afgedwing nie.

- **Lopende konfidensialiteit en anonimititeit** – Geen inligting oor die deelnemers is bekend gemaak nie. Dit het geskied deur geen beroepe, ouderdomme, gelowe, name of woongebiede in die bevindinge te noem nie.

Dit is belangrik dat resultate konstant bly, selfs wanneer dit op verskillende tye of deur verskillende maniere van assesering of meting verkry word. Daar moet met ander woorde **geldigheid** verkry word (Maree & Van der Westhuizen in Maree, 2007:37). ‘n Replika in kwalitatiewe navorsing is nie moontlik nie, omdat die menslike natuur nooit staties is nie (Merriam in Maree, 2007:37). Dit is dus die navorser se plig om seker te maak dat die fenomeen wat beskryf word ooreenstem met realiteit. Geldigheid vir die studie is verkry deurdat die onderhoudsvraelys nagegaan is deur een van die kenners wat geraadpleeg is omtrent die studie, asook die navorser se studieleier (interne geldigheid) en duidelike beskrywings van die deelnemers en die konteks is gefasiliteer om eksterne geldigheid (veralgemeenbaarheid) te verseker (Maree & Van der Westhuizen in Maree, 2007:37).

Merriam (in Maree, 2007:38) beskryf geldigheid van kwalitatiewe studies as resultate wat ooreenstemmend is met die data wat ingesamel is. Die geldigheid van kwalitatiewe ontwerpe sluit in die manier waarop die interpretasies en konsepte betekenis inhoud vir beide die deelnemers en die navorser. Dit moet só geïmplimenteer word dat die geringste hoeveelheid inmenging plaasvind, terwyl dit die kwaliteit van die navorsing verhoog. Die navorser het deur middel van kristalisasie en kontrolering gesorg dat die interne geldigheid van die studie verseker is (Merriam in Maree, 2007:38). Die twee terme sal vervolgens bespreek word.

Kristalisasie – Kristalisasie verwys na die manier waarop resultate as geldig bestempel word deur van verskeie metodes van data-insameling en -analise gebruik te maak en sodoeende word die betroubaarheid van die studie verhoog (Richardson in Denzin & Lincoln, 2000:392). Kristalle groei, verander en pas aan, maar is nie vormloos nie. Janesick (2000:392) verduidelik dat die manier waarop ‘n kristal

gesien word, afhang van die manier waarop die persoon dit sien wanneer dit teen die lig gehou word: "Kristalisasie bied 'n in-diepte, komplekse, deeglike gedeeltelike begrip van die onderwerp" (Richardson in Denzin & Lincoln, 2000:392). Die navorser het die geldigheid van die studie verseker deur van kristalisasie gebruik te maak om sodoende 'n beter begrip van die onderwerp te verskaf.

Kontrolering – Die vasgestelde patronen was krities hersien en gekorreleer met die literatuur bevindinge, insluitend die beperkinge van die studie, asook die moontlike toekomstige navorsingsgeleenthede (De Vos, 2005:84,339). Aanbevelings is gemaak vir vaders, asook vir professionele persone wat direk met vaders werk, of ouerleiding bied.

Deurdat die voorafgaande prosedure gevolg is, beskou die navorser die studie as geldig en betroubaar.

1.10 Omskrywing van die universum, populasie en steekproef

1.10.1 Universum

Die universum verwys na al die potensiële onderwerpe wat die eienskappe besit waarin die navorser belangstel (Arkava & Lane in De Vos, *et al*, 2005:193; Babbie, 1992:301). Neuman (2000:142) ondersteun verder hierdie stelling deur te verwys na die universum as die eenhede wat die navorsing dek, of waarna dit veralgemeen kan word. Mouton (2001:134) vat dit saam as "*...the complete set of elements and their characteristics about which a conclusion is to be drawn on the basis of a sample.*" In hierdie studie het die universum uit vaders in Gauteng wat tweelinge het bestaan.

1.10.2 Populasie

Populasie is 'n term wat grense stel aan die navorsingsveld. Dit verwys na individue in die universum wat spesifieke eienskappe besit en hulself in dieselfde geografiese ligging bevind (Babbie, 2004:190; De Vos, 2005:193; Graziano & Raulin, 2004:202; Mouton, 2001:134; Neuman, 2000:201). Die betrokke vaders in hierdie studie se

tweelinge bevind hulself in die middelkinderjare en die vaders is in Johannesburg, Gauteng woonagtig.

1.10.3 Steekproef

'n Nie-waarskynlikheid-steekproef is vir die doel van hierdie navorsing gebruik. Hierdie steekproef kan nie die kanse van die insluiting van 'n sekere individu bepaal nie, omdat die navorser nie die populasie-grootte of die lede van die populasie ken nie (Gravetter & Forzano in De Vos, *et al*, 2005:201). Meer spesifiek, is daar van 'n doelgerigte steekproeftrekking gebruik gemaak. Watters en Biernacki (in De Vos, *et al*, 2005:203) definieer hierdie steekproef as 'n doelgerigte, sistematiese metode waardeur gekontroleerde lyste van vasgestelde populasies binne geografiese distrikte ontwikkel word en gedetaileerde planne ontwerp word om die voldoende hoeveelheid gevalle te verwerf binne elkeen van die doelwitte. Die steekproef het uit ongeveer agt vaders van tweelinge bestaan. Data en nuwe inligting is ingewin totdat 'n versadigingspunt bereik is (Neuman, 1997:202). Die navorser is 'n onderwyseres in Johannesburg en het toegang tot verskeie skole in die distrik waarvan tweelinge in die middelkinderjare deel is.

Kriteria vir die insluiting vir die doel van hierdie navorsing was as volg:

- Die man moet 'n vader van 'n tweeling wees.
- Die vader moet getroud wees met die tweeling se moeder.
- Die vader en tweeling kan Afrikaans- of Engelssprekend wees.
- Die tweeling kan manlik, vroulik, of een van elk wees.
- Die tweeling moet hulself bevind in die middelkinderjare (6-12 jaar).
- Die tweeling moet in Johannesburg skoolgaan om sodoende toegang te hê tot die vaders.
- Die tweelinge en vaders kan van enige etniese groepering afkomstig wees.

Deelnemers was genader vir onderhoudvoering, totdat dieselfde patroon van data in die onderhoude na vore gekom het en 'n versadigingspunt bereik is. Daar was dus nie vooraf bepaal hoeveel deelnemers betrek sou word nie.

1.11 Etiese aspekte

In die meeste woordeboeke en alledaagse gebruik, word etiek tipies geassosieer met sedelikheid en beide maak kennis met kwessies van reg en verkeerd. Maar wat presies is reg en verkeerd? Dit kan verskil van individu tot individu gebaseer op geloof, politiek, pragmatiese observasie of wat werk en nie werk nie (Babbie, 1992:464). Webster's New World Dictionary (1992:464) is 'n tipiese woordeboek wat etiek definieer as "...conforming to the standards of conduct of a given profession or group".

Die blote feit dat mense die objek van studies in die mensewetenskappe is, bring unieke etiese probleme na vore (De Vos, 2005:56). Verder word gesê dat vir die navorsers in die mensewetenskappe, die etiese kwessies baie kompleks is, omdat geen data ooit ten koste van die mens verkry mag word nie. Die volgende etiese aspekte wat in Babbie (1992:464-469) en De Vos (2005:58-65) beklemtoon is, is gedurende die studie in gedagte gehou:

1.11.1 Skade aan deelnemer

Die verantwoordelikheid berus op die navorser om die deelnemers binne perke te beskerm teen enige vorm van fisiese en/of emosionele skade, wat mag ontstaan uit die navorsingsprojek. Dit behels dan ook die privaatheid van die deelnemers, wat beteken dat geen inligting bekend gemaak mag word wat die respondent in gevaar sal stel nie (Babbie, 1992:465; De Vos, 2005:58).

Die deelnemers wat vir die doel van hierdie navorsing gebruik is, het in volkome privaatheid met die navorser in kontak getree, hetsy deur onderhoude of korrespondensie. Indien enige moontlike onverwerkte emosies na vore gekom het, is dit deur die navorser hanteer.

1.11.2 Ingeligte toestemming

Die inwinning van ingeligte toestemming impliseer dat alle moontlike of toepaslike informasie oor die doel van die navorsing, die procedures wat gevvolg is gedurende

die navorsing, die moontlike voordele, nadele en gevare waaraan die deelnemers blootgestel was, asook die kredietwaardigheid van die navorser, voorgelê was aan potensiële deelnemers of hul wetlike verteenwoordigers (Babbie, 1992:464; De Vos, 2005:59).

Die doel en die aard van hierdie navorsing was aan die deelnemers verduidelik. Skriftelike toestemming is van die vaders verkry om deel te neem, asook vir die opname van die onderhoude op band (Sien Addendum 1).

1.11.3 Misleiding van deelnemers

Loewenberg and Dolgoff (in De Vos, *et al*, 2005:60) beskryf misleiding as die doelbewuste misinterpretasie van feite om 'n ander persoon te laat glo in dit wat nie waar is nie en sodoende die respek te skend waartoe elke persoon geregtig is.

Daar is deurgaans in die navorsingsproses deur die navorser gepoog om nie die deelnemers te mislei nie. Feite is ook weergegee soos vanaf die respondent verkry en is nie verander of gemanipuleer om die navorser te pas nie.

1.11.4 Miskenning van privaatheid en vertroulikheid

Dit was uiters belangrik om die deelnemers se privaatheid en identiteit regdeur die navorsing te beskerm. Privaatheid kan gedefinieer word as dit wat nie normaalweg vir ander beskikbaar is om te observeer of analyseer nie (De Vos, 2005:61). Verder kan daar onderskei word tussen anonimitet en konfidensialiteit. Konfidensialiteit impliseer dat slegs die navorser bewus sal wees van die identiteit van die deelnemers. Anonimitet beteken dat geeneen, selfs nie die navorser, in staat sal wees om enige respondent na die tyd te kan identifiseer nie (De Vos, 2005:62, Babbie, 1992:467).

Inligting wat van die deelnemers verkry is vir die navorsingsproses, was vertroulik gehanteer en enige onderhoude of sessies wat met die respondent plaasgevind het, het in privaatheid geskied. Geen name van die deelnemers is bekend gemaak nie.

1.11.5 Aksies en bevoegdheid van die navorser

Navorsers is eties verplig om seker te maak dat hul bevoegd en toegerus is om die voorgestelde navorsing uit te voer (De Vos, 2005:63). Die navorsing het onder leiding van 'n bevoegde studieleier geskied. Die navorsingsprojek was deurgaans op 'n eties korrekte manier uitgevoer. 'n Verantwoordelikheid het by die navorser berus om die analise van die data en die bevindinge van die studie korrek weer te gee. Die navorser is 'n onderwyseres en het ondervinding om met beide kinders en ouers te werk. Hierdie kennis en ondervinding was in die navorsingsproses toegepas.

1.11.6 Publikasie van bevindinge

Navorsers moet verseker dat die navorsingsverslag so akkuraat en objektief as moontlik saamgestel word (De Vos, 2005:65). Verder word verduidelik dat die skryf van die verslag alles moet behels om dit so duidelik as moonlik te maak en dat al die informasie wat nodig is vir die leser om te verstaan wat geskryf is, ingesluit is (De Vos, 2005:65).

Daarom berus 'n etiese verantwoordelikheid by die navorser om seker te maak dat die navorsing korrek verloop en dat niemand deur die bevindinge mislei word nie. Die bevindinge van die navorsing is in die navorsingsverslag weergegee.

1.12 Definisies van hoofkonsepte

Hoofkonsepte van belang wat deurgaans in die studie gebruik is, sal nou ter wille van duidelikheid bespreek word.

1.12.1 Vader

Volgens Princeton University Encyclopedia and Dictionaries (2009) kan 'n vader gedefinieer word as 'n manlike ouer, 'n manlike persoon wie se sperm verbind word met 'n eiersel, wat die konsepsie van 'n kind tot gevolg het. In die meerderheid families is die vader die een wat die reëls neerlê asook die huishouding bestuur.

‘n Belangrike rol van vaders vandag is om die moeder te help om geleidelik meer onafhanklik te raak na die geboorte van kinders (Goldin, 2007:1). Vir die doel van hierdie studie word ‘n vader gedefinieer as ‘n man wat een of meer kinders het.

1.12.2 Vaderskap

Vaderskap word deur die Collins Cobuild Dictionary (1989) beskryf as die toestand van vader-wees. Princeton University Encyclopedia and Dictionaries (2009) ondersteun verder hierdie stelling deur dit te beskryf as die verhouding tussen ‘n vader en sy kinders.

Geskiedkundiges het gewys dat die tradisies van vaderskap lank, kompleks en dikwels mitologies is. Afgesien van die oorsprong van die persepsie, was die vader tradisioneel beskou as die meer verwyderde ouer (Bornstein, 1995:67).

In sy klassieke werk sê Rotundo (1985:17) dat ‘n goeie vader ‘n aktiewe deelnemer is in die detail van alledaagse kindersorg. Hy is op ‘n meer ekspressiewe en intieme manier betrokke by sy kinders en speel ‘n groter deel in die sosialiseringsproses wat vroeër deur mans afgeskeep is. Vir die doel van hierdie studie word vaderskap gedefinieer as die staat/toestand van vaderwees.

1.12.3 Tweeling

Die Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (2005:1210) definieer ‘n tweeling as twee broers of susters, of ‘n broer en ‘n suster wat gelyktydig gebore is. Die Penguin Dictionary of Psychology (Reber, Allen & Reber, 2009:838) brei verder uit en meld dat dit twee sibbes is wat uit dieselfde uterus en op dieselfde tyd gebore word en kan in di-sigotiese en mono-sigotiese tweelinge verdeel word (Segal, 2000).

‘n Di-sigotiese tweeling ontwikkel uit twee verskillende eierselle wat op dieselfde tyd deur twee verskillende spermselle bevrug is. Gevolglik is daar nie méér ooreenkoms tussen hulle as tussen gewone broers en/of susters nie (Berk, 2006:73). Hierdie tweeling kan uit dieselfde of teenoorgestelde geslag bestaan (Segal, 2000:4).

‘n Mono-sigotiese tweeling is ‘n tweeling wat ontwikkel weens die twee-deling van ‘n bevrugte eiersel tussen die eerste en veertiende dag na bevragting, met die gevolg dat die onderskeie lede oor dieselfde genetiese eienskappe beskik (Berk, 2006:73; Segal, 2000:3). Identiese tweelinge kom lukraak voor, wat beteken dat sulke tweelinge in enige familie op enige tyd kan voorkom (Segal, 2000:3). Vir die doel van hierdie studie word ‘n tweeling gedefinieer as twee broers of susters, of ‘n broer en ‘n suster wat gelyktydig gebore is.

1.12.4 Middelkinderjare

Die tydperk tussen ongeveer die sesde en twaalfde lewensjare van ‘n kind staan bekend as middelkinderjare. Dit is ‘n tydperk van relatiewe rustigheid en kalmte tussen die vinnige ontwikkeling van sowel die voorafgaande kinderjare as die daaropvolgende adolesente jare en hulle ontwikkel die patronen en gedrag wat reeds gedurende die vorige jare neergelê is (De Bruin, 1998:49; Louw & Edwards, 1993:549). Hierdie tydperk staan ook bekend as die skooljare. Berk (2006:6) beaam dit en sluit aan deur te sê dat kinders in hierdie ouderdomsgroep meer leer oor hul wêreld en nuwe verantwoordelikhede bemeester wat aard na dié wat hul sal uitvoer as volwassenes.

Vir die doeleindes van die studie verwys middelkinderjare na ‘n kind wat homself bevind tussen die ouderdom van ses en twaalf jaar.

1.12.5 Belewenis

Princeton Universiteit se webwoordeboek (2009) beskryf ‘n belewenis as die effek op die oordeel of emosie wat geproduseer word deur ‘n gebeurtenis, hetsy dit waargeneem of aan deelgeneem word. Verder kan dit ook ‘n persoonlike en direkte indruk wees in kontras met beskrywings. Die Penguin Dictionary of Psychology (2009:278) verduidelik belewenis as ‘n gebeurtenis waardeur iemand geleef het, kennis wat verkry is deur die deelname aan ‘n sekere gebeurtenis of die somtotaal van kennis wat bymekaar gemaak is.

Volgens die Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (2005:223) is ‘n sinoniem vir ervaring, die woord “belewenis” en word verduidelik as ‘n ervaring van die gees (Odendaal & Gouws, 2005:80). Vir die doel van hierdie studie word belewenis beskou as die vader se emosionele ervaring van vaderskap, dit wil sê, hoe die vader daaroor voel, daaroor dink en dan daarop reageer. Dit is die vader se unieke, individuele en persoonlike ervaring daarvan.

1.12.6 Gestalt perspektief

Gestalt terapie is ‘n fenomenologiese-eksistensiële terapie wat deur Frederick (Fritz) Perls en Laura Perls gestig is in die 1940's. Gestalt terapie fokus meer op proses (wat gebeur) as inhoud (dit wat bespreek word). Die klem is op wat gedoen, gedink en gevoel word op die oomblik eerder as dit wat was, kon wees, kan wees of moes wees (Yontef, 1993:1).

Die term “Gestalt” word as ‘n geheel wat ‘n sekere mate van struktuur besit, wat meer as die som van sy dele is, en wat transponeerbaar is, deur Gouws, Louw, Meyer en Plug (1979:104) beskryf. Dit is dus ‘n heel figuur (Gladding, 2000:221; Louw & Edwards, 1993:21). Dit beteken dat dit herkenbaar bly selfs al word die samestellende dele vervang, solank die verhouding tussen die dele behoue bly. Hierdie denkwyse plaas dus klem op die persepsie van voltooidheid en geheelheid (Gladding, 2000:221).

Die Gestalt teorie plaas dus klem op hoe mense in hul totaliteit funksioneer en Gestaltsielkundiges spreek hulself uit teen die opbreek van bewussynsprosesse in elemente (Gladding, 2000:221; Louw & Edwards, 1993:21). Vir hulle is die belangrikste eienskap van menslike gedrag juis die heelheid en onderlinge verband daarvan. Met ander woorde, daar ontwikkel ‘n betekenisvolle en gestruktureerde geheel van menslike gedrag uit die afsonderlike elemente waaruit dit saamgestel is – *wat meer is as net die som van sy samestellende dele*. Geen stimulus het dus ‘n konstante betekenis nie en die betekenis is afhanklik van die omringende gebeure, met ander woorde, die geheel waarin dit pas (Atkinson, Atkinson, Smith & Bem, 1993:166; Hergenhahn, 1997:405; Louw & Edwards, 1993:21).

Vir die doeleindes van die studie plaas Gestalt perspektief klem op hoe mense in hul totaliteit funksioneer en dat betekenis afhanglik is van omringende gebeure (die geheel waarin dit pas).

1.13 Hoofstuk indeling

Die verhandeling van beperkte omvang bestaan uit die volgende hoofstukke:

Hoofstuk 1: Dit dien as inleiding tot die studie. Dit sluit die motivering asook die probleemformulering vir die studie in. Die doelstellings en doelwitte is geformuleer en daar is verduidelik watter navorsingsbenadering gevvolg gaan word. Die soort navorsing wat gebruik gaan word, die navorsingstrategie, die navorsingsprosedure en werkswyse is ook verduidelik. Die hoofkonsepte wat van belang is vir die studie is in Hoofstuk 1 beskryf.

Hoofstuk 2: 'n Teoretiese oorsig oor die belewenis van die vader, vaderskap, die veranderde rolle van 'n vader, die ontwikkelingsfase van die tweeling, asook die Gestalt perspektief. Hierdie hoofstuk dien as raamwerk om inligting wat die navorsing in die studie wil ondersoek, as agtergrond aan die leser te skets.

Hoofstuk 3: Empiriese gegewens, navorsingsbevindinge en die literatuurkontrole. Die doelwit van hierdie hoofstuk is om die resultate van die studie weer te gee, te analyseer en met toepaslike literatuur te kontroleer.

Hoofstuk 4: Samevatting, gevolgtrekkings en aanbevelings.

1.14 Samevatting

Hoofstuk 1 het gedien as 'n inleidende oriëntering tot die navorsing. In die hoofstuk is gemotiveer waarom die ondersoek nodig geag is, die navorsingsprobleem is geformuleer en afgebaken en die doel van die studie en metode van die ondersoek is bespreek. Eiese aspekte is bespreek en hoofkonsepte verduidelik ten einde duidelikheid te verseker.

In die volgende hoofstuk sal konsepte in verband met die onderwerp bespreek word aan die hand van bestaande literatuur. Dit sal die veranderende rolle van die vader

in verband met vaderskap, die uniekheid van tweelinge, die ontwikkelingsfase van die kind en belewenis van vaderskap vanuit 'n Gestalt perspektief wat die veld teorie en fenomenologiese benadering insluit.

HOOFSTUK 2

2 KONSEPTUELE RAAMWERK

2.1 Inleiding

Hierdie hoofstuk dien as konseptuele raamwerk om inligting aan die leser te verskaf en sodoende die agtergrond te skets oor dit wat die navorsing in die studie wil ondersoek. Die konseptuele raamwerk word volgens De Vos (2005:35) beskryf as die funksie om verskillende konsepte in die studie, asook die verhouding tussen die konsepte, te ondersoek en verduidelik, ten einde begrip by die leser te ontwikkel. Aan hand van die literatuur sal daar 'n oorsigtelike beskrywing gegee word van die konsepte wat van belang is vir die studie, asook die wedersydse invloed wat die konsepte op mekaar het.

Daar is verskeie konsepte van belang wat in hierdie hoofstuk bespreek word. Eerstens word die middelkinderjare as ontwikkelingsfase beskryf. Daaropvolgend word die familie as sosiale sisteem beskryf, aangesien die vader en kind deel vorm van 'n familiesisteem. Vaderskap en die belewenis van vaderskap word ook bespreek, waarna die fokus op tweelinge geplaas word. Tweelinge - en spesifiek die ouerskap van tweelinge - word verder bespreek. Unieke aspekte rondom tweelinge en die ouerskap van tweelinge volg hierop. Laastens word die Gestalt perspektief uit die veld en fenomenologiese teorie beskryf, juis omdat die studie die ervaring van vaders van tweelinge vanuit die Gestalt perspektief ondersoek het.

In die eerste afdeling van die hoofstuk sal die navorsing aandag skenk aan die ontwikkelingsfase van die kind in sy middelkinderjare, wat unieke invloede kan hê op die belewenis van vaderskap.

2.2 Die middeljarige kind

Die navorsing ag dit belangrik om 'n beter begrip van die kind in sy middelkinderjare te ontwikkel. Die eienskappe wat uniek is tot hierdie ontwikkelingsfase kan die

belewenis van die vader beïnvloed en kan 'n uitgebreide kennis beter begrip hieroor verskaf. Ouerskapkennis van kinderontwikkeling is 'n faktor wat verwant is aan die uitkomste van kinderontwikkeling (Sanders & Morawska, 2005). Dit kan gedefinieer word as die begrip van ontwikkelingsnorme en mylpale, prosesse van kinderontwikkeling en die bekendheid met versorgingsvaardighede (Banasich & Brooks-Gunn, 1996). Hierdie kennis bied 'n kognitiewe organisering vir die aanpassing of awagting van ontwikkelingsveranderinge in kinders (Stoiber & Houghton, 1993). Wanneer ouers 'n groter kennis van kinderontwikkeling het, toon die ouers hoër vlakke van ouerskapsvaardighede (Banasich & Brooks-Gunn, 1996; Huang, Caughy, Genevro & Miller, 2005) en het die kinders hoër kognitiewe vlakke (Banasich & Brooks-Gunn, 1996; Dichtelmiller, Meisels, Plunkerr, Bozvstssu, Claflin & Mangelsdorf, 1992). Verder is daar 'n positiewe assosiasie gevind tussen ouerlike selfvaardigheid en ouerskap bevoegdheid wanneer die kennis van kinderontwikkeling hoog is (Hess, Teti & Hussey-Gardner, 2004). Vir die doel van hierdie studie is die middelkinderjare van 'n kind afgebaken as 'n kind tussen ses- en twaalfjarige ouderdom (Berk, 2006:6; Louw & Edwards, 1993:549). Dit is 'n tydperk van relatiewe rustigheid en kalmte tussen die vinnige ontwikkeling van die voorafgaande kinderjare en die daaropvolgende adolessente jare (Louw & Edwards, 1993:549).

Middelkinderjare bring baie veranderinge in die kind se lewe mee. Onafhanklikheid van die familie word nou belangrik. Gebeurtenisse soos die begin van skool laat kinders in gereelde kontak kom met 'n groter wêreld en vriendskappe word meer belangrik (National Center on Birth Defects and Developmental Disabilities, 2005). Dit sluit in die verwagtinge van toepaslike gedrag en mylpale, asook die rolle wat die kind in die skool en samelewing moet aanneem (Collins, 2005). Die kind se fisiese, sosiale en kognitiewe vaardighede ontwikkel vinnig en het 'n impak op die interaksie tussen ouer en kind (Bornstein, 1995:65; Collins, 2005; National Center on Birth Defects and Developmental Disabilities, 2005).

Tydens die middelkinderjare tree die volgende eienskappe op die voorgrond (Louw & Edwards, 1993:552; Mayer, Anastasi & Clark, 2006):

- Kinders besef nou dat ander mense ook gedagtes, gevoelens en intensies het.
- Hulle het 'n duideliker begrip van oorsaak en gevolg en verwarring nie meer hierdie twee konsepte nie. Hulle besef ook dat sekere dinge toevallig kan gebeur.
- Hulle hanteer nie meer leweloze voorwerpe asof dit oor menslike eienskappe beskik nie.
- Hulle ontwikkel self-esteem en word toenemend meer selfverzekerd.
- Hulle maak nuwe vriende en staar nuwe uitdagings by die skool in die gesig.
- Hulle leer om risikos binne perke te neem, leer om mislukking te hanteer en om weer daarvan te herstel.
- Die kinders geniet dit om deel van die familie te wees en om genotvolle aktiwiteite saam te doen.
- Die kinders voel geliefd, aanvaard en waardevol as deel van die familie.

Ouers het te doen met hul kinders se aanpassings om hulself te vind, skool by te woon en meer onafhanklik te word. Hulle word meer rebels as voorheen en neem 'n stelling in oor dit wat hul voel reg is. Die kinders sal dus meer geneig wees om teen die oueriteit van hul ouers te gaan (Middle Childhood, 2009).

Kinders in die middelkinderjare bring baie meer tyd weg van die huis af deur as wat vroeër die geval was en ouers moet hul kinders se gedrag van 'n afstand af dophou. Hoe effektief die waarneming van kinders is, hang af van 'n aandagtige, oplettende, responsiewe en warm verhouding tussen die ouer en kind. Hierdie tipe verhouding tussen ouer en kind in die middelkinderjare word geassosieer met die ontwikkeling van 'n goeie self-esteem, bevoegdheid en toepaslike sosiale verantwoordelikheid as kind (Collins, 2005). Alhoewel ouer en kind minder tyd saam spandeer, bly die huis nogtans vir kinders 'n plek wat die meeste sekuriteit bied en die gesin die spil waarom hul bestaan draai. Aangesien die rol van kinders in hierdie fase verander, verander die rol van die ouers ook. Kinders wil meer geleentheid hê om saam met hul ouers besluite te neem oor hulle eie sake, of verkies dit dikwels om self te besluit. Hulle spreek ook dikwels hul ontevredenheid met die bestaande reëls uit (Collins, 2005; Dowshen, 2008; Kobak, Rosenthal & Serwik, 2005:71; Linwood, 2006:4; Louw & Edwards 1993:557). Kinders wie se ouers responsief en veeleisend

is ontwikkel psigologies en sosiaal baie goed gedurende die middelkinderjare (Linwood, 2006:4).

Kinders se ervarings met hul ouers gedurende die fisiese, kognitiewe en sosiale veranderinge van middelkinderjare, affekteer nie net hul huidige welstand nie, maar het ook noemenswaardige implikasies vir hul latere lewe (Collins, 2005:1). Vervolgens sal fisiese ontwikkeling binne die middelkinderjare bespreek word..

2.2.1 Fisiese ontwikkeling

Tydens die middelkinderjare vind fisiese groei bestendig plaas. Fisiese ontwikkeling is die manier waarop die liggaam vaardighede ontwikkel om meer kompleks in sy vordering te word. Fisiese ontwikkeling van die middeljarige kind sluit die volgende eienskappe in (Craig, 1996; De Bruin, 1998:50; Louw & Edwards, 1993:550; Nuttal, 1995:2; Seifert & Hofnung, 1994):

- Kinders se liggame word meer gespierd en hul fisiese krag neem toe. Die bene van hul liggame groei langer en kan geassosieer word met die sogenoamde groeipyne wat hul ervaar.
- Die groter spiere in die arms en bene is meer ontwikkeld as die kleiner spiere. Kinders kan 'n bal skop en rondhardloop, maar dit is moeilik om beide op dieselfde tyd te doen.
- Fisiese groei bied aan kinders die geleentheid om deel te neem aan talle nuwe aktiwiteite.
- Daar kan 'n groot verskil in die grootte en vermoë van die kinders wees. Dit sal beïnvloed hoe die kind met ander oor die weg kom en hoe hul oor hulself voel.
- Voedsame etes is noodsaaklik vir gesonde ontwikkeling en ouers moet voortdurend daarvan bewus wees dat die inname van te veel kalorieë tot vetsug kan lei. Oorgewig kinders voel gewoonlik nie baie goed oor hulself nie. Op die lange duur kan hulle ook fisiese probleme ervaar.
- Die brein bereik sy volwasse grootte en gewig.
- Melktande word permanente tande vervang.

- Die aanleer en verfyning van 'n verskeidenheid psigomotoriese vaardighede vind plaas. Hierdie vaardighede raak al hoe meer gespesialiseerd volgens elke kind se belang en fisiese vermoëns. Kinders se verbeterde koördinasie en tydsberekening bevorder hul prestasies in alle sportsoorte, insluitende individuele en spanaktiwiteite. Dit is veral vir seuns baie belangrik om op sportgebied te presteer. Hulle voel dikwels dat hierdie prestasies tot aanvaarding deur hul maats van beide geslagte bydra.

Volgens die navorser gee hierdie fisiese mylpale aanleiding daartoe dat die kind tot baie meer in staat is en meer aktiwiteite saam met hul ouers, maats en sibbe kan doen. Dit kan die voorafgaande verhouding tussen ouer en kind verander. Tesame met die vinnige fisiese ontwikkeling tydens hierdie tydperk, vind daar ook groot veranderinge plaas in die kind se sosiale ontwikkeling. Hierdie vaardigheid sal vervolgens bespreek word.

2.2.2 Sosiale ontwikkeling

Sosiale ontwikkeling is die proses van ontwikkeling waarin kinders die vaardighede, reëls, waardes en norme leer wat hulle sal toelaat om konneksies te vorm en te funksioneer tusen familielede, portuurlede en lede van die samelewing (Center for the Improvement of Child Caring, 2009). Een van die belangrikste sosiale ontwikkelings wat tydens die middelkinderjare plaasvind, is dat die kind sensitiwiteit vir ander ontwikkel. Waar kinders tydens die voorskoolse jare hoofsaaklik egosentries opgetree het, tree daar tussen ses- en agtjarige ouderdom 'n geleidelike verandering in kinders se waarneming van ander mense in (Louw & Edwards, 1993:559). Eisbenberg en Fabes (1998) noem verder dat empatie in die vroeë skooljare 'n belangrike motiveerdeer vir prososiale of altruïstiese gedrag is – aksies wat 'n ander persoon bevoordeel sonder dat enige beloning verwag word. 'n Ander belangrike ontwikkelingsfaset is dat kinders in die middelkinderjare 'n baie hoë premie op hul vriendskappe met hul maats (portuurgroep) plaas (Collins, 2005:1, Louw & Edwards, 1993:559). Portuurgroepe oefen 'n belangrike invloed uit regdeur die kritiese ontwikkelingsjare van 'n kind (Encyclopedia of Mental Disorders, 2009).

Die rolle wat die portuurgroep in die kind se lewe speel word vervolgens bespreek (De Bruin, 1998:53; Encyclopedia of Mental Disorders, 2009; Ladd, 1999; Louw & Edwards, 1993; Quigley, 2004):

- Die portuurgroep verskaf kameraadskap. Die kind het dus persone met wie hy kan gesels, speel en sy tyd mee verwyl.
- Die portuurgroep verskaf 'n geleentheid vir kinders om onafhanklik van hul ouers se waardes en standarde op te tree.
- Die portuurgroep help om kennis en inligting oor te dra.
- Dit leer kinders reëls en regulasies wat bydra tot hul aanvaarding (en dus aanpassing) in die portuurgroep.
- Die portuurgroep help om geslagsrolle te versterk.
- Dit bring mee dat emosionele bande wat die kind met die ouers het, verswak word.
- Dit bied ondervinding in verhoudings waar hulle op gelyke voet met ander kan meeding.

Oormatige gehegtheid aan die portuurgroep is egter ook nadelig. Dit kan daartoe lei dat die kind onder groepsdruk aan aktiwiteite deelneem wat ongewens is of die kind se persoonlikheidsontwikkeling eerder benadeel as bevoordeel (Encyclopedia of Mental Disorders, 2009).

Nuttal (1995) brei verder op die sosiale ontwikkeling van die kind uit op grond van emosies en noem dat die kind leiding, reëls en grense nodig het. Hul verg hulp met probleemoplossing en het meer liefde, aandag en goedkeuring van ouers nodig in plaas van kritiek. Die derde area wat ontwikkel tydens die middelkinderjare, tesame met fisiese en sosiale ontwikkeling, is die kognitiewe ontwikkeling van die kind, wat vervolgens bespreek word.

2.2.3 Kognitiewe ontwikkeling

Kinders ontwikkel kognitief deur die vordering van verskeie ontwikkelingstadiums (Alvarez, 2009). Kognitiewe ontwikkeling kan dus omskryf word as die ontwikkeling

van intelligensie, bewuste gedagtes en probleemoplossingsvaardighede (Dorland's Medical Dictionary for Health Consumers, 2007).

Aangesien kinders in hul middelkinderjare 'n groot gedeelte van die dag by die skool deurbring, kan daar verwag word dat hul kognitiewe vaardighede sal ontwikkel. Hulle leer lees en skryf. Inligting word aan hulle meegegee sodat hulle meer van die wêreld te wete kan kom, maar daar word egter van hulle verwag om hierdie inligting te onthou en dit te gebruik om probleme op te los (De Bruin, 1998:51; Louw & Edwards, 1993:551).

Alhoewel meeste ouers bewus is van die kognitiewe verandering wat met hul kind se fisiese groei gepaard gaan, sal hul die veranderinge moeilik kan beskryf. Jean Piaget is wêreldwyd erken as een van die mees invloedryke denkers op hierdie gebied, met sy kognitieweontwikkelings teorie (Atkinson, *et al*, 1993:83; Berk, 2006:220; Louw & Edwards, 1993:551; Piaget, 2001).

Die basiese karaktereinskappe van Piaget se teorie kan as volg beskryf word (Berk, 2006:220; Piaget, 2001):

- Die verskillende stadiums van Piaget se teorie bied 'n algemene teorie van ontwikkeling, waarin alle aspekte van kognisie op 'n geïntegreerde manier verander en 'n soortgelyke roete volg.
- Die stadiums is invariant, gebeur altyd in 'n vasgestelde orde en geen stadium kan oorgeslaan word nie.
- Die stadiums is universeel en daar word aangeneem dat dit kinders orals karakteriseer.

Spesifieke psigologiese skemas verander met ouerdom, om sodoende op 'n georganiseerde manier sin te maak van ervaringe. Aan die begin is die skemas sensoriese-motoriese aksie patronen. Kort daarna reageer die peuter nie net op voorwerpe nie, maar dink hy voor hy optree. Volgens Piaget is hierdie verandering die transisie van 'n sensoriese-motoriese na 'n kognitiewe benadering tot die wêreld (Piaget, 2001).

In Piaget se teorie (Piaget, 2001) is twee prosesse verantwoordelik vir die verandering vanaf sensorsies-motories tot 'n kognitiewe benadering: **aanpassing** en **organisering**. **Aanpassing** behels die konstruksie van skemas deur die direkte interaksie met die omgewing. Twee aktiwiteite komplimenteer hierdie skema: **assimilasie** en **akkomodasie**. Gedurende **assimilasie** gebruik ons huidige skemas om die eksterne wêreld te interpreteer. In **akkomodasie** skep ons nuwe skemas, of word oues aangepas wanneer daar besef word dat die huidige denkwyse nie die omgewing volkome vaspen nie. **Organisering** is 'n proses wat intern plaasvind en verwyderd is van direkte kontak met die omgewing. Wanneer kinders nuwe skemas vorm, herorganiseer hul dit en word dit gekoppel aan ander skemas om 'n sterk interverwante kognitiewe sisteem te skep (Berk, 2006:221).

Piaget noem die periode tussen sewe en twaalf jaar die konkreet-operasionele fase, wat 'n groot draaipunt in kognitiewe ontwikkeling is. Denke is baie meer logies, buigbaar en georganiseer as wat dit vroeër was (Berk, 2006:242; Louw & Edwards, 1993:552). Teen die einde van hierdie periode tree die volgende eienskappe volgens Piaget op die voorgrond (Louw & Edwards, 1993:552):

- Kinders besef dat ander mense ook gedagtes, gevoelens en intensies het.
- Hulle ontwikkel omkeerbaarheid (probleem en oplossing).
- Hulle het 'n duideliker begrip van oorsaak en gevolg en verwarring nie meer hierdie twee konsepte nie. Hul besef ook dat sekere dinge toevallig kan gebeur.
- Hulle hanteer nie meer leweloze voorwerpe asof dit oor menslike eienskappe besit nie.

Die drie areas van ontwikkeling soos hierbo bespreek, is belangrik vir die kind in sy middelkinderjare. Maar tesame met fisiese, sosiale en kognitiewe ontwikkeling, is daar 'n belangrike deel van ontwikkeling, genaamd die psigososiale ontwikkeling van die kind. Die navorsing ag dit as belangrik sodat die leser 'n beter algemene begrip kan verkry oor die kind in sy middelkinderjare.

2.2.4 Psigososiale ontwikkeling

Nog 'n bekende klassieke teorie op die gebied van ontwikkeling, is die Psigososiale teorie van Erik Erikson. Erikson het Freud se werk gebruik as 'n beginpunt om 'n teorie te ontwikkel oor die menslike ontwikkelingstadiums. Erikson het gefokus op hoe die mens se identiteit ontwikkel, of misluk, om hul eie vermoë te ontwikkel wat hul toelaat om produktiewe en tevrede lede van die samelewing te word. Omdat Erikson se teorie die manier hoe mense sienings ontwikkel en hoe hul geestelik leer om binne 'n groter gemeenskap te bestaan combineer, word dit 'n Psigososiale teorie genoem (Berk, 2006; Boeree, 2006; Erikson, 1980; Oswalt, 2005).

Persoonlikheidseienskappe word aangetref in teenoorgesteldes. Daar kan aan die mens gedink word as optimisties of pessimisties, afhanklik of onafhanklik, emosioneel of onemosioneel, asook aggressief of passief. Meeste van hierdie eienskappe is ingebore of oorgeërf, maar vele ander eienskappe soos die gevoel van bevoegdheid of mislukking word geleer op grond van die uitdagings en bystand wat mense ontvang terwyl hulle groei (Harder, 2002).

Op grond van hierdie eienskappe, het Erikson die lewensspan vanaf geboorte tot dood in agt stadiums ingedeel (Harder, 2002). Die opeenvolgende aangepaste tabel stel die verskillende stadiums uiteen om sodende 'n beter kennis te ontwikkel oor die ontwikkelingstadiums:

Tabel 2.1: Die Psigososiale stadiums van Erikson
(Vergelyk: Boeree, 2006; Louw & Edwards, 1993; Nilon, 2009)

Stadium	Psigososiale konflik	Belangrike verhoudings	Sintese
1: 0-1 jaar	Vertroue vs wantroue	Moeder	Hoop, geloof
2: 1-2 jaar	Outonomie vs skaamte/twyfel	Ouers	Wilskrag
3: 3-6 jaar	Inisiatief vs skuld	Familie	Doelgerigtheid

Stadium	Psigososiale konflik	Belangrike verhoudings	Sintese
4: 6-12 jaar	Arbeidsaamheid vs minderwaardigheid	Gemeenskap en skool	Bekwaamheid
5: Adolesensie	Identiteit vs roloverwarring	Portuurgroep en rolmodelle	Betroubaarheid
6: Vroeë volwassenheid	Intimitate vs isolasie	Eggenoot en vriende	Liefde
7: Middel volwassenheid	Generatiwiteit vs stagnasie	Huishouding en kollegas	Sorgsaamheid
8: Bejaardheid	Integriteit vs wanhoop	Mensdom	Wysheid

Kinders in hul middelkinderjare bevind hulself in die vierde stadium soos deur Erikson beskryf, naamlik arbeidsaamheid teenoor minderwaardigheid. Arbeidsaamheid dui daarop dat die kind bekwaamheid probeer verkry deur aan die eise te voldoen wat ouers, vriende en onderwysers stel (De Bruin, 1998). Die belangrikste verhoudings is die met die skool en die gemeenskap. Ouers is nogsteeds belangrik, maar nie meer so belangrik as van tevore nie. (Harder, 2002). Kinders wat hulself en ander daarvan kan oortuig dat hulle in staat is tot goeie werk, is gewoonlik selfversekerd en ontwikkel meestal 'n positiewe selfbegrip. Hulle ontwikkel ook 'n gevoel van bemeestering en bekwaamheid en voel goed oor hulself omdat hulle sekere take goed kan verrig. Wanneer die kind egter nie in sy pogings slaag nie, ontwikkel hy dikwels 'n gevoel van mislukking, onbekwaamheid en lae selfrespek. 'n Kind wat 'n minderwaardigheidsgevoel ontwikkel, kan belangstelling in sy skoolwerk verloor, sosiale interaksie vermy en weier om aan sportaktiwiteite deel te neem (De Bruin, 1998:52; Erikson, 1980; Roos, 1998:39).

Die ideaal is dus om 'n balans te ontwikkel tussen arbeidsaamheid en minderwaardigheid – arbeidsaamheid met 'n klein hoeveelheid minderwaardigheid om mens nederig te hou. Dan word daar 'n sintese bereik wat bekwaamheid genoem word (Boeree, 2006).

Kinders se ervaring van hul ouers tydens die fisiese, kognitiewe en sosiale veranderinge van die middelkinderjare, affekteer nie net hul huidige welstand nie, maar dra ook implikasies vir hul latere lewe (Collins, 2005). Die navorsers is van mening dat dit belangrik is om 'n begrip te verkry van die eienskappe van middeljarige kinders. Die uitdagings wat die vader in die gesig staar mag sy belewenis van vaderskap beïnvloed en sodoende kan hy 'n beter begrip vir die ontwikkelingstake van die kind ontwikkel.

2.2.5 Verhoudings van die middeljarige kind

As gevolg van die spoedige ontwikkeling van 'n kind in sy middelkinderjare, soos reeds genoem, vorm die kind verskeie nuwe verhoudings. Hierdie verhoudings vorm 'n groot deel van die kind se lewe en het 'n invloed op die kind. Dit word vervolgens bespreek.

2.2.5.1 *Die invloed van die skool*

Met die kind se toetredes tot die skool, vind daar 'n dramatiese verandering in die kind se lewe plaas. Hoewel die huis nog steeds 'n primêre invloedsfeer vir die kind is, oefen die skool tydens die middelkinderjare 'n groot invloed op die ontwikkeling van die kind uit. Een van die eerste aanpassings wat die kind moet maak, is om te aanvaar dat die onderwyser 'n nuwe gesagsfiguur is wat nuwe reëls toepas en ander eise as die kind se ouers stel. Gevolglik moet nuwe gedragswyses aangeleer word wat tot 'n groot mate verskil van dié wat die kind tot op daardie stadium geken het (Louw & Edwards, 1993).

'n Verskeidenheid faktore en hul interaksies bepaal hoe die kind die ervaring van skoolgaan sal belewe (Louw & Edwards, 1993:553):

- **Die persoonlikheid van die kind:** Kinders wat emosionele sekuriteit ervaar en 'n redelike mate van sosiale ondervinding opgedoen het, sal makliker in die skool aanpas as kinders wat nog onseker van hulself is en buite die gesinsverband weinig sosiale ondervinding opgedoen het. Nog 'n bydraende faktor hiertoe is die mate van onafhanklikheid van die ouers wat ontwikkel is.

Tesame hiermee is dit ook kinders wat oor outonomie beskik en aggressiewe impulse kan beheer.

- **Die aantal kinders in 'n gesin en 'n bepaalde kind se ordinale posisie in die gesin:** Ouer broers en susters bring mee dat skool, onderwysers, skoolwerk en ander skoolaktiwiteite nie vreemde konsepte vir die kind is nie.
- **Die onderwyser:** Die onderwyser speel nie net 'n sentrale rol in die leerervaring nie, maar oefen ook 'n invloed uit op ander fasette van die kind se ontwikkeling. Die onderwyser faciliteer leer, leer vir die kind sosiale vaardighede aan, bevorder selfondersoek en verbreed die kind se leefwêreld. Hierbenewens is die onderwyser dikwels 'n raadgewer vir baie kinders met huislike en persoonlike probleme.

Die skool speel 'n uiters noodsaaklike rol in die lewe van die kind, maar die kind se huis en sy ouers bly die mees kardinale verhouding in die kind se lewe (Louw & Edwards, 1993:553).

2.2.5.2 *Die invloed van die gesin*

Kinders in die middelkinderjare bring meer tyd weg van hulle huis af deur as wat vroeër die geval was. Daar word ook minder tyd deur ouers aan kinders spandeer. Nogtans bly die huis vir kinders die plek wat die meeste sekuriteit bied en die gesin die spil waarom hul bestaan draai (Dowshen, 2008; Kobak, *et al*, 2005:71; Linwood, 2006:4; Louw & Edwards, 1993:556).

Aangesien die rol van kinders tussen die ouderdomme van ses en twaalf jaar verander, verander die rol van hul ouers ook. Kinders word geleidelik onafhankliker van hul ouers se daadwerklike hulp. Hulle wil meer geleentheid hê om saam met hul ouers besluite te neem oor hulle eie sake, of verkies dit dikwels om self besluite te neem. Hulle spreek ook dikwels hul ontevredenheid oor die bestaande reëls uit. Terselfdertyd is hulle ook meer in staat om verskillende aspekte van hul gesinslewe met dié van ander gesinne te vergelyk (Dowshen, 2008; Kobak, *et al*, 2005:71; Linwood, 2006:4; Louw & Edwards, 1993:557). Tesame met die rol wat die familie in die kind se lewe speel, is dit ook belangrik waar die kind in die familie inpas.

2.2.5.3 Die ordinale posisie van 'n kind in die gesin

Daar is nog altyd baie belangstelling in die ordinale posisie van die kind in die gesin en die impak daarvan op die samelewing (Fierro, 2009e). Die ordinale posisie van die gesin kan beskryf word as die kronologiese orde van sibbe-geboortes (Franz, 2006). Die aantal kinders in 'n gesin en die ordinale posisie van 'n kind in die gesin, het ook bepaalde implikasies vir die kind se sosiale en persoonlikheidsontwikkeling. Om eersgeborene, laasgeborene of om in die middel te wees, is nie van belang nie. Wat van belang is, is die manier waarop die kind en ander sibbe deur die ouers hanteer word en hoe die kinders daaroor voel (Franz, 2006). Die bekendste teorie om die verskil tussen eersgeborenes en latergeborenes te verklaar, is dat ouers neig om meer aandag aan eersgeborenes te skenk, meer affeksie te openbaar en ook dat daar meer interaksie tussen ouer en kind plaasvind (Fierro, 2009e; Franz, 2006; Kottman & Johnson in Nims, 1993; Louw & Edwards, 1993:558).

Die middelste kind word dikwels die moeilike kind genoem. Dit kan toegeskryf word daaraan dat hierdie kinders emosioneel verwerp voel en wel omdat hulle nooit, soos die oudste kind, 'n eksklusieve verhouding met hulle ouers kon hê nie (Fierro, 2009e; Franz, 2006; Louw & Edwards, 1993:558).

Die jongste kind word weer vir jare as die baba van die gesin behandel. Ongelukkig is dit so dat hierdie rol as "baba van die gesin" vir sommige kinders soveel sekondêre voordele inhoud dat hulle soms geneig kan wees om hierdie rol in die latere jare voort te speel (Fierro, 2009e; Franz, 2006; Louw & Edwards, 1993:558).

Die ordinale posisie van 'n kind in 'n gesin moet nie te rigied geïnterpreteer word nie. Verskeie ander faktore, soos die kwaliteit van die gesinsverhoudings, die gesin se sosio-ekonomiese status, die geslag van die betrokke kind en die ouderdomsverskille tussen die kinders, kan almal bepaal op welke wyse die kind se ontwikkeling beïnvloed kan word.

2.2.6 Interaksie met portuurgroep

Verhoudings met die lede van die portuurgroep is een van die belangrikste verhoudings tydens die kinderjare. Volgens Seifert en Hofnung (in De Bruin, 1998:53) verrig die portuurgroep verskeie funksies, selfs sommige wat oorvleuel met dié van ouers. Gedurende angswekkende situasies kan die teenwoordigheid van 'n vriend tot 'n kind se selfvertroue bydra.

Net soos ouers, leer die portuurgroep talle dinge aan die kind. Die portuurgroep kan ook terugvoer gee oor die kind se vermoëns en waardes (De Bruin, 1998:53). Alhoewel sosiale vaardighede aanvanklik deur die ouers aan kinders geleer word, kan sommige sosiale vaardighede by die portuurgroep geleer word, soos byvoorbeeld die gedrag wat in sekere situasies aanvaarbaar is (Davis & Palladino, 1997). Toereikende portuurgroepverhoudings is belangrik, aangesien swak verhoudings met die portuurgroep tot akademiese en sosiale probleme aanleiding kan gee (De Bruin, 1998:53; Encyclopedia of Mental Disorders, 2009; Ladd, 1999; Louw & Edwards, 1993; Quigley, 2004). As gevolg van die feit dat die kind se lewe bestaan uit verskeie dele van die samelewing, kan die gesin waarin die kind is as 'n sosiale sisteem beskou word.

2.3 Die familie as 'n sosiale sisteem

Families is nie net komplekse sosiale sisteme nie, maar ook dinamiese sisteme. Daar moet in ag geneem word dat elke familielid 'n ontwikkelende individu is en dat verhoudings tussen man en vrou, ouer en kind, en sibbe tot sibbe ook sal verander op 'n manier wat die ontwikkeling van elke familielid kan beïnvloed. Met ander woorde, 'n familie is nie net 'n sosiale sisteem waarin ontwikkeling plaasvind nie, die dinamika daarvan verander ook met die ontwikkeling van die lede (Shaffer, 1996:604).

Na die bestudering van die verskillende ouerskapstyle in diverse kulture, het Robert LeVine die afleiding gemaak dat families in alle samelewings drie basiese doelwitte vir hul kinders het (Shaffer, 1996:601):

- **Oorlewing:** om die fisiese oorlewing en gesondheid van die kind te bevorder.
- **Ekonomies:** om die vaardighede en gedrags-kapasiteite te koester wat die kind nodig het vir ekonomiese self-onderhou as 'n volwassene.
- **Self-aktualisering:** Om die gedrags-kapasiteite te koester vir die optimale kulturele waardes (moraliteit, geloof, mylpale, rykdom, aansien en 'n sin van persoonlike bevrediging).

Volgens LeVine (in Shaffer, 1996:601) vorm hierdie universele doelwitte van ouerskap 'n hiërargiese struktuur. Ouers en ander versorgers is aanvanklik bekommerd oor die kind se kanse vir oorlewing en alle ander doelwitte word op die agtergrond geskuif totdat dit duidelik is dat die baba sal oorleef. Wanneer fisiese gesondheid en sekuriteit as vanselfsprekend aanvaar word, begin die ouers die karaktereienskappe wat nodig is vir ekonomiese self-onderhou bevorder. Eers nadat hierdie faktore bevestig is, kan ouers begin om die kind aan te moedig om status, aansien en self-vervulling te soek (Shaffer, 1996:601).

Vroeë navorsers het omtrent net op die moeder-kind verhouding fokus geplaas en was van mening dat slegs die moeder (en die vader tot 'n mindere mate) die persoon was wat die kind se karakter gevorm en gelei het (Amber in Shaffer 1996:602). Nieteenstaande dié siening, het moderne teoretici hierdie eenvoudige, eenrigting model van familie sosiale verruil vir 'n meer samevattende sisteem-teorie wat soortgelyk is aan Bronfenbrenner (1979) se teorie. Die sisteem-teorie herken dat ouers hul kinders beïnvloed. Daar word ook beklemtoon dat (Pike, Coldwell & Dunn, 2006; Shaffer, 1996:602):

- Kinders die gedrag en ouerskapstyl strategieë van hul ouers beïnvloed.
- Families komplekse sosiale sisteme is – netwerke van wisselwerkende verhoudings wat konstant ontwikkel en grootliks geaffekteer word deur die groter sosiale konteks.

Die verskeie aspekte dra by tot die "klimaat" van die huis. Navorsing toon dat wanneer ouers met mekaar oor die weg kom, dit bydra tot die manier waarop sibbes met mekaar kommunikeer, asook die manier waarop vaders met hul kinders oor die

weg kom en nie net op grond van veranderlikes soos kinders se ouerdom, geslag of intelligensie nie. Die familie-klimaat is minder belangrik vir moeders. Faktore soos moeders se geestelike gesondheid, temperament en opvoeding is belangrik in die manier waarop hul met hul kinders oor die weg kom. Verskille in sibbe se aanpassing is gedeeltelik die gevolg van verskillende behandeling deur hul ouers en gedeeltelik die temperamentele verskille tussen die sibbe. Daar kan dus afgelei word dat kinders voordeel trek daaruit wanneer hul dieselfde behandel word deur hul ouers en dat die familie 'n inter-afhanklike sisteem van familieverhoudings, klimaat en karaktereienskappe is (Pike, *et al*, 2006). Ontwikkelings-teoretici hou vol dat die formasie van verhoudings afhang van beide die kwaliteit en hoeveelheid interaksie (Tamis-LeMonda & Cabrera, 2002).

Erikson en ander teoretici het beweer dat twee aspekte van ouerskap regdeur die kind se lewe belangrik is, naamlik ouerlike warmte en ouerbeheer. **Warmte** verwys na die hoeveelheid simpatie en toegeneentheid wat die ouer bied. **Beheer** verwys na die hoeveelheid regulering of supervisie wat die ouers met hul kinders onderneem (Shaffer, 1996:607). Erikson (in Louw & Edwards, 1993:539) is ook van mening dat die houding en optrede van ouers 'n belangrike rol in die sosialiseringsproses speel. Hy noem verder dat dit belangrik is dat ouers hulle kinders moet toelaat om hulle outonomie te beoefen en dat hulle die moontlike mislukkings op simpatieke wyses moet hanteer, sodat die selfvertroue nie geskaad kan word nie (deurdat skaamte en twyfel ontstaan), maar dat 'n sintese van wilskrag bereik kan word soos vroeër genoem (Louw & Edwards, 1993:539).

Ouerskap is 'n komplekse aktiwiteit wat bestaan uit spesifieke gedrag wat individueel en saam werk om uitkomste van die kind te beïnvloed (Darling, 1999). 'n Ouer-kind verhouding bestaan uit 'n kombinasie van gedrag, gevoel en verwagtinge wat uniek is tot 'n spesifieke ouer en 'n spesifieke kind (Linwood, 2006). Die formasie van verhoudings hang af van beide die kwaliteit en die hoeveelheid interaksie (Lamb, 2002: 93). Kwaliteit en positiewe interaksies help om 'n gesonde band tussen vaders en hulle kinders te vorm (Evans & Fogarty, 2005). Ouers koester kinders se bevoegdheid deur 'n ouer-kind verhouding te ontwikkel wat gebaseer is op toegeneentheid en samewerking; deur te dien as rolmodelle en versterkers van volwasse gedrag; deur van redenasie en induktiewe dissipline gebruik te maak; en

deur die kind se vaardighede aan te moedig en te lei. Ouerskapstyle is 'n kombinasie van hierdie ouerlike gedrag wat plaasvind oor 'n wye reeks situasies, wat die grootmaak van kinders skep en blywend maak. Diana Baumrind het talle ouers se interaksie met hul kinders dopgehou (Baumrind, 1971; Baumrind & Black in Berk, 2006:563) en kon drie eienskappe konstant differensieer wat effektiewe style skei van minder effektiewe style:

- **Aanvaarding** van die kind en **betrokkenheid** in die kind se lewe om sodoende 'n emosionele band met die kind te ontwikkel.
- **Kontrole** oor die kind om meer volwasse gedrag te bevorder.
- **Outonomie toekenning** om selfvertroue aan te moedig.

Op grond van hierdie eienskappe kan die vier verskillende ouerskapstyle as volg uitgebeeld word (Atkinson, *et al*, 1993:501, Shaffer, 1996:608):

Tabel 2.2: Die Vier Ouerskapstyle

(Aangepas vanuit Baumrind, 1971)

	Aanvaardend Tegemoedkomend Kind-gesentreerd	Afkeurend Terughoudend Ouer-gesentreerd
Veeleisend Beherend	Gesaghebbend	Outoritêr
Nie veeleisend Nie beheersd	Permissief	Onbetrokke

Ouerskapstyle is die wyse waarop ouers teenoor hulle kinders optree en die eise wat hulle aan die kinders stel wat 'n blywende invloed op die kinders se gedrag kan hê (Louw & Edwards, 1993:539). 'n Ouerskapstyl word gevorm deur die ouer se ontwikkelingsgeskiedenis, opvoedingpersoonlikheid, die kind se gedrag en die onmiddelike en wyer konteks van die ouer se lewe (Linwood, 2006). Ouerskapstyle sluit twee belangrike elemente van ouerskap in, naamlik ouerlike responsiwiteit en ouerlike veeleisendheid (Maccoby & Martin, 1983). Al reageer geen ouer konstant in alle situasies nie, volg hulle algemene neigings in hul benadering tot die grootmaak

van hul kinders en dit is moontlik om 'n ouer-kind verhouding te beskryf op grond van die dominerende ouerskapstyl (Linwood, 2006).

Daar is gevind dat ouerskapstyle die kind se welstand vooruitskat in die domeine van sosiale bevoegdheid, akademiese prestasie, psigososiale ontwikkeling en probleem gedrag (Darling, 1999; Linwood, 2006). Ouers se gedrag word weer beïnvloed deur die ouers se werk, hul huwelik, familie finansies, asook ander faktore wat moontlik 'n invloed kan hê op die ouers se gedrag en geestelike welstand (Linwood, 2006). As gevolg van hierdie bevindinge is die navorser van mening dat die kind beïnvloed word deur hierdie style wat weer op sy beurt 'n invloed kan hê op die ervaring van die vader. Om hierdie rede word die twee ouerskapstyle wat die meeste deur ouers gebruik word verduidelik om sodoende 'n beter begrip aan die leser te bied.

2.3.1 Gesaghebbende ouerskap

Hierdie is die mees suksesvolle benadering tot kinderopvoeding (Berk, 2006:564). Gesaghebbende ouers is meer responsief as wat hulle veeleisend is (Baumrind, 1991:62; Van Wagner, 2009). Dit behels baie aanvaarding en betrokkenheid, aanpasbare beheer tegnieke en toepaslike outonomie toekenning. Gesaghebbende ouers is warm, sorgsaam en sensitief tot hul kind se behoeftes. Hulle vestig 'n genotvolle, emosioneel bevredigende ouer-kind verhouding wat die kind nader trek in 'n hegte band. Terselfdertyd beoefen hierdie ouers ferm, maar billike beheer uit oor hul kind se gedrag. Hulle dring aan op toepaslike volwassenheid, verskaf redes vir hul verwagting en gebruik dissiplinêre situasies as leer-geleenthede, om sodoende die kind se self-regulasie te bevorder, te weet waar die kind homself bevind en sy aktiwiteite te monitor. Wanneer kinders nie daarin slaag om aan die ouers se verwagtinge te voldoen nie, is die ouers meer vertroetelend en vergewensgesind eerder as om te straf (Van Wagner, 2009). Hierdie ouers raak betrokke in 'n geleidelike toepaslike outonomie toekenning en laat die kind besluite neem wanneer die kind gereed is om dit te doen. Kommunikasie is baie belangrik en moedig die kind aan om sy gedagtes, gevoelens en wense uit te druk. Wanneer die ouer en kind van opinie verskil, maak die gesaghebbende ouer dit 'n gedeelde besluitneming indien moontlik. Hul bereidwilligheid om die kind se perspektief te akkomodeer, maak die moontlikheid groter dat die kind na die ouer se mening sal

luister tydens meer belangrike besluite of situasies (Baumrind, 1991; Darling, 1999; Kuczynski & Lollis, 2002; Russel, Mize & Bissaker in Berk, 2006).

Gesaghebbende ouerskap word gekoppel aan verskeie aspekte van bevoegdheid. Dit sluit positiewe buie, selfbeheersing, uithouvermoë en samewerking in die voorskoolse jare in. Hoë self-waarde, morele volwassenheid en gunstige skoolprestasie tel onder die aspekte in latere ontwikkeling (Berk, 2006:564). Die volgende ouerskapstyl wat individueel bespreek sal word is die autoritêre ouerskapstyl.

2.3.2 Autoritêre ouerskap

In hierdie ouerskapstyl word daar van kinders verwag om die reëls presies na te kom soos deur die ouers ingestel (Darling, 1999; Van Wagner, 2009). Owers wat die autoritêre styl gebruik, het min aanvaarding en betrokkenheid, het 'n groot hoeveelheid beheer en is baie laag in outonomie toekenning. Autoritêre ouers kom koud en afkeurend voor; hul sal konstant die kind afkraak of verkleineer (Berk, 2006:564). Hierdie ouers het hoë verwagtinge, maar is nie besonder responsief teenoor hul kinders nie (Van Wagner, 2009). Om kontrole uit te oefen sal hul skree, bevele gee, kritiek lewer en dreigemente maak. As die kind dit verontagsaam sal die ouers se toevlug mag en straf wees. Besluite word vir die kinders geneem en daar word verwag dat die kind dit moet aanvaar sonder om enige vrae te vra (Baumrind, 1991; Berk, 2006:564; Kochanska, Kuczynski & Radke in Neal & Frick-Horbury, 1989; Van Wagner, 2009).

Hierdie ouerskapstyl is ten gunste van die ouers se behoeftes en onderdruk die kind se onafhanklikheid en gevoelsuiting. Autoritêre ouers maak ook gebruik van subtiele sielkundige beheer - gedrag wat inbreuk maak op kinders se verbale uitdrukking, individualiteit en wat gehegtheid aan die ouers manipuleer. Hierdie ouers, uit die blote begeerte om alles vir hul kind te besluit, sal gedurig die kind onderbreek of die kind se idees, besluite of keuses van vriende afkraak. Wanneer hul nie tevrede is nie, onttrek hul liefde en maak sodoende hul toegeneendheid of aandag voorwaardelik tot die kind se inwilliging tot hul wense (Baumrind, 1991; Berk, 2006:564; Kochanska, et al in Neal & Frick-Horbury, 2001; Van Wagner, 2009).

Kinders wat blootgestel word aan sielkundige beheer word gestroop van hul individualiteit. Hul toon beide angstigheid, onttrekende respons, asook die aggressiewe en uitdagende gedrag wat aan hierdie ouerskapstyl gekoppel word (Berk, 2006:565).

2.3.3 Die veranderende rol van vaderskap

Babas ontwikkel gewoonlik 'n emosionele band met die moeder omdat sy die primêre versorger is. Tradisioneel het vaders deel geraak van die kind se lewe wanneer die kind ouer was. In nie-menslike primate is daar relatief min konneksie tussen die manlike ouers en hul nasate, maar soos die mens ontwikkel het - die deel van voedsel en paring - het dit geleei tot die moontlikheid van vader-kind gehegtheid, selfs met babas (Vetere & Dowling, 2005:111). Van die verskeie verhoudings wat mense oor die bestek van hulle lewens vorm, is die verhouding tussen ouer en kind van die belangrikste. Die kwaliteit van die ouer-kind verhoudings word beïnvloed deur die ouers se ouderdom, ervaring, selfvertroue, die stabiliteit van die ouers se huwelik, asook die unieke karaktereienskappe waарoor die kind en ouer beskik (Linwood, 2006).

Gedurende onlangse dekades, in die westerse samelewings, asook samelewings wat deur die westerse nasies beïnvloed is, is gedeelde ouerskap vir die eerste keer as moontlik oorweeg. Dit is ongewoon in historiese terme, maar nie onnatuurlik nie. Ten spyte hiervan word onderskeid steeds getref tussen die ouers, soos byvoorbeeld wanneer 'n kind siek is by die skool, sal die skool outomaties die moeder eerste skakel. Die spektrum van ouerskaprolle is nou groter, met sommige mans as die primêre versorger aan die een kant en die tradisionele broodwinner wat so ver as moontlik van die kinders af bly aan die ander kant (Allen, 2009:1; Vetere & Dowling, 2005:113). Vaders is vandag baie meer betrokke by die sorg van hul kinders as wat hul eie vaders was, veral in die vroeë stadiums van 'n kind se lewe (Evans & Fogarty, 2005:1). In die middel van die spektrum mag beide ouers geld verdien en die kinders elke dag versorg (Vetere & Dowling, 2005:113), wat daartoe lei dat vandag se ouers verskillende omstandighede in die gesig staar as wat hul

ouers het (Allen, 2009:3). Dit bied 'n ryker verskeidenheid en keuses vir families, maar meer geleenthede vir argumente by ouers (Vetere & Dowling, 2005:113).

Kinders se ervaring van hul ouers deur die kognitiewe en sosiale veranderinge van middelkinderjare, affekteer nie net hul huidige welstand nie, maar dra ook noemenswaardige implikasies vir hul lewe later (Collins, 2005:1).

Die onderskeid van ouerskap in die middelkinderjare, spruit grootliks voort uit die verskeie kwessies wat eie is aan hierdie ouerdom. Middelkinderjare is 'n tyd van intense oorgange van waar en met wie kinders hul tyd spandeer, die verwagtinge wat hulle in die gesig staar vir toepaslike gedrag en prestasies, asook die rolle wat van hul verwag word om aan te neem in die skool en gemeenskap. Terselfdertyd moet ouers aanpas by die feit dat kinders anders teenoor hul sal optree as gevolg van die intensieve kognitiewe, emosionele en sosiale veranderinge van middelkinderjare (Bornstein, 1995:65; Collins, 2005:1). Sodoende staar ouers nuwe uitdagings in die gesig oor kwessies wat hul kinders sal affekteer, asook die metodes om dit aan te spreek (Collins, 2005:1).

Die twintigste eeu is voorheen gekenmerk deur vier belangrike sosiale neigings wat die sosiale kulturele konteks waarin kinders ontwikkel fundamenteel verander het (Allen, 2009:1; Cabrera, Tamis-LeMonda, Bradley, Hofferth & Lamb, 2000:127), naamlik:

1. Vrouens se toenemende deelname aan werkskragte.
2. Die toename van vaders wat nie deel is van hul kinders se lewens nie, deur fisies nie in dieselfde huis te bly nie.
3. Die toename van betrokke vaders van families wat nog 'n eenheid is.
4. Die toenemende kulturele diversiteit.

Die konstante teenwoordigheid van die moeder as kinders se primêre versorger het die blinde afleiding aangewakker dat vader-kind verhoudings min impak het op kinders se ontwikkeling en hierdie oortuiging is versterk deur die steun van ontwikkelingsteoretici gedurende 'n groot deel van die twintigste eeu. Teen die einde van die twintigste eeu het sosiale veranderinge aanpassings in beide populêre en

wetenskaplike konseptualisering van vaders, moeders en families geforseer. ‘n Evolusie van die ideale vader is beleef vanaf die koloniale vader, tot die verwynerde broodwinner, tot die moderne betrokke vader, tot die vader as mede-ouer (Allen, 2009:1; Cabrera, *et al*, 2000:127; Pleck & Pleck, 1997). As gevolg van hierdie veranderinge in die samelewing, ag die navorsing dit belangrik vir die leser om ‘n beter begrip te ontwikkel oor vaderskap en wat dit behels.

2.3.4 Vaderskap

Die rol van die vader word gesien as opsioneel, wat ookal enigiemand mag wens of voel, maar, ten spyte van die onthoudende plek van vaders, is hul van uiterste belang omdat daar so baie klem op die voortplantingsproses geplaas word. Dit is baie belangrik vir ‘n kind, asook sy ouers, wie hom geskep het. Die menslike verbeelding verander take in voorwerpe, maar ‘n vader is niks sonder ‘n moeder en ‘n kind nie en dieselfde geld in elke punt van die driehoek. Hy is beide ‘n deelnemer en getuie, speler en gehoor (Vetere & Dowling, 2005:111).

Vaders is dus net so belangrik vir kinders as wat hul moeders is. Dit word nie net gebaseer op die vlak van betrokkenheid wat die vader met sy kind het nie, maar ook met die kind se denkbeeldige verbinding tot hom. Mans en vrouens word vaders en moeders wanneer hul kinders verwek word en sodoende biologiese en psigologiese sisteme skep (Vetere & Dowling, 2005:111). Die manier wat ‘n man homself (self-konsep) sien en die positiewe of negatiewe self-waarde (self-esteem) wat hy op homself plaas as ‘n individu, hou direk verband met sy persepsie en waarde van homself as ‘n vader. Wanneer ‘n man ‘n vader word verander sy selfkonsep en mag hy verskillende aspekte van homself beide by die werk en by die huis toon (Ladd, 2000:1).

Die eerste stap in enige verhouding is die gevoel by beide persone dat die ander belangstel en tyd saam met hul wil spandeer. Dit is ook afhangend van die kwaliteit tyd wat spandeer word, asook die hoeveelheid tyd (Lamb, 2002). Baie vaders begin voorberei vir ‘n verhouding nog voor hul kinders gebore is. ‘n Vader wat betrokke wil wees stel belang in die moeder se swangerskap en tref voorbereidings vir die kind se geboorte. Wanneer die kind gebore word is die pa gretig om die baba vas te hou.

Op baie klein maniere demonstreer die vader betrokkenheid – hy raak hulle saggies aan, speel met sy kinders, hou hulle vas en praat met hulle. Deur dit te doen stuur die vader ‘n duidelike boodskap dat hy ‘n verhouding met sy kinders wil hê (Smith, 2009:2).

Navorsing toon dat die rol van vaders in die moderne familie oor die laaste vier dekades baie meer kompleks geraak het (Allen, 2009:1; Lewis, 2009). As gevolg van die feit dat meer moeders die werkskrag betree het (Allen, 2009:1; Cabrera, *et al*, 2000:127), beteken dit dat vaders meer gelykwaardig betrokke is by hul kinders (Lamb & Tamis-LeMonda, 2003:3; Lewis, 2009). ‘n Goeie vader is ‘n aktiewe deelnemer in alle besonderhede van dag-tot-dag kindersorg. Hy betrek homself op ‘n meer ekspressiewe en intieme manier by sy kinders en speel ‘n groter rol in die sosialiseringsproses wat sy manlike voorvaders teenoor hul vrouens afgeskeep het (LaRossa, 1988:451).

2.3.4.1 Vaders se veranderde rolle

Historiese, kulturele en familie-ideologieë bepaal die rolle wat vaders speel en vorm die hoeveelheid tyd wat vaders met hul kinders spandeer, die aktiwiteite waaraan hulle deelneem, asook die kwaliteit van die vader-kind verhouding. In vroeër tye is vaders gesien as sterk patriarge wat enorme mag oor hul families gehad het en oorblyfsels van hierdie idees is tot onlangs voortgesit (Lamb & Tamis-LeMonda, 2003:3; McBride, Brown, Bost, Shin, Vaughn & Korth, 2005; National Institute of Child Health and Human Development, 1998; Woodward, 1998). Vandag is vaders meer betrokke by die grootmaak van hul kinders as wat hul eie vaders was (Manlove & Vernon-Feagans, 2002).

Lamb en Tamis-LeMonda (2003:3) verduidelik die veranderde rolle van vaders as volg:

Vaders was primêr verantwoordelik vir versekering dat hul kinders groot word met 'n toepaslike stel waardes wat hoofsaaklik van die Bybel en ander skripsies verkry is.

Fokus verskuif vanaf morele leierskap tot broodwinner en ekonomiese ondersteuning vir die familie.

Vaders word gesien as geslagsrolmodelle, met kritiek oor die bekommernis oor die mislukkings van baie mans om manlike gedrag aan hul seuns te openbaar.

Gedurende die twintigste eeu is vaders aangeraai om meer betrokke te wees.

Vaders neem 'n meer koesterende rol aan na die kritiek van manlikheid en feminismē.

Figuur 2.3: Die veranderde rolle van vaders

(Lamb & Tamis-LeMonda, 2003:3)

In kontras met die vroeër konseptualisering van vaders se rolle wat net op die broodwinner gefokus het, het teoretici en navorsers nie meer vasgehou aan die simplistiese geloof dat vaders 'n nie-dimensionele en universele rol in hul families en kinders se oë vervul het nie. In plaas daarvan, het hul erken dat vaders 'n aantal unieke rolle vervul – eggenoot, versorger, beskermer, metgesel, rolmodel, morele raadgewer, leermeester en broodwinner (Lamb, 1996; Lamb & Tamis-LeMonda, 2003:4; Lewis, 2009:28,29).

Nietemin is daar konsensus dat 'n vader se betrokkenheid beïnvloed word deur verskeie interaktiewe sisteme wat funksioneer op verskillende vlakke oor die duur van die lewe, wat psigologiese faktore insluit (motivering, vaardighede, selfvertroue); die kinders se individuele karaktereienskappe (temperament, geslag); sosiale ondersteuning (verhoudings met eggenote en uitgebreide familielede); gemeenskap

en kulturele invloede (sosio-ekonomiese geleenthede, kulture ideologieë); asook instansies en publieke beleid (maatskaplike ondersteuning). Hierdie interaktiewe vlakke kan gesien word as 'n hiërargie van faktore wat vaders se gedrag beïnvloed (Lamb & Tamis-LeMonda, 2003:11). Die belangrikheid van die vader se rol in die grootmaak van sy kinders, kan duidelik gesien word in die vroeë- en middelkinderjare (Burggraf Torppa, 2009).

Die veelvuldige rolle wat van vaders verwag word en die rolle wat deur hulle vervul word, demonstreer die behoefte vir navorsers om die meervoudige dimensies van vaderskap, vaders se sienings oor aspekte van vaderskap, familie besluitneming en motivering en die meganismes waardeur die ouers invloed op die kinders uitoefen, te bestudeer (Lamb & Tamis-LeMonda, 2003:26; National Institute of Child Health and Human Development, 1998). Om 'n beter begrip van die vader en die term vaderskap te ontwikkel, ag die navorsers dit noodsaaklik om die verskeie fasette van die vader te verken.

2.3.4.2 Vaders as deel van die familie

Dit is belangrik om erkenning te gee daaraan dat vaders se betrokkenheid uit verskeie fasette bestaan en dus op meervoudige maniere gedefinieer en gekonseptualiseer kan word (Day & Lamb in McBride, *et al*, 2004:361; Hawkins & Dollahite in McBride, *et al*, 1997:361; National Institute of Child Health and Human Development, 1998). Daar word gereeld deur sosiale wetenskaplikes klem geplaas op die rol van die vader in die familie-sisteem en hoe hul aksies die algehele omgewing waarin die kind grootword affekteer (Lamb, 1997).

Lamb en sy kollegas (in McBride, *et al*, 2005:361) het 'n drie-delige model van vaderlike betrokkenheid voorgestel wat die verskeie maniere van betrokkenheid insluit. Die kategorieë bestaan uit:

- Interaksie – die vader se een-tot-een interaksie met sy kind.
- Toeganklikheid – die vader wat fisies en/of emosioneel beskikbaar is vir sy kind.

- Verantwoordelikheid – die vader wat verantwoordelikheid ervaar vir sy kind se sorg en welstand.

Om gemoeid te wees met alle aspekte van ouerskap speel 'n belangrike rol in betrokke vaderskap. Vir baie vaders beteken betrokkenheid 'n wye reeks aktiwiteite wat ernstige toewyding verg. Die vader moet bereid wees om elke aspek van die kind se lewe te deel (Evans & Fogarty, 2005). Die invloed wat die vader op sy kind het word vervolgens bespreek.

2.3.4.3 *Die invloed van die vader in die middelkinderjare*

Histories het mans daarin misluk om 'n aktiewe rol te speel in aktiwiteite wat met opvoeding gepaard gaan (McBride, 1989:1). Die rol van vaders het baie verander en waar moeders die meeste van die versorging van die kinders behartig het, word 'n groter deel vandag deur die vaders uitgevoer (Goldin, 2007:1).

Soos kinders skoolgaande ouerdom bereik, kry hul te doen met die aanleer van meer volwasse vaardighede, toets dit in nuwe omgewings en hanteer nuwe emosies wat gevorm word deur sukses en mislukkings. 'n Gevoel van arbeidsaamheid, of 'n geloof dat hy/sy 'n doel kan bereik of 'n vaardigheid kan bemeester, is belangrik vir 'n kind se ontwikkeling van self-waarde. Vaders is 'n belangrike leermeester op hierdie gebied (Biller, 1993).

Vaders daag hul kinders uit om nuwe ervarings te ondervind en om meer onafhanklik te word. Dit is een van die redes waarom 'n vader so 'n belangrike invloed in die kind se lewe uitoefen. Vaders het gewoonlik 'n positiewe invloed op hul kinders se arbeidsaamheid, bevoegdheid en verantwoordelikheid. In teenstelling hiermee, kan dit tot die kind se nadeel strek wanneer 'n vader sy kind afraai van sekere situasies, inbreuk maak op potensiële leerervarings deur te streng te wees, of die kind daarvan weerhou om sy eie oplossings te vind. Of dit weens vaderlike gedrag, beskerming, ongeduldigheid en frustrasie of wantroue in die kind gebeur, kan dit die kind se kreatiewe ontwikkeling, motivering en probleemoplossingsvaardighede beperk, wat die kind minder verantwoordelik en meer afhanklik maak (Biller, 1993; Biller & Solomon, 1986).

Dit is enige vader se doel en uitdaging om die krag en eienskappe van sy kinders te vorm wat hul sal benodig om in die lewe suksesvol te wees en hul sterker te maak. 'n Goeie vader hou nooit op om 'n vader te wees nie, want hy leef voort as 'n wonderlike man in die hart van sy kinders. 'n Effektiewe vader leer onder andere sy kinders die volgende (Stenson, 2004):

- 'n Vader versterk sy kinders se bevoegdheid.
- Hy leer hulle respek vir geregtige ouoriteit.
- 'n Vader leer sy kinders etiek en vorm hul lewenslange gewete – hy wys sy seuns en dogters hoe om hulself regverdiglik en eervol oor te dra in die wêreld buite die huis.
- 'n Vader bou gesonde selfvertroue in sy kinders.
- 'n Vader lei sy kinders tot 'n volwasse vlak van deeglike oordeel en skerpsinnigheid.
- 'n Vader bied 'n gesonde voorbeeld van 'n geslagsrolmodel.

Hoe meer 'n vader belangstel en aktief betrokke is by die kinders se sorg en opvoeding, hoe beter is die kinders se intellektuele ontwikkeling (Nugent, 1991; Radin, 1994). As die vader meer ondersteunend is, neig die kinders om minder probleme by die skool te hê. Dit is selfs van toepassing wanneer die moeders betrokke is. Navorsing toon dat kinders wat positiewe aandag van hul ouers ontvang, beter vaar in alle aspekte van hul lewens, ongeag van ander omstandighede. Vaders stem saam dat die voordele wat hul ontvang deur 'n verhouding met hul kinders te bou, baie swaarder weeg as enige opoffering wat hul maak (Evans & Fogarty, 2005). Omdat die kind wedersyds 'n invloed op die vader uitoefen, sal die vader se belewenis van vaderskap meer in detail bespreek word.

2.4 Die vader se belewenis

In Hoofstuk 1 is belewenis vir die doel van die studie gedefinieer. (Vergelyk afdeling 1.12.5). Belewenis kan kortliks beskryf word as die effek op die oordeel of emosie wat geproduseer word deur 'n gebeurtenis, hetsy of dit waargeneem of aan

deelgeneem word. 'n Persoon se emosie is 'n vinnige waardering van die persoonlike uniekheid tot die situasie, wat mens voorberei vir 'n aksie. 'n Emosie gee uitdrukking aan 'n persoon se gereedheid om die verhouding tot die omgewing vas te stel, in stand te hou, of te verander na gelang van belangrikheid (Berk, 1996:396). Onlangse teorieë plaas klem daarop dat die breë funksie van emosies daartoe gerig is om gedrag aan te wakker om sodoende persoonlike doelwitte te verwesenlik (Barret & Campos in Berk, 1996:396; Campos, Frankel & Camras in Berk, 1996:396; Frijda in Berk, 1996:396; Saarni, Mumme & Campos in Berk, 1996:396).

Stolorow (2005:1) brei verder hierop uit en is van mening dat drie karaktereienskappe van emosionele ervarings nodig is om dit kontekstueel gebonde moontlik te maak:

1. 'n Ontwikkelde emosionele ervaring bestaan uit 'n somaties-simboliese integrasie.
2. Sulke integrasies ontwikkel van vroeë toestande af waarin emosionele ervaringe slegs liggaamlik is.
3. Hierdie ontwikkelingsproses vind plaas binne 'n intersubjektiewe konteks wat gekarakteriseer word deur verskillende grade van ingesteldheid in 'n linguistiese manier.

James (1884:188-205) argumenteer dat 'n emosionele belewenis grootliks die gevolg is van liggaamlike veranderinge. Carl Lange het 'n soortgelyke teorie op dieselfde tyd voorgestel en die klassieke teorie staan vandag bekend as die James-Lange teorie. Hierdie teorie stel voor dat 'n veranderde situasie tot 'n veranderde liggaamlike toestand lei. Hierdie teorie verduidelik dat ons eerstens reageer op 'n situasie, en dan interpreer ons die aksies in 'n emosionele reaksie. Op hierdie manier verduidelik en organiseer emosies die aksies vir die mens (James, 1884:188-205) .

Parke (1996) is van mening dat 'n vader se betrokkenheid by sy kinders bepaal word deur faktore wat biologiese, individuele, familie en sosiale invloede insluit. Hierdie faktore kan die vader se belewenis beïnvloed. Individuele verskille in mans se houding teenoor vaderskap, insluitend motivering, kennis en vaardigheid om 'n

betrokke vader te word, kan verder die vader se belewenis beïnvloed. Mans wat gemotiveerd is, wat die vaderskap rol waardeer en hulself as bevoegd aanskou, is dikwels meer betrokke vaders. Vir die doel van hierdie studie word daar spesifiek gekyk na die vader van tweelinge en die belewenis van vaderskap. Volgens Lamb en Tamis-LeMonda (2003:26) is dit vir navorsers nodig om die veelvuldige dimensies van vaderskap, vaders se siening oor vaderskap, familie besluitneming en motivering, asook die meganismes waardeur ouers invloed op hul kinders uitoefen, te bestudeer.

Die navorser is van mening dat wanneer daar na die vader se belewenis gekyk word, sekere aspekte wat 'n invloed hierop mag uitoefen in gedagte gehou moet word. Die verskillende aspekte het 'n wedersydse invloed op mekaar en sal elke individuele vader se belewenis beïnvloed. Familierolle speel 'n belangrike rol hierin (Parke, 1996). Een van die belangrikste maniere waarop die vader die omgewing beïnvloed, is deur sy interaksie met die kinders se moeder. Die rede hiervoor is dat die verhoudings wat kinders waarneem en ervaar, hulle eie verhoudings in hul latere lewens vorm. Die kwaliteit van die huwelik is 'n verdere faktor; wanneer die huweliksverhouding positief is, is die vlak van die vader se betrokkenheid hoër (Parke, 1996). As gevolg hiervan het ouers wat gelukkig getroud is, 'n voorsprong tot goeie ouerskap (Henggeler, Edwards, Cohen & Summerville, 1991; Isley, O'Neil & Parke, 1996). Dit kan ook toegeskryf word aan die familieverhoudings se onderlinge wisselwerking – die manier waarop vaders en moeders op mekaar reageer – wat die moeder-kind verhoudings, sowel as die vader-kind verhoudings beïnvloed (The Institute for the Study of Civil Society, 2009).

'n Verskeidenheid samelewing- en beroepsveranderinge het vaders se betrokkenheid aangepas: die tydsberekening van vaderskap, asook moeders wat die werksplek betree. Mans word op vroeër en later ouerdomme vaders as in vorige eras. Bevindinge toon dat adolesente seuns onvoorbereid is om die rol van vader en voorsieder aan te neem. Wanneer hulle vergelyk word met meer volwasse vaders, het tienvaders onrealistiese verwagtings, gebrek aan kennis oor kinderontwikkeling en is hulle meer geneig tot mishandeling. Adolescente vaders het dikwels probleme om hul verantwoordelikhede as vader na te kom huis omdat hulle

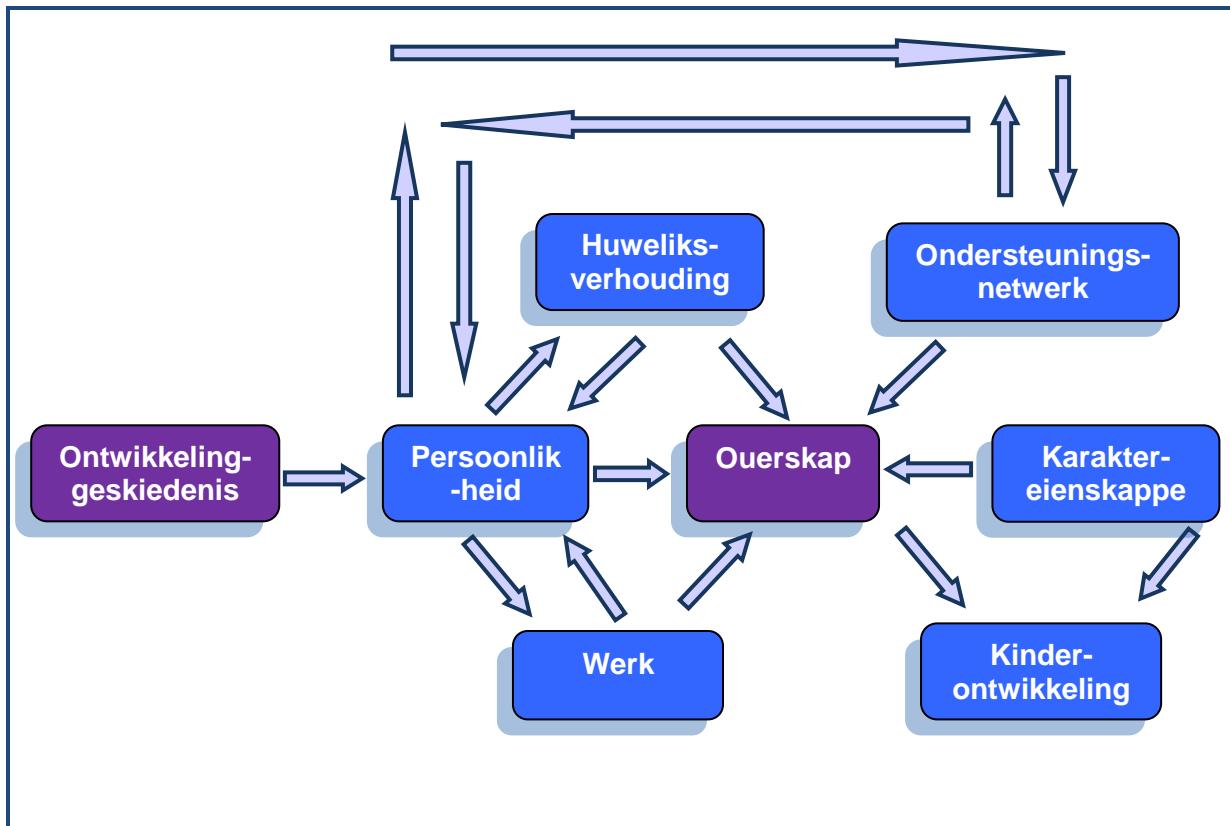
finansieel en emosioneel onvoorbereid is hierop (Pregnancy and Parenthood Encyclopedia, 2009).

In kontras hiermee, is vaders wat vaderskap op 'n later ouderdom betree meer betrokke by hul kinders en dra hul meer by tot indirekte aspekte, soos byvoorbeeld huistake. Vaders mag dalk fisies minder aktief wees met hul kinders, maar is meer geneig tot kognitiewe stimulerende aktiwiteite (Pleck, 1997).

Een van die grootste determinante van die vader se betrokkenheid is die verskuiwing na 'n tweeledige loopbaan familie, maar dit is baie kompleks en kan daarvan afhang of die moeder voltyds of deeltyds werk en of die vader tradisionele of nie-tradisionele sienings van ouerskap het. Daar is gevind dat ongeag of die moeder werk, vaders nog steeds minder as moeders doen (Pleck, 1997).

Dit is nie net die moeder se loopbaan wat die vader se betrokkenheid beïnvloed nie, maar ook die aard van die vader se werkseienskappe. Die eise wat sy werk aan hom stel (reis, werksure en ligging van werksplek) kan daagliks betrokkenheid fasiliteer of inhibeer, so ook die werkgewer se beleid oor families (fleksie-tyd of vaderskap verlof) (Parke & Brott, 1999). Aspekte van die werksomgewing kan oorvloeи na die familie-omgewing en die kwaliteit, sowel as die hoeveelheid vader-kind interaksie, beïnvloed. Daar is gevind dat vaders met hoë stres loopbane meer geneig is om van hul kinders te onttrek na 'n dag se werk. Aan die ander kant, verbeter positiewe werksomstandighede die kwaliteit van betrokkenheid (Repetti, 1994). Die navorser is van mening dat die bovenoemde aspekte 'n invloed kan uitoeft op die vader se belewenis van vaderskap.

Aspekte wat in ag geneem moet word, kan verder uitgebrei word op grond van Belsky (1984) se klassieke Proses model van die determinante van ouerskap:

Figuur 2.4 : Belsky se klassieke model van die determinante van ouerskap

(Belsky, 1984)

Hierdie model aanvaar dat die ouer-kind verhouding direk beïnvloed word deur kragte wat afkomstig is van binne die individuele ouer (geskiedenis van grootword as kind en persoonlikheid), van die individuele kind (individuele karaktereienskappe van die kind) en vanaf die breër sosiale konteks waarin die ouer-kind gevestig is, spesifiek die huweliksverhoudings, sosiale ondersteuningsnetwerk en werkservarings van die ouers. Hierdie model neem verder aan dat die voorafgaande determinante die individuele persoonlikhede en psigologiese welstand affekteer en dan ook dit wat tussen ouer en kind plaasvind. Die basiese idee van hierdie model is dat individuele verskille in die kwaliteit van ouer-kind verhoudings deur veelvoudige aspekte gedetermineer word en dus die vader se belewenis kan beïnvloed (Belsky & Nezworski, 1987:47). Hierdie model is gebaseer op enkelkinders en vervolgens sal die unieke karaktereienskappe, sowel as die invloed wat ouer en kind op mekaar en hul families het, in die gesinne van tweelinge bespreek word.

2.5 Tweelinge en ouerskap van 'n tweeling

Objekte wat op enige manier soortgelyk is neig om perceptuele eenhede te vorm. Hierdie is een van die Gestalt konsepte wat bekend staan as die beginsel van gelykheid. Dit is juis as gevolg hiervan dat tweelinge uitstaan in 'n groep mense (Hergenhahn, 1997:415) omdat hulle objekte is wat soortgelyk vertoon in die samelewing en juis om hierdie rede soveel reaksie by mense ontlok.

Die nouste band tussen twee individue is die verhouding van 'n tweeling (Blankenship, 2002:1; Klein, 2008:2). Een groot verskil tussen enkelkinders en tweelinge, is dat tweelinge neig om hul identiteite volgens sekere patronen te vestig, verskillend van enkelkinders. Die behoefté vir 'n tweeling om 'n identiteit te vestig is so sterk, dat baie tweelinge hul tot 'n groot mate differensieér van mekaar, om klem te plaas op hul afsonderlikheid (Withrow & Schwiebert, 2005).

Schave en Ciriello (in Withrow & Schwiebert, 2005) het ses patronen van identiteitsontwikkeling in tweelinge geïdentifiseer wat as volg uiteengesit kan word:

- **Eenheid identiteit:** Hierdie patroon word gekarakteriseer deur 'n saamgesmelte identiteit waar elke lid van die tweeling aan hom- of haarself dink as 'n helfte van 'n hele persoonlikheid. Hierdie tweeling vind skeiding baie moeilik en indien moontlik, sal hul baie dikwels in die toekoms saam bly.
- **Interafhanglike identiteit:** Hierdie tweeling ag mekaar as die ander se beste vriend, draai na mekaar vir hul primêre ondersteuning en ontwikkel dikwels ander verhoudings wat die tweelingband naboots.
- **Gesplete identiteit:** Tweelinge wat hul ongelykheid tussen mekaar en hulself as polêre teenoorgesteldes definieer, mag 'n band hê, maar vertrou mekaar selde. Die een persoon van die tweeling word gewoonlik gesien as "goed" en die ander as "sleg". Die "oor-waardeerde" lid van die tweeling ervaar gewoonlik verligting wanneer skeiding plaasvind omdat hy/sy die "slegte dele" van sy/haar identiteit verloor het. In teenstelling hiermee, het die oorblywende lid van die tweeling die ander lid se goeie kwaliteite nodig. Die "onder-waardeerde" lid ervaar angs en depressie, omdat hy/sy die goeie dele van

hom- of haarself verloor het. Hierdie persoon mag onbevoegd voel regdeur sy/haar lewe, tensy hy of sy 'n begrip van hom- of haarself, of sy/haar rol in die familie nastreef.

- **Idealiseerde identiteit:** Om deel te wees van 'n tweeling is die belangrikste aspek van die tweeling se lewe en hulle is baie trots op hierdie unieke verhouding. Hul deel nie noodwendig hul gedagtes en gevoelens baie intiem nie, maar staar die wêreld as 'n span in die gesig. Skeiding van mekaar is nie moeilik nie, alhoewel hul altyd geheg sal bly as tweeling.
- **Kompeterende identiteit:** Hierdie tweeling deel 'n sterk empatiese band met mekaar, moedig mekaar aan in hul prestasies of sukses, en vorm nabye, blywende bande met mekaar. Die identiteit van elke tweeling ontwikkel parallel met die ander een, maar elkeen behou 'n waardering vir die verskille tussen hulle.

Een van die grootste uitdagings vir die ouers van tweelinge, is om hul kinders te help om eendersyds onafhanklikheid van mekaar te ontwikkel, terwyl hul andersyds aangemoedig word om 'n nabye verhouding te behou (Berman, 2000:36; Fierro, 2009d). Die manier waarop ouers hul vereenselwig met mekaar, sowel as die boodskappe wat hul oordra oor hul verhouding met mekaar, is een van die grootste invloede in die tweeling se vroeë lewe (Berman, 2000:36). Fierro (2009d) stel die volgende riglyne aan ouers voor om 'n gevoel van individualiteit in elkeen van die tweeling te vestig:

- **Spandeer tyd apart met elke kind** – Wanneer daar kinders van verskillende ouerdomme in 'n gesin is, is dit makliker om aan elke kind se behoeftes te voldoen, maar tweelinge word geforseer om hul ouers en grootouers se tyd en aandag te deel. Aparte tyd saam met elke kind bied ook aan die ouer die geleentheid om elke kind op 'n individuele basis te leer ken.
- **Moenie na hul as 'n eenheid verwys nie** – Indien moontlik, weerhou daarvan om na hul te verwys as "die tweeling". Wanneer die ouers hul erken as individue, sal die kinders ook. Dit is 'n uitdaging om hul name apart uit te roep, maar moedig ook ander aan om nie na hul as 'n enkele eenheid te verwys nie.

- **Beloon en straf individueel** – Dit is uiters belangrik om elke kind se gedrag (goed of sleg) individueel te herken en daarvolgens op te tree. Dit is nie regverdig om dieselfde teenoor elkeen op te tree nie.
- **Selekteer individuele aktiwiteite** – Dit is nodig vir elke individu van die tweeling om deel te neem aan aparte belang. Dit bied aan elkeen die geleentheid om individuele talente te ontwikkel en nuwe verhoudings te verken.
- **Moedig individuele vriendskappe en aparte speelgeleenthede aan** – Tweelinge is dikwels mekaar se beste maats en hierdie spesiale verhouding moet gekoester word, maar dit moenie ‘n eksklusieve verhouding wees nie. Elke kind moet aangemoedig word om hul eie vriendskappe te ontwikkel op ‘n gesonde manier. Daar moet net seker gemaak word dat geeneen alleen of uitgesluit voel nie.

Kompetisie tussen tweelinge is normaal, omdat hulle wedywer vir hul ouers se aandag. Omdat emosionele verskaffing (byvoorbeeld tyd) neig om korter te wees wanneer ‘n tweeling hul opwagting maak (Berman, 2000:37; Fierro, 2009d:2), glo die een kind dikwels dat wanneer die ander een die ouers se aandag geniet, hy of sy die gunsteling is. Hierdie aanname lei tot jaloesie en die gevoel dat daar nie genoeg liefde vir albei van hulle is nie – wat gewoonlik nie die geval is nie. Ouers van tweelinge moet sensitiief wees teenoor hierdie kwessie (Berman, 2000:37; Boyse, 2009; Fierro, 2009d:2). Tweelinge in die gesin verander die ordinale posisie se vooruitskattings soos wat dit geskied in ander families. Dit eersgeborene van die tweeling neem gewoonlik die leierskaprol aan en die tweede is dikwels meer geneig om te volg. Vir ‘n enkelkind wat na ‘n tweeling gebore word, word die dinamiek van die ordinale posisie ook verander omdat die tweeling ‘n spesiale eenheid geword het en in die geval van tweelinge, hul eie ordinale posisie het (Franz, 2006).

Vir die doeleindes van die tweeling se self-esteem, is dit belangrik vir die ouers om hulle te help om vrede te maak met hul verskille, sonder om hul te bestempel as iets spesifiek. Ouers moet hul tweeling se sterkpunte herken, sonder om hul daarvolgens te definieer en moet negatiewe vergelykings tussen hulle vermy (Berman, 2000:38). Wanneer kinders poog om hulself te definieer en probeer bewys hoe verskillend en

onafhanklik hul is, neig hul om meer kompeterend te raak en kan meer baklei as ander kere. Hierdie kenmerk is algemeen in die middelkinderjare. Die ouers se rol gedurende hierdie tydperk is om nie hul gedrag te onderdruk nie, maar om seker te maak dat die kinders hul verskille regverdig uitsorteer (Berman, 2000:39).

Die realiteit is dat alhoewel ouers elkeen van hul tweeling ewe lief het, is dit moontlik as gevolg van ooreenkomsste in temperament en persoonlikheid dat 'n ouer nader mag voel aan een van die tweeling as die ander. Dit kan ouers baie skuldig laat voel. In die geval van 'n tweeling is dit belangrik om aan beide kinders gelyke aandag te spandeer ondanks laasgenoemde (Berman, 2000:39).

Ouers van tweelinge staar groot uitdagings in die gesig, maar die belonings kan veelvoud wees. Berman (2000:42) noem riglyne wat ouers sal help om gelukkige, gesonde individuele kinders groot te maak, wat deel is van 'n tweeling se verhouding:

- Reageer so veel as moontlik op die kinders se individuele behoeftes.
- Word bewus van die toenemende stres op beide partye van die verhouding en probeer om soveel ondersteuning as moontlik te kry.
- Moenie een van die tweeling se behoeftes ontken net sodat die ander een gehelp kan word nie. (Byvoorbeeld, wanneer een van 'n tweeling aan 'n aktiwiteit wil deelneem, maar die ander een wil nie, laat die kind toe om dit te doen, in stede daarvan om albei by die huis te hou).
- Wanneer die ouer met die tweeling praat, maak oogkontak en noem elke kind op sy naam.
- Koester die verhouding met elke kind, sowel as die verhouding met die twee van hulle saam.
- Dring aan daarop dat elke tweeling vir hulself praat sodat elkeen goeie verbale vaardighede ontwikkel.
- Leer die tweeling hoe om alleen-tyd te geniet.
- Berei die tweeling daarop voor dat die lewe nie altyd regverdig is nie en dat elkeen verskillende geleenthede gebied sal word.

- Beskerm die tweeling van mekaar, deur vir hulle konstruktiewe probleem-oplossingsvaardighede aan te leer.

Ouers se grootste rol is om aan elkeen van die tweeling liefde, ondersteuning en erkenning te gee om hulle te help ontwikkel as unieke individue.

Die grootmaak van 'n tweeling is 'n moeilike en aktiewe taak en is psigologies meer uitdagend as die grootmaak van 'n enkelkind (Klein, 2008:3). Ongelukkig het ouers nie die voordeel van nawete nie. Altwee kinders gaan deur dieselfde stadium en fase op presies dieselfde tyd en daar is geen geleenthede om van vorige ervarings te leer nie (Fierro, 2009d:2). Tweelinge wat nie voldoende ouerskap ontvang het nie, ondervind meer nadele deur deel van 'n tweeling te wees as tweelinge wat die voordeel van goeie ouerskap gehad het en wat grootgemaak is as individue. Tweelinge wat nie gedifferensieer is as kinders nie, sal altyd afhanglik wees van die ander tweeling. Hul sal nie 'n gevoel van hul eie emosionele grense ontwikkel nie. As gevolg hiervan, sal die tweeling nie daartoe in staat wees om verhoudings te ontwikkel wat apart is van die tweeling-verhouding nie en sal mense soek wat die tweeling verhouding sal aanvaar. Hul verskeidenheid ervarings in 'n nie-tweeling wêreld, is baie beperk (Klein, 2008:8).

Fierro (2009d) verduidelik die verskille wat die grootmaak van tweelinge behels:

2.5.1 Die ontbreking van ordinale geboorte dinamika

Enkelsibbe wat oor 'n paar jaar versprei is, ontwikkel 'n natuurlike orde. Nieteenstaande die invloed van persoonlikheidsontwikkeling, stel geboorte orde die standaard vir hoe kinders in families behandel word. Ouer sibbe stel die voorbeeld en jonger sibbe volg. Ouer kinders aanvaar meer verantwoordelikheid soos wat hul grootword. Jonger kinders observeer en leer van hul ouer sibbe. Daar is 'n natuurlike vermoë op grond van ouderdom. Maar tweelinge is dieselfde ouderdom en gewoonlik op dieselfde stadium. Hul staar mylpale gelyktydig in die gesig. Sonder die gedefinieerde rol wat vasgestel word deur geboorte ordinansie, ontwikkel tweelinge hul eie orde en ouers moet dikwels die uitvalling hanteer (Fierro, 2009e:1).

Tweelinge het nie net 'n psigologiese effek op mekaar nie, maar ook op hul families (Blankenship, 2002:5). 'n Tweeling kan meer chaos genereer as enkelkinders. Deur as 'n span te werk, is hul meer geneig om risikos te neem en die grense verder te druk (Fierro, 2009d:2).

Die tweelingband is 'n unieke ontwikkelings-ervaring wat nie altyd verstaan word soos dit moet nie. Duidelik is daar ernstige risikos daaraan verbonde om deel te wees van 'n tweeling, maar net soveel unieke voordele (Klein, 2008:9). Dit is nodig dat die leser 'n beter begrip ontwikkel van die Gestalt perspektief, omdat die studie vanuit 'n Gestalt oogpunt gedoen is en beginsels daarvan toegepas is op die ervaring van die vader.

2.6 Gestalt perspektief

"A school of thought...which advocates an emphasis on psychological events as phenomena that cannot be reduced without loss of the integrity and unity of the event" (Van Niekerk, 1996:24).

Die term *Gestalt* beteken 'n heel figuur (Boeree, 2006). Corey (2005:192) brei verder hierop uit en beskryf Gestalt as 'n eksistensiële-fenomenologiese benadering wat gebaseer is op die uitgangspunt dat individue verstaan moet word in die konteks van hul deurlopende verhouding met die omgewing. Die aanvanklike doel is vir die individu om bewus te word van wat hul ervaar en hoe hul dit doen. Deur bewustheid vind verandering outomaties plaas. Hierdie benadering is fenomenologies omdat dit fokus op die individu se persepsie van die realiteit. Dit is eksistensieël omdat dit gegrond is op die idee dat mense altyd in die proses is van wording, vernuwing en herontdekking van hulself. As 'n eksistensiële benadering, gee Gestalt teorie spesiale aandag aan die bestaan van die individuele ervaring en bevestig dit die menslike kapasiteit vir groei en die heelword deur interpersoonlike kontak en insig (Yontef in Corey, 2005:192). Gestalt terapie is lewendig en bevorder direkte ervaring eerder as abstrakteid, of die praat oor situasies (Corey, 2005:192; Gladding, 2000:223; Perls, Hefferline & Goodman, 1971).

Twee basiese beginsels van die Gestalt teorie is vir die doel van hierdie studie gebruik en word kortlik bespreek soos deur Yontef (1993:2-3) en Corey (2005:194) verduidelik:

2.6.1 Die veld teorie

In die vroeër bespreking van die veld teorie is Gestalt sielkundiges soos veral Köhler (1969) van belang en die belangrikste verteenwoordiger hiervan Kurt Lewin. Een van Lewin se mees bekende aanhalings is: “*There is nothing so practical as a good theory*” - wat na die veld teorie verwys. Wanneer dit eers verstaan word, bied dit ‘n toereikende konseptuele taal vir die Gestalt praktyk (Parlett, 1991).

Die Gestalt teorie is gebaseer op die veld teorie, wat gegrond is op die beginsel dat die organisme gesien moet word in sy omgewing of konteks, as deel van die konstante veranderlike veld. Gestalt terapie berus op die beginsels dat alles verwant, invloeiend, interverwant en in proses is (Yontef, 1993). Die kern van die veld teorie is dat ‘n holistiese perspektief teenoor ‘n persoon verleng om die omgewing, sosiale wêreld, organisasies en kultuur in te sluit (Parlett, 1991; Parlett, 2005:154; Toman & Bauer, 2005:182). Lewin (1952:45) is van mening dat die veld teorie nie ‘n teorie genoem kan word in die gebruiklike manier nie. Dit is eerder ‘n stel beginsels, ‘n uitkyk, ‘n metode en ‘n algehele manier van dink wat verband hou met die intieme interverwantskap tussen gebeure en die agtergrond of situasies waarin hierdie gebeure plaasvind. Dit beteken dat “teorie” in hierdie geval ‘n wye betekenis het en ‘n algemene teoretiese uitkyk of manier om realiteit te waardeer, aandui (Parlett, 1991).

Die veld is ‘n geheel waarin die dele in ‘n onmiddelike verhouding met mekaar reageer. Geen deel word beïnvloed deur wat êrens anders in die veld gebeur nie. Die veld vervang die idee van diskrete, geïsoleerde dele. Die persoon in sy/haar lewe vorm die veld. Veld benaderings is verduidelikend, eerder as bespiegelend, interpreterend of klassifiserend. Die klem word geplaas op observering en beskrywing van die struktuur wat bestudeer word (Yontef, 1993).

Die veld teorie bestaan uit vyf beginsels, wat die algemene manier van begrip en denke oor konteks, holisme en proses karakteriseer en vorm die kern van die Gestalt

terapeut se uitkyk en werk as terapeut. Die vyf beginsels sal vervolgens bespreek word soos deur Parlett (1991) verduidelik en is gegrond op die werk van Bateson (1979), Hodges (1990) en Yontef (1984).

Die vyf beginsels van die veld teorie is:

1. Die beginsel van organisasie.
2. Die beginsel van samevloëing.
3. Die beginsel van enkelvoud.
4. Die beginsel van veranderende proses.
5. Die beginsel van moontlike toepaslikheid.

Die bogenoemde beginsels sal vervolgens verduidelik word en van toepassing gemaak word op bevindinge van die studie.

2.6.1.1 *Die beginsel van organisasie*

Betekenis is afkomstig deur na die totale situasie te kyk – die totaliteit van bestaande faktore. Lewin (1952:150) skryf:

“Whether or not a certain type of behaviour occurs depends not on the presence or absence of one fact or a number of facts viewed in isolation, but upon the constellation (the structure and forces) of the specific field as a whole. The “meaning” of the single fact depends upon its position in the field” (Lewin, 1952:150).

Eerder as om in terme van objekte wat konstant is te dink, word hul karaktereienskappe deur 'n wyer organisasie van algehele betekenis gedefinieer, wat die klem op interafhanklikheid plaas (Parlett, 1991). Dit wat lukraak of nie konstant voorkom nie, is eintlik georganiseer; dit is, dat dit betekenisvol is in sekere kontekste waarvan ons nie bewus is nie. Die betekenis van klein gebeure word ontbloot wanneer die wyer konteks of algehele situasie duidelik word. Gedrag en fenomenologiese ervarings wat gesien word as deel van die totale veld, of wat in konteks geplaas is, word as georganiseerd gevind en het betekenis (Parlett, 1991).

Die ervaring van vaderskap vir die vader is nagevors in terme van sy eie persoonlike ervaring en hoe die groter elemente (gesin, werk, huwelik) ‘n invloed daarop uitoeft. Die belewenis van vaderskap kan nie in afsondering gesien word nie. Die elemente wat deel vorm van die vader se veld word ondersoek tesame met die vader se individuele belewenis en sodoende word ‘n algemene beeld gevorm van die vader se belewenis.

2.6.1.2 *Die beginsel van samevloeïng*

Hierdie beginsel dui op die feit dat dit die samevoeging van invloede in die huidige veld is wat die gedrag “verduidelik”.

“The psychological past and the psychological future are simultaneous parts of the psychological field at a given time. The time perspective is continually changing. According to field theory, any type of behaviour depends on the total field, including the time perspective at that time, but not, in addition, upon any past or future field and its time perspectives” (Lewin, 1952:54).

Omdat daar in Gestalt gefokus word op die huidige ervaring, word sekere verskynsels nie verduidelik deur verlede of toekomstige oorsake nie. Daar word eerder gekonsentreer op die “wat is” as die “wat was” of “wat sal wees”. Dit gebeur nie omdat ‘n persoon se geskiedenis of toekoms geïgnoreer word nie, maar omdat aandag primêr geskenk word aan hoe dit ‘n huidige situasie versterk (Parlett, 1991).

Hierdie omstandighede is ‘n onvermydelike deel van die huidige veld en sal op sy beurt affekteer hoe die verlede en toekoms ontlok word, net soos wat die huidige ontlokking die totale situasie affekteer. Gestalt as ‘n fenomenologiese benadering en kyk dus na die huidige gebeure binne die situasie self (Parlett, 1991). Die ervaring van vaderskap in hierdie studie het gefokus op die huidige ervaring van die vader en hoe hy dit in die hier en nou ervaar. Al word daar nie in-diepte ondersoek gedoen na die vader se verlede of toekoms nie, kyk die navorser steeds na die manier waarop die huidige ervaring die vader se verlede en toekoms ontlok en dan wedersyds ‘n invloed het op die huidige ervaring.

2.6.1.3 Die beginsel van enkelvoud

Elke situasie en elke veld van die persoon se situasie is uniek. Omstandighede is nooit presies dieselfde nie en elkeen van verskeie persone het 'n verskillende perspektief, selfs al bevind hul hulself op dieselfde plek en tyd. Soos wat vele kere in groepe waargeneem is, varieer dit wat uniek is of uitstaan vir verskillende mense tot ekstreem gevalle en hou dit verband met hul agtergrond (in die geval van hierdie studie, die agtergrond van die vader), hul huidige behoeftes, hul huidige deurdringende behoeftes sowel as langtermyn "*unfinished business*". Betykenis sal individueel saamgestel word en afleidings wat gemaak word sal nie identies wees nie (Parlett, 1991).

Die eer van elke stel omstandighede wat die persoon verg, is dus beide respek en gewilligheid om dubbelsinnigheid en onsekerheid te verdra (Parlett, 1991). Soos wat Lewin herinner, het dit deurentyd te doen met 'n menigte bestaande interafhanklike feite, sowel as kondisies wat gedrag in een of ander rigting stuur en 'n uitkyk en metode benodig wat die uitsonderlike, sowel as die algemene geval, dek (Parlett, 1991). Elke vader se ervaring van vaderskap is uniek, huis weens die feit dat geen ouer of kind dieselfde persoonlikheid het nie, geen vader dieselfde werksomstandighede het nie, of dieselfde huwelik het nie.

2.6.1.4 Die beginsel van veranderende proses

Hierdie beginsel verwys na die veld wat aanhoudende verandering ondergaan. Terwyl die beginsel van enkelvoud klem plaas op unieke perspektiewe vir unieke voorvalle, verwys die beginsel van veranderende proses na die feit dat die ervaring voorwaardelik is eerder as permanent. Niks is vasgestel en staties op 'n volkome manier nie (Parlett, 1991).

Selfs met dieselfde individu word die veld elke oomblik gevorm. Niemand kan dieselfde ervaring twee keer ervaar nie. Lewin (1952:242) lig uit dat "*A given state of a person corresponds to a variety of behaviour and can be inferred only from a combined determination of overt behaviour and the situation*". Elke vader se veld is gedurig in 'n proses van verandering. Geen ervaring is staties nie en die verskeie

invloede speel deurentyd 'n rol. Dit beteken dat geen vader meer dieselfde ervaring sal ondervind nie en dat dit elke situasie uniek maak.

2.6.1.5 *Die beginsel van moontlike toepaslikheid*

Hierdie beginsel hou vol dat geen deel van die totale veld vooraf uitgesluit kan word as irrelevant nie, hoe alledaags dit ookal mag wees, of hoe oënskynlik gelyktydig dit mag voorkom nie. Alles in die veld is deel van die algehele organisasie en is potensieel betekenisvol (Parlett, 1991).

'n Sekere aspek van die veld mag so "onsigbaar" wees dat die relevansie daarvan heetlyd misgekyk word: die teenwoordigheid van 'n observeerder. Die observeerder, of kommentator, is egter altyd deel van die totale situasie en kan dus nie met veiligheid daaruit gesluit word nie. Net so kan die teenwoordigheid van 'n video kamera die algehele situasie affekteer. Die beginsel van moontlike toepaslikheid herraan ons daaraan dat die hele situasie in gedagte gehou moet word en behels juis dit (Parlett, 1991).

Die vyf beginsels wat vooraf bespreek is, is baie oorvleuelend en nie afsonderlik nie. Hul is eerder vensters waardeur die veld teorie gesien kan word, terwyl toepaslikheid eksplorreer word. Die veld teorie bied dus 'n manier om realiteit te waardeer (Parlett, 1991). Geen deel van die vader se lewe kan uit sy ervaring uitgesluit word nie. Elke individuele deel dra by tot die algehele deel en maak sodoende elke situasie en ervaring uniek vir elke vader.

2.6.2 Die fenomenologiese perspektief

Die woord "fenomenologie" kan beskryf word as die ervaring of die studie van ervaring, asook menslike betekenis – die interpretasie van die ervaring om deel te wees van die wêreld (Brownell, 2003).

Die fenomenologie perspektief is 'n dissipline wat mense help om afstand te doen van hul gewone manier van dink, sodat hul die verkil kan sien tussen wat eintlik in die huidige situasie waargeneem en gevoel word, eerder as die oorblyfsel van die verlede (Yontef, 1993:242).

Die doel van Gestalt fenomenologiese verkenning is bewustheid, of insig. In Gestalt terapie is insig die duidelike begrip van die struktuur of situasie wat bestudeer word. Bewustheid sonder sistematiese eksplorasie is nie voldoende om insig te ontwikkel nie. Gestalt terapie gebruik dus gefokusde bewustheid en eksperimentasie om insig te verkry (Mackewn, 1997; Yontef, 1993).

Die fenomenologiese veld word gedefinieer deur die observeerder en is slegs betekenisvol wanneer die persoon se verwysingsraamwerk geken word. Die observeerder is belangrik omdat wat gesien word, soms 'n funksie is van hoe en waar gekyk word (Yontef, 1993).

Die fenomenologiese metode verwys dus na die studie van verskynsels soos hulle ervaar word. Die oorsake en samestelling van die bewuste belewenis of van die werklike saak wat die belewenis veroorsaak, word dus nie ondersoek nie (Louw & Edwards, 1993:22; Mackewn, 1997). Die fenomenologiese metode is die tegniek om die kwaliteit van 'n ander se belewenis te ondersoek en geskied deur:

- Observering – Volg die individue visueel, ouditief en met bewegings.
- Samekoppeling – Waarneming, maar plaas jou eie interne proses opsy.
- Verduidelikend – Om dit wat geobserveer, waargeneem of ervaar is in hul teenwoordigheid, hardop te sê.

Die navorser het van die fenomenologiese perspektief gebruik gemaak om bewustheid by die vader te skep oor sy ervaring van vaderskap, omdat hierdie konsep 'n belangrike deel van die Gestalt perspektief is. Die navorser het die vader se verwysingsraamwerk leer ken en kon deur middel van bewustheid en eksplorasie, insig, asook 'n duidelike begrip, oor vaderskap verkry.

2.7 Samevatting

'n Literatuuroorsig is in Hoofstuk 2 onderneem. Eerstens was daar aandag geskenk aan die ontwikkelingsfase van die middeljarige kind ten einde uitdagings van die vader, wat sy belewenis kan beïnvloed, beter te verstaan. Tweedens is 'n oorsig van die familie as 'n sosiale sisteem gegee. Daar is aandag geskenk aan tweelinge en

ouerskap van tweelinge. Laastens is daar aandag geskenk aan die Gestalt perspektief, met die veld teorie sowel as die fenomenologiese teorie, as deel daarvan. Die navorser het tot die gevolgtrekking gekom dat daar min inligting in die literatuur beskikbaar is ten opsigte van die belewenis van vaderskap van tweelinge tydens die middelkinderjare vanuit 'n Gestalt perspektief. Hoofstuk 3 sal handel oor die empiriese ondersoek wat die navorser onderneem het en wat handel oor die belewenis van vaderskap van tweelinge tydens die middelkinderjare.

HOOFSTUK 3

3 EMPIRIESE ONDERSOEK EN NAVORSINGSBEVINDINGS

3.1 Inleiding

Hoofstuk 2 het as 'n konseptuele raamwerk gedien om sodoende die konsepte wat van belang is aan die leser vanuit die literatuur te verduidelik. Dit het as agtergrond vir die studie gedien. Eerstens is aandag geskenk aan die middeljarige kind wat die belewenis van die vader kan beïnvloed. Daarna is inligting verskaf oor die familie en hoe 'n vader en kind binne hierdie sosiale sisteem inpas. Vaderskap is bespreek en daar is verder uitgebrei deur die dinamika van tweelinge en die ouerskap van tweelinge te beskryf. Laastens is die Gestalt perspektief volgens die veld teorie en fenomenologiese perspektief bespreek om sodoende die vader se belewenis vanuit die Gestalt perspektief te kan weergee.

In hierdie hoofstuk word die resultate van die studie weergegee, geanalyseer en met toepaslike literatuur gekontroleer. Om die agtergrond van die studie te verskaf, sal die omstandighede en prosedure rondom die insameling van die data vervolgens eers beskryf word.

3.2 Navorsingsprosedure en werkswyse

Die prosedure wat gevolg is sal kortliks beskryf word, waarna die empiriese data weergegee sal word.

3.2.1 Analisering van die probleem en beplanning van die navorsing

Daar is begin met die identifisering van 'n navorsingsonderwerp en die formulering van 'n voorlopige navorsingsvraag. David en Sutton (2004:141) verduidelik dat 'n navorsingsvraag duidelik moet stel wat die navorsing wil uitvind. Die navorsingsvraag is 'n produk van teorieë wat uit die literatuur verkry is, asook gesprekke met professionele persone. Die navorsingsvraag is die verhouding tussen verkillende

veranderlikes (Neuman, 2004:142). Daarom is die navorsingsvraag vir die doel van hierdie studie as volg geformuleer: ***Wat is vaders van tweelinge in hul middelkinderjare se belewenis van vaderskap?*** Die navorsing moet vervolgens besluit of die kwalitatiewe of kwantitatiewe benadering die navorsingsproses verder sou bepaal.

3.2.2 Navorsingsbenadering

Die navorsingsbenadering wat gevvolg is, is van kwalitatiewe aard. Denzin en Lincoln (2000:3) verduidelik dat kwalitatiewe navorsing van 'n verskeidenheid empiriese materiaal gebruik kan maak, naamlik gevallestudies; persoonlike ervaring; introspeksie; onderhoude; observerende, historiese, interaktiewe en visuele teks, wat die roetine, problematiese oomblikke en betekenis in 'n individu se lewe beskryf.

Hierdie studie was van 'n verkennende, sowel as 'n beskrywende aard. **Verkennende navorsing** word uitgevoer om insig tot 'n situasie, verskynsel, gemeenskap of individu te verkry (Fouché & De Vos, 2005:106). **Beskrywende navorsing** skets 'n duidelike prentjie van die spesifieke detail van 'n situasie, 'n sosiale omgewing of verhouding en fokus op die "hoe" en "hoekom" vrae (Fouché & De Vos, 2005:106; Neuman, 2000:22). Hierdie studie dien as 'n ondersoek en beskrywing van die vaders van tweelinge in hul middelkinderjare se belewenis van vaderskap. Begrip vir die vader se belewenis is ontwikkel, wat van hulp kan wees vir professionele persone tydens dienslewering aan vaders van tweelinge. Ten einde 'n begrip te ontwikkel vir die vaders se belewenis, was dit nodig om van kollektiewe gevallestudies gebruik te maak sodat verskillende respondentte se ervarings vergelyk kon word.

3.2.3 Navorsingsontwerp

Die navorsingsontwerp verduidelik 'n buigbare stel riglyne wat die teoretiese paradigma eerstens koppel aan strategieë van ondersoek en tweedens, tot die metode vir die insameling van die empiriese materiaal (Denzin & Lincoln, 2000: 22). Sellitz, *et al* (in Neuman, 2000:34) definieer die navorsingsontwerp as volg:

“A research design is the arrangement of conditions for collection and analysis of data in a manner that aims to combine relevance to the research purpose with economy in procedure.”

Uit hierdie definisie is dit duidelik dat die navorsingsontwerp ten doel het om die uitvoering van ‘n navorsingsdoel inlyn met bepaalde (praktiese) oorwegings en beperkinge te bring (Neuman, 2000:34). Vir die doel van hierdie studie is daar van kollektiewe gevallestudies en die Gestalt perspektief vanuit die veld teorie en fenomenologiese benadering gebruik gemaak.

Die navorsingsontwerp was kollektiewe gevallestudies, aangesien dit ‘n ondersoek was om ‘n sosiale kwessie of probleem beter te verstaan of uit te brei (Fouché, 2005:272). Om die doel van die studie te bereik, is agt gevallestudies gedoen. Daar is semi-gestrukteerde onderhoude met elke respondent gevoer waartydens elke vader se belewenis ondersoek is. Aangesien elke vader se belewenis uniek is en verskil, is ooreenkomsstige patronen gesoek en beskryf om sodoende ‘n beter begrip te verkry en gevolgtrekkings te kan maak.

Die Gestalt perspektief is op die veld teorie gebaseer, wat gegrond is op die beginsel dat die organisme gesien moet word in sy omgewing of konteks, as deel van die kontstante veranderlike veld. Gestalt berus op die beginsels dat alles verwant, invloeiend, interverwant en in proses is (Yontef, 1993). Die veld is ‘n geheel waarin die dele in ‘n onmiddellike verhouding is en op mekaar reageer. Geen deel word nie beïnvloed deur wat érens anders in die veld gebeur nie. Die klem word geplaas op observering en beskrywing van die struktuur wat bestudeer word (Yontef, 1993). Met die veld teorie het die navorsing elke respondent waargeneem en gepoog om elke vader se struktuur weer te gee.

Die woord “fenomenologie” kan beskryf word as die ervaring of studie van ervaring, asook menslike betekenis – die interpretasie van die ervaring om deel te wees van die wêreld (Brownell, 2003). Die fenomenologiese metode verwys dus na die studie van verskynsels soos dit ervaar word (Louw & Edwards, 1993:22; Mackewn, 1997). Die navorsing het van die fenomenologiese perspektief gebruik gemaak om

bewusheid by die vader te skep oor sy ervaring van vaderskap, omdat fenomenologie 'n belangrike deel van die Gestalt perspektief is. Die navorsing het die vader se verwysingsraamwerk leer ken en kon deur middel van bewusheid en eksplorasie, insig en 'n duidelike begrip van vaderskap verkry. Ten einde die nodige vrae aan elke respondent te kon rig, was dit nodig om 'n literatuuroorsig te voltooi en 'n skedule op te stel voor die aanvang van die empiriese ondersoek (Sien Addendum 2).

Tydens die studie het die navorsing insig ontwikkel oor vaders se belewenis van vaderskap van tweelinge in hul middelkinderjare.

3.2.4 Literatuuroorsig

Die literatuuroorsig, soos in Hoofstuk 2 beskryf, het aandag geskenk aan die middeljarige kind; inligting oor die familie en hoe die vader en kind binne hierdie sosiale sisteem inpas; vaderskap; en die ouerskap van tweelinge. Laastens is die Gestalt perspektief volgens die veld teorie en fenomenologiese perspektief bespreek. Tydens die literatuuroorsig het die navorsing bewus geword dat daar min inligting oor die vader se belewenis bekend is, aangesien daar meestal op die moeder gefokus word. Die rolle van vaders het aansienlik verander en dit maak die belewenis van die vader nog meer uniek. Die doel van die literatuuroorsig was om inligting in te samel om insig te verkry oor die probleem en die studie daarvolgens te kan fokus. Dit het ook gedien as grondslag waaruit die vrae vir die semi-gestrukteerde onderhoude saamgestel is. Die kriteria vir die respondenten sal vervolgens bespreek word.

3.2.5 Omskrywing van die universum, populasie en steekproefneming

Die universum verwys na al die potensiële onderwerpe wat die eienskappe besit waarin die navorsing belangstel (Arkava & Lane in De Vos, *et al*, 2005:193; Babbie, 1992:301). Neuman (2000:142) ondersteun verder hierdie stelling deur te verwys na die universum as die eenhede wat die navorsing dek, of waartoe dit veralgemeen kan word. In hierdie studie verwys die universum na vaders in Gauteng wat tweelinge het. Populasie is 'n term wat grense stel aan die navorsingsveld. Dit

verwys na individue in die universum wat spesifieke eienskappe besit en hulself in dieselfde geografiese ligging bevind (Babbie, 2004:190; De Vos, 2005:193; Graziano & Raulin, 2004:202; Mouton, 2001:134; Neuman, 2000:201). Die betrokke vaders in hierdie studie se tweelinge bevind hulself in die middelkinderjare en die vaders is in Johannesburg, Gauteng woonagtig.

Vir die doel van hierdie studie het die navorsing van **doelgerigte steekproef trekking** gebruik gemaak. Watters en Biernacki (in De Vos, *et al*, 2005:203) definieer doelgerigte steekproef trekking as 'n doelgerigte, sistematiese metode waardeur gekontroleerde lyste van vasgestelde populasies binne geografiese distrikte ontwikkel word en gedetaileerde plante ontwerp word om die voldoende hoeveelheid gevalle te verwerf binne elkeen van die doelwitte. Die navorsing is 'n onderwyseres in Johannesburg en het toegang tot verskeie skole in die distrik waarvan tweelinge in die middelkinderjare deel is. Inligtingsbriewe en toestemmingsvorms is aan vaders by drie verskillende skole uitgedeel.

Kriteria vir insluiting vir die doel van hierdie navorsing was as volg:

- Die man moet 'n vader van 'n tweeling wees.
- Die vader moet getroud wees met die tweeling se moeder.
- Die vader en tweeling kan Afrikaans- of Engelssprekend wees.
- Die tweeling kan manlik, vroulik, of een van elk wees.
- Die tweeling moet hulself in die middelkinderjare (6-12 jaar) bevind.
- Die tweeling moet in Johannesburg skoolgaan sodat onderhoude met die vaders gevoer kan word.
- Die tweelinge en vaders kan van enige etniese groepering afkomstig wees.

Nadat die respondenten ingewillig het om aan die navorsing deel te neem, is die onderhoude met die respondenten geskeduleer ten einde die data te kon insamel.

3.2.6 Metode van die data-insameling

Die navorser het vir die doel van die studie gebruik gemaak van semi-gestruktureerde onderhoude, sowel as natuurlike waarneming wat gedefinieer kan word as georganiseerd rondom areas van spesifieke belangstelling, terwyl dit nog steeds aansienlike buigbaarheid in die omvang en diepte toelaat (May in De Vos, et al, 2005:292). Die navorser het dus, soos beskryf deur Smith (in De Vos, et al, 2005:296) van semi-gestruktureerde onderhoude gebruik gemaak om ‘n gedetailleerde idee oor die deelnemer se siening oor en persepsies van ‘n meer spesifieke onderwerp te verkry ten einde die doelwitte van die navorsing te bereik. Hierdie metode het baie meer buigbaarheid aan die navorser, sowel as die deelnemer gebied. Die onderhoudsvrae was gebaseer op die literatuuroorsig, maar nuwe vrae kon gevra word indien die navorser onduidelikheid ondervind het oor enige van die vrae wat beantwoord is. Onderhoude is deur die navorser gevoer totdat ‘n versadigingspunt bereik is en geen nuwe inligting na vore gekom het nie.

Die onderhoude is vir praktiese doeleinades hoofsaaklik by die onderskeie skole gevoer. Meeste van die vaders werk gedurende die dag en het dus vir praktiese doeleinades ingewillig om die onderhoude te voer wanneer hulle die kinders in die oggend by die skool aflaai. Drie onderhoude is by die vaders se onderskeie huise gevoer – die een respondent werk van die huis af en twee het ‘n besige werkskedule – en dit was dus makliker om die onderhoude met elkeen by hul huis te voer. Een onderhoud is by ‘n respondent se werk gevoer om dit as gevolg van werksure makliker te maak vir die vader om aan die navorsing deel te neem. Geeneen van die tweelinge was teenwoordig ten tye van die onderhoude nie en die navorser is van mening dat die vaders sodoende makliker oor hul belewenis kon praat.

Al die onderhoude is oor ‘n tydperk van twee maande met die respondenten gevoer. Daar is een onderhoud per respondent gevoer en die tydsuur van elke onderhoud het gewissel van 30 tot 90 minute, maar het slegs as ‘n riglyn gedien en vaders kon langer oor hul belewenis praat indien dit nodig was. Indien enige van die vaders verdere ervarings met die navorser wou deel, is die tye aangepas. Die onderhoude is met verbale toestemming van elke respondent op ‘n digitale diktafoon opgeneem. Die betroubaarheid en geldigheid van die studie sal vervolgens bespreek word.

3.2.7 Betroubaarheid en geldigheid

Soos in Hoofstuk 1 bespreek, is **betroubaarheid** van uiterste belang in kwalitatiewe navorsing. Die vasstelling van betroubaarheid is die toets van geanalyseerde data, die bevindinge en gevolgtrekkings (Nieuwenhuis in Maree, 2007:113) en moet konstant wees (David & Sutton, 2004:171; Neuman, 2000:170). Daarom moet die procedures wat gebruik kan word vir die vasstelling van betroubaarheid deurgaans in gedagte gehou word (Nieuwenhuis in Maree, 2007:113). Die punte soos beskryf deur Nieuwenhuis (in Maree, 2007:114-115) in Hoofstuk 1 is in gedagte gehou om die betroubaarheid van die studie te bevorder.

Dit is belangrik dat resultate konstant bly, selfs wanneer dit op verskillende tye of deur verskillende maniere van assessorering of meting verkry word. Daar moet met ander woorde **geldigheid** verkry word (Babbie, 1995:124; David & Sutton, 2004:171; Maree & Van der Westhuizen in Maree, 2007:37). Dit was die navorser se plig om seker te maak dat die fenomeen wat beskryf word ooreenstem met realiteit. Geldigheid vir die studie is verkry deurdat die onderhoudsvraelys nagegaan is deur een van die kenners wat geraadpleeg is vir die studie, asook die navorser se studieleier (interne geldigheid) en duidelike beskrywings van die deelnemers en die konteks is gefasiliteer om eksterne geldigheid (veralgemeenbaarheid) te verseker (Maree & Van der Westhuizen in Maree, 2007:37).

Merriam (in Maree, 2007:38) beskryf geldigheid van kwalitatiewe studies as resultate wat ooreenstemmend is met die data wat ingesamel is en dit word deur Neuman (2000:171) asook David en Sutton (2004:171) ondersteun. Die navorser het deur middel van kristalisasie (verskeie persone en bronre is gebruik om die bevindinge met mekaar te vergelyk) en kontrolering (kontrolering van die data is uitgevoer deur die navorser se studieleier, wie nie oorspronklik betrokke was by die data-insameling nie) gesorg dat die interne geldigheid van die studie verseker is (Merriam in Maree, 2007:38). Die hantering van die data sal vervolgens bespreek word.

3.2.8 Hantering van die data

Die data is ingewin en op die volgende wyse hanteer:

- Alle voltooide toestemmingsvorms is geliasseer. Nadat die onderhoude gevoer is, is al die onderhoude vanaf die diktafoon getranskribeer. Die navorser het kopieë gemaak van die veldnotas en transkripsies om te verhoed dat waardevolle inligting verlore gaan.
- Temas en subtemas is geïdentifiseer deur herhaaldelik deur die transkripsies te lees.
- Die kodering van temas en subtemas is met behulp van verskillende kleure en nommers gedoen. Verskeie veranderinge in die oorspronklike plan van kodering het plaasgevind.
- Relevansie van die data is opgeweeg teen die doelwitte wat bereik wou word deur die studie, sowel as die navorsingsvraag.
- Data wat ingewin is word in onderafdeling 3.3 van hierdie hoofstuk weergegee. Aanhavings van die respondenten is gebruik om 'n duideliker begrip van die respondent se situasie en belewenis daarvan te ontwikkel.
- Die bevindinge is met behulp van 'n literatuuroorsig getoets en gekontroleer. Die data is met bestaande literatuur vergelyk en in verband gebring.

3.3 Bespreking van die resultate

Vervolgens word die empiriese data van die studie weergegee. Die navorsingsverslag is saamgestel deur eers die vrae wat aan die vaders gerig is te kontroleer. Na aanleiding van die getranskribeerde onderhoude is temas en subtemas geïdentifiseer en gelys. Die inligting wat van belang was vir elke subtema is as aanhalings weergegee en met bestaande literatuur aangevul en gekontroleer. Die verskeie aanhalings onder elke subtema gee 'n aanduiding van die vader se belewenis van die familie, belewenis van die tweeling, en sy belewenis van die invloed wat vaderskap op homself het.

Verskeie temas en subtemas is geïdentifiseer soos reeds bespreek. Die temas, sowel as die subtemas, is geïdentifiseer uit die response van die respondent. Die temas word as volg beskryf:

Tema 1 – Die vader en sy gesin.

Tema 2 – Die vader se persepsie van die tweeling.

Tema 3 – Die vader se belewenis van vaderskap.

Vervolgens sal die hooftema genoem en bespreek word, waarna elke subtema met direkte aanhalings van die respondent en literatuurkontrole ondersteun sal word.

3.3.1 Tema 1 – Die vader en sy gesin

Families is komplekse en dinamiese sisteme. Elke familielid is 'n ontwikkelende individu en die verskillende verhoudings binne die gesin verander soos die ontwikkeling van elke familielid dit beïnvloed. Die gesin is dus nie net 'n sosiale sisteem waarin ontwikkeling plaasvind nie - die dinamika daarvan verander ook met die ontwikkeling van die onderskeie lede (Shaffer, 1996:604). Dit kan aanleiding gee tot die vader se belewenis – emosie as gevolg van vinnige waardering van die persoonlike uniekheid tot die situasie. Corey (2005:192) verduidelik Gestalt as 'n eksistensiële-fenomenologiese benadering wat gebaseer is op die uitgangspunt dat individue verstaan moet word in die konteks van hul deurlopende verhouding met die omgewing. Betrokke vaders is meer geneig om die interaksie met hulle kinders as positief te ervaar (DeLuccie in Allen & Daly, 2002). Belewenis verskaf emosie as gevolg van vinnige waardering van die persoonlike uniekheid van die situasie. 'n Emosie gee uitdrukking aan 'n persoon se gereedheid om die verhouding tot die omgewing vas te stel, in stand te hou, of te verander na gelang van belangrikheid (Berk, 1996:396).

'n Vader se betrokkenheid by sy kinders word bepaal deur faktore wat biologiese, individuele, familie en sosiale invloede insluit (Marsiglio, Amato, Day & Lamb, 2000; Parke, 1996). Hierdie faktore kan die vader se belewenis beïnvloed. Individuele verskille in mans se houding teenoor vaderskap, insluitend motivering, kennis en vaardigheid om 'n betrokke vader te word, kan verder die vader se belewenis

beïnvloed. Die vader en sy gesin sal onder die volgende tema bespreek word. Op grond van agt respondent se verbale response is vier temas geïdentifiseer wat betrekking het op die gesin. Die verbale response van die respondent sal onder elke subtema weergegee word, waarna dit met literatuur vergelyk en gestaaf sal word.

3.3.1.1 Subtema 1: Ouderdom van die ouers

Baie faktore beïnvloed die toename in meervuldige swangerskappe. Die dominerende rede hiervoor is die latere ouerdom van die moeders, asook vrugbaarheidsbehandelings. Soos vrouens ouer word, verdubbel die kans om meerlinge te hê. Vroue tussen die ouerdom van 20 en 24 het ongeveer 22.4 meerlinge per 1000 lewendige geboortes, terwyl vroue tussen die ouerdom van 40 en 44 ongeveer 51.3 meerlinge per 1000 lewendige geboortes het (Moore, 2007:9).

Die navorsing het die ouerdom van beide vader en moeder van elke respondent gevra, asook die ouerdom van elke tweeling. Elke ouerdom, soos deur die respondent gegee, sal vervolgens genoem word, sowel as die ouerdom van die tweeling, om sodoende 'n beter begrip te ontwikkel van die ouerdom waarop ouerskap begin het en waar die vader hom huidiglik bevind.

Tabel 3.1: Ouderdomme van die vader, moeder en tweeling

Respondent	Vader se ouerdom	Moeder se ouerdom	Tweeling se ouerdom
1	43	41	8
2	40	39	9
3	38	38	9
4	41	41	7
5	40	40	9
6	48	44	9
7	40	35	7
8	35	33	6

Pleck (1997) noem dat mans wat vaderskap uitstel tot in hul dertigs en veertigs meer betrokke is by hulle kinders se lewens en meer bydra tot die indirekte aspekte van kindersorg. Soos wat vaders ouer word, verander die styl van interaksie met die kind (Pregnancy and Parenthood Encyclopedia, 2009).

Die navorsing het opgelet dat al die respondenten eers op 'n latere ouderdom met ouerskap begin het. Die ouderdom van die vader sal dus 'n invloed hê op sy belewenis van vaderskap, sowel as die betrokkenheid by sy kinders. Die betrokkenheid van die vader by sy kinders sal onder Tema 2, subtema 5 bespreek word.

3.3.1.2 Subtema 2: Finansiële besluite

Volgens die Princeton University Encyclopedia and Dictionaries (2009) word die vader beskryf as die een wat die reëls neerlê en die huishouding bestuur.

Die afsondering van rolle as "pa se geld vir ma se huishoudelike dienste" was die norm in verskeie gemeenskappe van die twintigste eeu, maar is deesdae meer in kompetisie met 'n meer komplekse neiging van "gedeelde aandele" vir volwasse ouers. Die spektrum van ouerskapsrolle is nou groter, met sommige mans as die primêre ouer aan die een kant, en tradisionele broodwinners wat wegblê van die kinders aan die ander kant. In die middel spektrum mag beide ouers geld verdien en elke dag vir die kinders sorg (Vetere & Dowling, 2005:112).

Gillis (1997) brei verder hierop uit en verduidelik dat die vader voorheen die autoriteitsfiguur, ordehouer, broodwinner en die brug tussen die familie en die buitewêreld was. Moss (1995) stel die konsep van toewyding voor, wat 'n belangrike verandering in rigting meebring, wat demonstreer dat die "nuwe vader" eerder 'n broodwinner, morele toesighouer en die versorger van die familie is.

Alhoewel verskeie take volgens die respondenten in die huishouding gedeel word, kom dit voor dat sommige vaders nog steeds in beheer van die finansiële besluite is. Die moeder neem alledaagse besluite in terme van die huishouding, maar belangrike

besluite wat van toepassing is op die kinders word gesamentlik deur beide ouers gemaak. Verskeie respondentе het hiervan melding gemaak.

Respondent 2: ...household, my wife. Finances would be me.

Respondent 4: It is joint. Very, very much so. But the majority of the homework is generally done by my wife, she plays a bigger role on that side.

Respondent 5: Finansieel is ek verantwoordelik. Wat die "household" aanbetrif is dit meer sy.

Respondent 6: Probably my wife makes more of the children based decisions... I probably make more of the financials, but my wife would probably be the main mover in terms of anything to do with the children.

Respondent 7: Well, financially – I make the money, so therefore major financial decisions are joint... ...we home school, we don't actually send them to school and my wife does that, therefore she has a majority say in the education and the choices of education. I have little input in that role, just confirmation that I agree. When it comes to after school activities, sports, we both generally have the same say.

Respondent 8: Dit is baie demokraties, maar ek dink ek sal die finansiële sy meer hanteer, en dan die familie meer die ma.

Twee respondentе het gemeld dat die besluite gesamentlik geneem word.

Respondent 1: It's pretty much 50/50.

Respondent 3: My wife runs the house. The two of us...we will discuss any decisions regarding the kids.

Die navorsers is van mening dat algehele take van ouerskap baie meer eweredig verdeeld is tussen beide ouers (Lamb & Tamis-LeMonda, 2003:3; Lewis, 2009), maar dat meeste van die respondentе genoem het dat hul nog steeds verantwoordelik is vir die finansiële besluite en die moeder nog steeds die meerderheid keuses maak in terme van die kinders. Familie invloede is een van die faktore wat volgens Parke (1996) 'n vader se betrokkenheid by sy kinders bepaal en die vader se belewenis kan beïnvloed.

3.3.1.3 Subtema 3: Discipline van die tweeling

Ouerskap behels besluite rakende die beloning van kinders en die wyse waarop kinders gedissiplineer word. In die middelkinderjare kan kinders neig om meer te rebelleer en 'n mening in te neem oor dit wat hulle dink is reg. Daarom is hul meer geneig om teen die autoriteit van die ouers te reageer, wat gedeelde beheer tot gevolg het. Ouers behoort insae vanaf kinders te aanvaar (Middle Childhood, 2009).

Discipline is 'n uitdagende gebied van ouerskap vir enige vader en met goeie rede: discipline is een van die moeilikste aspekte van ouerskap (Bonander, 2010). Wanneer moeders kinders dissiplineer, neig hul om die discipline aan te pas by die kind se huidige geestelike toestand. 'n Vader is meer geneig om discipline toe te pas gebaseer op reëls. Moeders bied meer buigsaamheid en loop die risiko om betrokke te raak by onderhandelings. Vaders bied kinders voorspelbaarheid, maar loop die risiko van strengheid. Moeders bied simpatie - vaders bied konsekwensie (LeFebvre, 2003).

Alhoewel die ouers nie almal dieselfde manier van discipline toepas nie, het bykans elke respondent melding gemaak dat die vader die strengste van die twee ouers is. Moeders pas die meeste discipline toe – bloot omdat hulle meer tyd saam met die kinders spandeer (Beardshaw, 2006). Die moeder pas gedurende die dag discipline toe terwyl sy saam met die kinders verkeer en sal nie wag totdat die vader by die huis kom om die kinders te straf nie, behalwe in ernstige gevalle. Tradisioneel, in huise met werkende vaders en moeders wat tuis bly, was die vader se rol met betrekking tot discipline om die finale woord of straf uit te deel. Ten spyte van die ontwikkelende praktyke van discipline, bly die vader se doel basies dieselfde en kweek hy 'n volwasse en verantwoordelike persoon wat minder geneig is om homself op 'n onvanpaste manier te gedra en is die kind minder geneig om in die toekoms ander sonder respek te behandel (Bonander, 2010).

Respondent 1: *I am stricter as a rule. She deals with it and if it is really, really bad I will then get involved. It has never been a case of “wait until your father comes home, he is going to sort you out”.*

Respondent 2: *I am much more of a disciplinarian, I would say, and although there have been times when my wife has just blown her top, so then she would become the disciplinarian for that time. But overall I am much more stricter than what she is. If she is at home with the kids she will discipline.*

Respondent 3: *I mean if the kids had to say like who is stricter – definitely me. I think it depends on the situation, but I don't think my wife ever shouts at them as I shout at them.*

When she is at home with them she generally disciplines.

Respondent 5: ... maar ek is definitief die streng een.

My vrou probeer dit uitsorteer wanneer sy by die huis is, ek sal net intree as daar nou regtig 'n probleem is.

Een respondent het genoem dat die moeder eerder die streng ouer in hul huishouding is.

Respondent 6: *So I am much nicer to them. I am a lot softer with them, I'm the one that takes them to their cricket practices, I go and watch all their cricket games....and I do work from home so I do their homework with them, so I probably have a slightly strange, different relationship than most fathers because I'm home most of the time. I don't know how it's worked out but I think my wife is quite a disciplinarian – and I was brought up very strictly so I think I'm softer because of that...*

Die laasgenoemde respondent is die enigste geval waar die vader van die huis af werk en die moeder nie heeldag by die huis is nie en waar hy ook noem dat hy nie die streng ouer is nie. Dit het deels te doen met die feit dat hy streng grootgemaak is soos wat hy genoem het, maar die navorser is van mening dat dit ook kan wees omdat hy heeldag saam met die kinders is en die werksomstandighede basies omgeruil is.

Die navorser is van mening dat wanneer daar na die vader se belewenis gekyk word, sekere aspekte wat 'n invloed hierop mag uitvoeren ingedagte gehou moet

word. Die manier waarop dissipline in die huishouding toegepas word kan een van die familierolle wees wat volgens Parke (1996) 'n belangrike rol speel in die vader se belewenis en wat mekaar wedersyds beïnvloed.

Soos genoem, is moeders meer geneig om dissipline aan te pas by die kind se huidige geestelike toestand. 'n Vader is meer geneig om dissipline toe te pas gebaseer op reëls en dit kan volgens die navorser die rede wees waarom bykans elke respondent genoem het dat hulle steeds die strengste dissipline toepas (LeFebvre, 2003; Middle Childhood, 2009).

3.3.3.4 Subtema 4: Ondersteuningsraamwerk van die gesin

Ouers van meerlinge leer vinnig dat hoe wyer hul ondersteuningsraamwerk is, hoe beter (Baker, 2008). Ouers van meerlinge het gewoonlik addisionele hulp nodig al bly een van die ouers by die huis (American Society for Reproductive Medicine, 2009).

Meeste van die respondenten het melding gemaak dat hulle 'n goeie ondersteuningsraamwerk het en dat dit baie belangrik is en was met die grootmaak van die tweeling.

Respondent 2: *My mother-in-law is my biggest support system with the twins, since infancy. It makes a massive difference having a support system. I can only pity people who don't have...*

Respondent 4: *We have very good support from my mom and my wife's mom and especially my wife's one sister. So we have a very tight support system there. We have a full-time domestic which is essential, unfortunately, in this day and age, so that has been a big help for us. Our support system has helped us tremendously to cope with the demands of the kids.*

Respondent 8: *Ons was deel van SAMBA – South African Multiple Birth Association.... Daar het ons vriende ontmoet wat nou nog ons vriende is. Ja, dis 'n goeie ondersteuningsraamwerk. En dan die oupas en oumas het ook gehelp. Dit is definitief noodsaaklik om 'n ondersteuningsraamwerk te hê.*

Drie respondente het genoem dat hulle, as gevolg van verskeie omstandighede, nie 'n ondersteuningsraamwerk het nie.

Respondent 1: *We are our support system. My mom lives in Durban, my one sister I don't talk to her at all, so....yes.*

We have got a full-time maid who is a second mother to the children.

Respondent 6: *No, it's very difficult because I'm from the UK and my family are all in the UK. Her parents and other brother live far away, so we've never had anybody... I mean we got to a point where we had a maid, and then we had to get another maid, because we realised that the one maid couldn't look after them properly. So we had to get two maids, so not only did we not have a support system we had like an added expense.*

Respondent 7: *It is very difficult because me and my wife don't come from South Africa. My mom spends time in South Africa, so when the twins were born, my mother spent, I think, the first two months with us and then we had another friend, an author, who couldn't afford accommodation, so she stayed in our house, so we had her for about another two months. Apart from that we had a domestic worker.*

It does make a big difference if you have a support system, because you can't go out or do anything, you know.

Die navorser het na aanleiding van die respondente se reaksie tot die gevolgtrekking gekom dat 'n ondersteuningsraamwerk belangrik is wanneer ouers 'n tweeling het. Alhoewel sommige respondente gemeld het dat hul geen ondersteuningsraamwerk het nie, het die navorser wel opgelet dat die families wel 'n vorm van hulp met die tweeling gehad, en nog steeds het. Vrey, in Basson (2001:9) beskryf belewenis as iets wat 'n persoon self ondervind het of 'n getuie van was. Die betekenis word geëvalueer as aangenaam of onaangenaam. Die betekenis wat die persoon aan die situasie gee, bepaal sy belewenis. Die navorser is van mening dat indien ouers geen vorm van ondersteuning met 'n tweeling het nie, die ekstra uitdagings wat hul in die gesig staar aanleiding kan gee tot 'n onaangename belewenis (Klein, 2008).

Soos bespreek in Hoofstuk 1, verskil die grootmaak van 'n enkelkind met die van 'n tweeling. Elke respondent het 'n unieke situasie, asook persepsie, van die situasie

en dit kan die belewenis van die vader beïnvloed. Die navorser ag dit van belang om na elke respondent se persepsie van die tweeling te kyk.

3.3.2 Tema 2 – Die vader se persepsie van die tweeling

Kritzinger en Eksteen (2002:376) beskryf dat persepsie verwys na hoe 'n persoon iets waarneem. Die navorser beskou die persepsie as die indrukke wat die vader het ten opsigte van die tweeling. Die situasie en die betekenis wat die persoon aan die situasie heg, bepaal die persoon se belewenis (Van Loggerenberg & Roets in Basson, 2001:10). As 'n eksistensiële benadering, bied Gestalt teorie menslike kapasiteit vir groei en heling deur interpersoonlike kontak en insig (Yontef in Corey, 2005:192). Op grond van die agt respondenten se verbale response het die navorser ses subtemas geïdentifiseer om na die persepsie van elke vader te kyk, wat weergegee en met literatuur in verband gebring sal word.

3.3.2.1 Subtema 1: *Die verskil tussen die grootmaak van 'n tweeling en 'n enkelkind*

Om 'n tweeling groot te maak is 'n moeilike, betrokke taak en is psigologies meer uitdagend as die grootmaak van 'n enkelkind (Klein, 2008). Die fisiese beheer van 'n tweeling opsigself is moeiliker as 'n enkelkind (American Society for Reproductive Medicine, 2009). As 'n groep kan 'n tweeling meer chaos genereer as enkelkinders. Hulle werk as 'n span en is geneig om meer waaghalsig te wees, meer risikos te neem en druk die grense verder (Fierro, 2009d).

Die respondenten wat enkelkinders en 'n tweeling het, het hiervan melding gemaak.

Respondent 1: *The one thing that they do that a single child won't have is that a single child will have pretty much a week of good days and then maybe one bad day. We are guaranteed at any given stage to have one of them having a bad day, but you have just got to accept it, it is just the way it is.*

Respondent 2: *Massively different. You know when we had the twins, especially to begin with, it was like a nightmare in a way.*

I mean, it was an absolute blessing having a boy and a girl together, almost like an instant family. But a way, way different experience – in fact, post to having the twins, to having the singleton then, we almost felt in a way a little bit robbed of that joyous experience, because it wasn't joyous with the twins in a way.

Respondent 4: *It is massively different in that we had the first child and everything was OK and then when the twins came along we actually realised that if we hadn't had the first child, it would have been a hell of a lot more difficult. I really find, well I think that people who have had twins as their first children would certainly find it very difficult.*

Respondent 5: 'n Groot verskil.

Ag ek weet nie, vir ons het dit alles goed uitgewerk, so 'n ou voel skuldig na die tyd dat jy partykeer, as jy die eerste een gehad het en toe sy nou hoor van die ginekoloog met komplikasies en alles wat kan foutgaan as jy 'n tweeling verwag, dat mens nie die hele proses geniet het soos met 'n enkelkind nie.

Respondent 7: *I think when you have one child, initially the mother takes over or in our case, the mother was predominantly the only carer of the son, so I used to work and come home and do very minimalistic with the child directly. When you have two, or twins, suddenly that changes because there are two, but when they are twins it is more shared, so I had more interaction with them. So certainly the amount and level of interaction you have with the siblings is a lot greater.*

Tweelinge het nie net 'n psigologiese effek op mekaar nie, maar ook op hul families (Blankenship, 2002:5). Uit die literatuur, sowel as die respondente se belewenis van 'n tweeling teenoor 'n enkelkind, is die navorsers van mening dat 'n tweeling emosioneel en fisies wel meer uitdagend is as 'n enkelkind (Berman, 2000:36; Fierro, 2009d:2; Klein, 2008:3). Die belewenis van vaderskap sal beïnvloed word deur die tweeling, juis omdat 'n tweeling soveel meer verg as 'n enkelkind en die vaderskap van 'n enkelkind sal verskil van dié van 'n tweeling.

3.3.2.2 Subtema 2: Die verskil in ontwikkeling tussen die voorskoolse ouderdom van die tweeling en die middelkinderjare

Gedurende die middelkinderjare word kinders meer onafhanklik en fisies aktief as wat hul was gedurende die vroeër kinderjare. Die begin van skool is 'n groot mylpaal

gedurende die middelkinderjare. By die skool ontwikkel die kinders hul kognitiewe, taal en sosiale vaardighede. Kinders begin meer logies dink en leer geleidelik om verskeie dele in ag te neem met 'n probleem of situasie. Die ander vaardigheid wat kinders verder by die skool bevorder is om vriende te maak (Ariganjoye & Daigneault, 2009). Alhoewel die kind geleidelik meer begin belangstel in hul portuurgroepe, is dit nie 'n teken dat die kind ongeïnteresseerd is in die ouer-kind verhouding nie. Dit duï eerder op die natuurlike proses waarop psigososiale en kognitiewe vaardighede verbreed en die kind se sosiale wêreld uitbrei om sodoende meer mense en omstandighede buite die huislike omgewing in te laat (Linwood, 2006).

Die respondentē het melding gemaak van die feit dat die tweeling baie meer onafhanklik word in hul middelkinderjare.

Respondent 1: *At pre-school they obviously were in the same class, because it was just one group. What they have found here is, because we separated them, they have found a semblance of independence. I say semblance because they have their own friends within reason – come break time, and I stand to correction, they are together.*

Respondent 2: *Well, I have seen, well, my wife and I have both seen massive leaps and bounds in their personality growth and their confidence in themselves. When they started pre-school, nursery school or whatever you call it, they were together and then at one stage the school advised us to split them. It was the best thing we ever did, was to listen to that advice because it made them independent of each other and not reliant on each other.*

Respondent 3: *They are doing different things but, in fact similar things, but at a different level, but their personalities and things, I think they are pretty similar. Just the things we do with them are a little bit different, a little bit more independence.*

Respondent 4: *I don't think there are really any significant changes personality-wise. Obviously they have been exposed to different things, so they have matured.*

Respondent 5: *...dit word net lekkerder, want nou maak hulle hulle eie 'lunch box', hulle doen dinge saam met jou. Dit het jy nie as hulle klein is nie...*

Respondent 6: *I think a lot of it is their personalities have developed. It gets easier and they get more independent because you can do everything together. When they were babies it was very hard, but now, no, no, it is much easier, much, much easier.*

Respondent 7: *I don't know. They keep certain traits up and if I had to say any differences, I would say the traits that they showed as babies are very prevalent now. I think they do get easier to look after or whatever. As they get older the demand for care from you or your time gets less because they can either self-entertain or do other things. You can make them do things that will not get in your way.*

Respondent 8: *Ja, definitief. Ek dink hulle is baie meer 'independent' en as hulle speel hou hulle mekaar besig en hulle is baie groter maatjies, waar toe hulle klein was was hulle direk van jou afhanklik in terme van om hulle besig te hou, of as hulle wil gaan bad. Nou bad hulle hulself en dis 'n groot gespelery. Dis baie makliker nou.*

Die belewenis van die tweeling verskil vir elke respondent ten opsigte van die ontwikkelingstadiums. Die kind se fisiese, sosiale en kognitiewe vaardighede ontwikkel vinnig en het 'n impak op die interaksie tussen ouer en kind (Bornstein, 1995:65; Collins, 2005; National Center on Birth Defects and Developmental Disabilities, 2005). Vaders beleef die vroeër jare van die tweeling as baie meer uitdagend. Hulle noem dat die tweeling makliker en meer onafhanklik word soos hulle ouer word. Hierdie spesifieke kenmerk wat tydens die middelkinderjare ontwikkel kan 'n meer positiewe belewenis van vaderskap tot gevolg hê as gedurende die vroeër kinderjare van die tweeling. Volgens die navorsers gee die fisiese mylpale aanleiding daar toe dat die kind tot baie meer in staat is en meer aktiwiteite saam met hul ouers, maats en sibbe kan doen. Dit kan die voorafgaande verhouding tussen ouer en kind verander en sal na aanleiding daarvan die vader se belewenis in elke ontwikkelingstadium beïnvloed.

3.3.2.3 Subtema 3: Kompetisie tussen die tweeling

Kompetisie tussen 'n tweeling kan te wagte wees omdat die tweeling konstant op hul ouers se aandag aandring soos hul grootword (Berman, 2000:37; Fierro, 2009b:2). Wanneer kinders poog om hulself te definieer en te bewys hoe verskillend en onafhanklik hul is, neig hulle om meer kompeterend te raak en mag dalk meer baklei

as ander kere. Dit kom veral voor in die middelkinderjare (Berman, 2000) en ouers van tweelinge moet sensitief wees daarvoor (Berman, 2000:37; Boyse, 2009; Fierro, 2009b:2).

Al die respondentte het getoon dat hul tweeling met mekaar kompeteer, in welke geval ookal, of dit vir aandag is, akademies, sosiaal, op die sportveld of vir die ouers se liefde en aandag (Kohl, 2001). Hulle beskryf dit as volg:

Respondent 2: *Even though they are different sex twins, they do. There is. The biggest issue in terms of pure competition that I have seen, has been physically, like almost in the sports arena, where the girl can outrun the boy ten times.*

Respondent 3: *I think the only challenge is like my one son, they have got one friend who is a girl. She came over to play with the one son and the one son was left out and I could just see like how upset he was and girls like his brother kind of thing. And with sport, the other son, like with athletics, like he compares himself to his brother and dealing with those sort of issues that I find emotionally is difficult.*

Respondent 4: *Very much so – they are both very motivated kids. They are both equally strong at academics and they will challenge each other without you having to do anything. One colours a picture and the other will try and colour it bigger or better or – it has to be equal for both.*

Respondent 6: *Sporting-wise, yes, they are very competitive. Very competitive. In terms of for attention, yes, I mean sometimes they will want to speak at the same time and tell you the same thing or whatever.*

Respondent 7: *Academically, sports-wise, socially I guess, but that is a free thing, they compete with their friends, but one will be more. But no, in sports and academically they are very highly competitive.*

Die respondentte het verder uitgebrei en verduidelik hoe hul die kompetisie en verskille tussen die tweeling hanteer.

Respondent 2: *I would rather hone in on what his strong points are and help him with that or try and help him on where he maybe needs help on Maths or something, but not use the other child as an example.*

Respondent 3: *And it is like dealing with those things and like explaining without upsetting them and keeping them both motivated. It is harder to motivate them, because they are in the exact same circle, they are experiencing things at the same time, developmentally they are very similar. They are exposed to the same things and they have been together and they are always going to be compared.*

Respondent 4: *You know you are very tentative and aware of those kinds of issues, what is happening with the one and what is happening with the other.*

Respondent 6: *I think we have always tried to be very careful in that if one gets something, the other has to get the same thing. We try to get them to share just for the sake of saving money in the end. So we have always tried to be very equal.*

Die ouers se rol is dus om nie die kinders se verskille en rusies daaroor te onderdruk nie, maar om te sorg dat die kinders dit op 'n rasionele manier uitredeneer. Vir die welstand van die tweeling se self-waarde is dit belangrik vir die ouers om vrede te maak met die kinders se verskille, sonder om hul te bestempel. Ouers loop 'n fyn lyn tussen die herkenning van hul kinders se sterkpunte, terwyl hulle nie die tweeling definieer op grond van daardie punte nie (Berman, 2000). Die handhawing van gelykheid is nog 'n groot uitdaging vir die ouers van meerlinge (Fierro, 2009b). Kompetisie tussen die tweeling sal 'n invloed op die vader se belewenis van vaderskap hê en kan 'n positiewe of negatiewe uitkoms tot gevolg hê, afhangende van die manier waarop die vader die kompetisie hanteer.

3.3.2.4 Subtema 4: Die vader se verhouding met sy tweeling

Nie alle tweelinge is dieselfde nie. Tweelinge is gewoonlik baie verskillend van mekaar. Selfs wanneer tweeling-pare dieselfde lyk, dieselfde praat en dieselfde belang deel, bly hulle unieke mense. Sommige tweelinge verkies doelbewus om verskillend te wees van mekaar om 'n verskeidenheid persoonlike redes. Hulle besluite word dikwels beïnvloed deur die omgewing, insluitend die ouerskap wat hulle ontvang (Klein, 2008).

Tweelinge het nie net 'n psigologiese effek op mekaar nie, maar ook op hul families (Blankenship, 2002). Die ouer-kind verhouding bestaan uit 'n kombinasie van gedrag, gevoel en verwagtinge wat uniek is tot 'n spesifieke ouer en 'n spesifieke

kind. Die kwaliteit van die ouer-kind verhouding word geaffekteer deur die ouer se ouderdom, ervaring, selfvertroue en die stabiliteit van die ouers se huwelik, asook die unieke karaktereienskappe van die kind wat ooreenstem met dié van die ouers. Karaktereienskappe sluit die kind se fisiese voorkoms, geslag en temperament in (Linwood, 2006).

Ouers voel dikwels skuldig dat hul nader aan een van die tweeling is as die ander. Die realiteit is dat selfs as ouers ewe lief is vir elkeen, kan hul as gevolg van ooreenkoms in temperamente en persoonlikhede nader voel aan een van die kinders (American Society for Reproductive Medicine, 2009; Berman, 2000).

In families met enkelkinders, kan geboorte-orde lei tot voortrekkery, maar wanneer daar 'n tweeling is en daar 'n verwagting van gelykheid is, voel begunstiging of voortrekkery slegter, meer kwetsend. Ouerlike voorkeur bestaan beslis (Fierro, 2009a). Vier van die respondentte het gemeld dat daar nie begunstiging in hul familie bestaan nie. Die eerste twee respondentte het identiese tweelinge.

Respondent 1: *They definitely have their own traits, but I do not relate to one of the twins better than the other.*

Respondent 4: *They have a lot of very similar likes and then again they are very different personalities as well which become apparent as you get to know them. I like to think that the relationship is the same with each. If I have a favourite twin? No. They are equally great, they are the same. There is no real difference in my relationship with them.*

Baie ouers van tweelinge ervaar dit as 'n uitdaging om hul tyd, aandag en liefde tussen die kinders te verdeel, meer as met enkelkinders. Om kinders van verskillende ouderdomme te hê, bied meer geleenthede vir individuele tyd. Tweelinge doen oor die algemeen alles op dieselfde tyd, wat dit moeilik maak vir ouers om individuele aandag aan elkeen te gee. Ouers van tweelinge moet 'n groter poging aanwend om 'n band te ontwikkel met elke kind (Fierro, 2009d). Die daaropvolgende twee respondentte wat genoem het dat hul verhouding met elkeen dieselfde is, het dit duidelik gemaak dat hulle van kleins af baie bewus was van die feit dat hulle die een nie meer wil begunstig as die ander een nie.

Respondent 5: *Ek het 'n goeie verhouding met altwee. Hulle persoonlikhede verskil totaal. Ek 'relate' na hulle altwee op verskillende basisse omdat die een 'n dogtertjie en die een 'n seuntjie is en hul persoonlikhede verskil. So dit is nogal, ons probeer altyd 'n 'balancing act' verrig.*

Respondent 8: *Die een se persoonlikheid is meer 'outgoing', en die ander een is meer intellektueel, op sy plek, gekonsentreerd. Ek kom nie eintlik beter met die een oor die weg as die ander een nie. Ek kan dele van my persoonlikheid in hulle altwee sien – ek ervaar altwee daardie emosies, so dit is baie – ek sal sê dit is gelyk. Ek probeer glad nie, en ek dink nie ek voel dat ek een wil voortrek nie.*

Voortrekkery kan ongesonde familie dinamika en ongewenste nagevolge hê, soos byvoorbeeld angs of dissipline probleme. Jaloesie tussen die tweeling kan intens wees, wat kan omsit in vyandigheid. 'n Tweeling wat voel dat hy of sy minder begunstig word, mag oormatig afhanklik word van sy of haar tweeling boetie/sussie en sodoende probeer om die leegte in die band met sy of haar ouers te vul. In teenstelling hiermee kan die tweeling wat voel dat hy of sy die gunsteling is, 'n skuldgevoel ontwikkel. Dit is dus belangrik vir ouers om bewus te wees hiervan en om te probeer om dit te vermy voordat dit probleme vir die familie veroorsaak (Fierro, 2009a). Vier respondente het melding gemaak daarvan dat hulle 'n beter verhouding met een van die tweeling het. Al vier die respondente het nie-identiese tweelinge.

Voortrekkery kan probleme binne die gesin veroorsaak soos genoem deur Respondent 2.

Respondent 2: *The differences in my relationship with each of them is diabolical. My relationship with my son is strained. In that we, he knows how to push my buttons and he does it. He often would play me against my wife and loves that – I can see that, because he is more of a Mommy's boy. So by doing that then he knows he is straining my relationship with my wife in a way so that it is making him more favourite or making him feel more special than they are. So obviously they are fighting for me – for attention. So a lot of my frustration with him has been that he is diabolically opposite to me.*

Aan die einde van die onderhoud, nadat die navorser die opname van die onderhoud op band beeindig het, het die vader verdere aspekte van sy verhouding met die tweeling genoem en die navorser het veldnotas gemaak. Hy het genoem dat hy dalk weet hoekom hy nie met die seun van die tweeling oor die weg kom nie. Toe hy self 'n kind was, was sy ouer boetie altyd voorgetrek en het 'n nouer band met sy vader gehad. Hy noem dat hy dalk beter met die jonger seuntjie oor die weg kom omdat hy die jongste is en nie wil hê dat hy dieselfde moet voel as wat hy gevoel het nie. Hy het selfs genoem dat hy probeer kompenseer daarvoor omdat sy ouer broer altyd voorgetrek is en hy sy vader daaroor gehaat het. Die vader het genoem dat hy bewus is van die swak verhouding tussen hom en sy seun en dat hy daaraan probeer werk.

I have been trying to spend more time alone with him, to try and get a better relationship with him. I am aware of sort of my downfalls with my relationship with him. It is actually probably one of my biggest goals in the last couple of years to really try and get my relationship better with him.

Die volgende drie respondentte het wel genoem dat hulle 'n beter verhouding met een van die tweeling het, maar dat dit nie probleme binne die gesin veroorsaak nie.

Respondent 3: *Yes. I am much closer to my one son and the other one is closer to my wife. I think, what I think is that the personalities have driven that, so my one son's personality seems to be similar to mine. And the other one's personality is similar to my wife's. I mean, like I need to work hard at a relationship with my other son. Not that we don't - I mean we have a very good relationship, but in comparison I have to put in more effort to have the same relationship.*

Respondent 7: *Now – because they are so different in personalities – there is – one of the twins would say she is mine and one of them would say she is her mother's. So even now, they are likely to admit that one is daddy's girl and one is mummy's girl. Yes, so one of them – daddy is the favourite and one of them mummy is the favourite – so on that basis the relationship is stronger with the one that wants you more, but both of them are – I have quite a good relationship with both of them, but one of them is more predominantly asking for me in everything.*

Een respondent het wel genoem dat hy met tye beter oor die weg kom met een as met die ander een, maar nie tot 'n groot mate nie.

Respondent 6: *The one twin has got a real thing with my wife. I do relate to one of the twins better than the other one because they both had times when I don't understand either of them, and times when I do understand one better than the other, but I can't say I like one better than the other or think I am closer to.*

Om gelykheid te behou is nog 'n groot uitdaging vir die ouers van tweelinge. Waar enkelkinders wat oor 'n paar jaar versprei is dinge meer gelyk maak vir elke kind, is dit gewoonlik 'n gesukkel vir die ouers van tweelinge om seker te maak dat elke kind sy gelyke deel ontvang. Of dit tyd, aandag of materiële dinge is, is dit net nie moontlik om altyd gelykheid tussen tweelinge te bewerkstellig nie, wat tot frustrasie en skuldgevoel by die ouers kan lei (Fierro, 2009a). Die realiteit is dat alhoewel ouers hul tweeling ewe lief het, is dit moontlik as gevolg van ooreenkoms in temperament en persoonlikheid dat 'n ouer nader mag voel aan een van die tweeling as die ander. In die geval van 'n tweeling is dit belangrik om beide kinders gelyke aandag te gee (Berman, 2000:39).

Die navorsers het opgelet dat die twee respondente met identiese tweelinge geen voorkeur vir enige van die kinders het nie. Drie van die respondente het wel 'n voorkeur vir een van die tweeling en baseer dit op persoonlikheidstrekkie. Een respondent het genoem dat die voorkeur in hul huishouding probleme in die familie dinamika veroorsaak, maar noem self dat dit kan wees as gevolg van die vader se vorige ervarings. Die twee respondente wat geen voorkeur het vir enige van die tweeling nie was wel bewus van die feit dat hul gelykheid tussen die tweeling wil handhaaf en vind dit met tye uitdagend. Die navorsers is van mening dat die vader wel in sommige gevalle beter oor die weg kom met een van die tweeling as die ander een. Belsky (1984) noem in sy klassieke Prosesmodel dat die karaktereienskappe van die kind een van die aspekte is wat die belewenis van ouerskap kan affekteer en mekaar wedersyds beïnvloed. Die navorsers is verder van mening dat ouers se taalgebruik teenoor die tweeling hul welwees en siening van verhoudings kan impakteer. Die tendens dat een ouer 'n kind as "myne" aanspreek, terwyl die ander kind as die "ander ouer se kind" beskou word, kan as etikettering

beskou word. Dit kan aanleiding gee tot 'n verarmde ervaring, vanuit die kind se perspektief, van ouerskap, asook 'n gevoel van verwerping.

3.3.2.5 Subtema 5: Tyd wat die vader saam met die tweeling spandeer

Die betrokkenheid van 'n vader kan gedefinieer word as 'n man se positiewe, breë spektrum en aktiewe deelname in sy kinders se lewens (Marsiglio, *et al*, 2000:276). Die verskil in die betrokkenheid by die sorg van sy kinders, teenoor die vroeër verwagtinge van 'n vader, is by die hedendaagse vader duidelik sigbaar. Meer vaders is betrokke by die versorging van hul kinders as wat hul eie vaders was (Manlove & Vernon-Feagans, 2002).

Baie ouers van meerlinge vind dit uitdagend om hul tyd, aandag en liefde tussen die kinders te verdeel, meer as in die geval van enkelkinders wat verder uitmekaar is. Ouers van meerlinge moet 'n groter poging aanwend om met elke kind 'n band te vorm (Fierro, 2009d).

Om betrokke te wees by alle aspekte van die kind se lewe is 'n belangrike rol vir 'n betrokke vader. Vir verskeie vaders beteken dit 'n vlak van toewyding. Dit betekent dat hulle bereidwillig moet wees om in alle aspekte van die kind se lewe te deel (Evans & Fogarty, 2005). Lamb en kollegas (Lamb, Pleck, Charnov & Levine in McBride, *et al*, 2005) het 'n drieledige model saamgestel wat die omvang van die verskeie fasette van vaderlike betrokkenheid in 'n kind se lewe verduidelik:

1. Interaksie – die vader se een-tot-een interaksie met sy kind.
2. Toeganklikheid – die vader moet psigologies en fisiese beskikbaar wees vir sy kind.
3. Verantwoordelikheid – die vader aanvaar verantwoordelikheid vir sy kind se welstand en sorg.

Vaders speel verskillend met hul kinders en neem deel aan meer fisiese en rowwe aktiwiteite. Vaders pas meer fisiese kontak toe en spandeer 'n groter hoeveelheid tyd aan spel (LeFebvre, 2003).

Die hoeveelheid tyd wat elke vader saam met sy tweeling spandeer varieer, maar wat opvallend was, is dat elke vader genoem het dat hy dit geniet om fisiese aktiwiteite saam met die tweeling te doen. Van die respondenten beskryf dit as volg:

Respondent 1: *This last year I spent a lot of time going to cricket matches, going to swimming galas – on a weekend we will go and play cricket, throw balls and things like that and I give them some attention, I try and watch their cricket matches. So we spent a fair amount of time.*

Respondent 3: *We spend a lot of time – they love sport and so a lot of time is spent playing cricket or tennis or soccer, which does make it easy. I am involved over the weekends, and what I try and do once or twice a week I try and come home early and take them somewhere. I can't put a time on it, but it is quite a lot.*

Respondent 4: *Well, now, I am home very much at night. I don't work the hours that I used to, so it is every weekend. We spend a lot of time outdoors, you know camping and those sorts of activities. I would like to see that further.*

Respondent 6: *I suppose quite a bit of time because as I say I pick them up from school and I do their homework with them, and I am often playing cricket in the garden with them when I should be working and I'll play cricket and football - so quite a bit of time actually....*

Respondent 7: *We take part in swimming together, so it is swimming training, but after that we go to the pool a lot of times and do lengths and play games, etc. We do have water swimming together. Those are the activities that we do together. We go for walks. As soon as they can cycle properly, cycling, so we do a number of little activities together.*

Navorsers het bevind dat die kwaliteit van die tyd en die tipe aktiwiteite waaraan die pa met die kinders deelneem, baie belangriker is as die hoeveelheid tyd wat hy saam met hulle spandeer (Palkovitz, 2002). Kwaliteit en positiewe interaksies help om 'n gesonde band tussen vaders en hul kinders te vorm (Lamb, 2002:93; Tamis-LeMonda & Cabrera, 2002) en hierdie interaksies help die ontwikkeling van die vader-kind band. Die kwaliteit van die ouer-kind verhoudings word verder beïnvloed deur die ouers se ouderdom, ervaring, selfvertroue, die stabiliteit van die ouers se huwelik, asook die unieke karaktereienskappe waарoor die kind en ouer beskik

(Linwood, 2006). Die laasgenoemde aspekte sal verskil tussen verskeie vaders en sal bepaal hoeveel tyd die vader saam met sy tweeling spandeer. Hierdie aspekte sal 'n invloed hê op elke vader se unieke ervaring van vaderskap – en belewenis bepaal op sy beurt weer die kwaliteit en uniekheid van die verhouding (Van Loggerenberg & Roets in Basson, 2001:10). Die navorsers is van mening dat hoe meer positief die vader se belewenis is van die tyd wat hy saam met sy tweeling spandeer, hoe meer tyd sal hy saam met hulle wil deurbring. Die twee konsepte het 'n wedersydse invloed op mekaar. Die vader se verhoogde betrokkenheid weens die voorkoms van meer versorgingstake met tweelinge kan ook as faktor ingesluit word.

3.3.2.6 Subtema 6: *Die invloed van die vader se werksomstandighede op die verhouding met sy tweeling*

In meeste families word die vader se tyd en energie verdeel tussen sy werk en huis. Die skielike verandering wat teweeg gebring word wanneer 'n meerling deel van die familie word, plaas nog meer finansiële druk op die vader. Die vader is dus dikwels vasgevang in die middel: die gevoel dat hy ten volle betrokke moet wees by die huis, maar terselfdertyd moet werk om geld te verdien om sodoende vir sy familie te kan sorg (Knudsen & Girardeau, 2009).

Verder is dit nie net die feit dat meeste moeders terugkeer werk toe nie, maar ook die aard en karaktereienskappe van die vader se werk, wat die betrokkenheid by sy kinders bepaal. Die vereistes en aard van die vader se werk (byvoorbeeld reis, die ure wat hy werk en hoe ver die werkplek van die huis af is) kan die daaglikse betrokkenheid faciliteer of inhibeer (Parke & Brott, 1999). Dit het duidelik navore gekom gedurende die onderhoude met die respondent.

Respondent 1: *I have been through a couple of jobs because of my career. You could see my relationship with my children, when I was thriving in my job and when I hated my job, it was like 'just leave me alone'. When I am thriving, I am up, have the boys coming to work – there is a definite connection between your job satisfaction and your relationship with the children.*

Respondent 2: ...let me tell you, that from last year, going back about three years, I had an incredible job where I was at home most afternoons by two or three and so I spent a lot of time with the kids. That improved my relationship with them. And I miss that.

Respondent 3: My job is demanding, but not stressful, maybe because I enjoy the stuff I do and that makes a difference. So I think the type of work that I do doesn't have a negative impact.

Respondent 4: Yes, look, work is stressful at the moment, we are in economic times, so it is very stressful and one has to try and separate that. I think you have to make it a priority to be able to shut off. So I will get home from work and it is actually quite, it is in a way stress relieving. But you have to make a very conscious effort.

Respondent 6: It can be very stressful and it does influence my relationship with the twins, yes, if I am very busy, then it can do from time to time, it can be very difficult because they, if you've got two of them, they want attention, they want to play cricket, they want to go here, they're asking this question, they want to so yes, that makes it more difficult because I work from home.

Respondent 8: Definitief, ja. Ek bring baie keer werk huistoe in die aande en dan, jy weet, hulle wil nou speel of 'whatever' en dan moet ek nou sit en goeters – ek sit tot twee, drie uur in die oggende om goed te doen en ek dink nie hulle verstaan altyd op hierdie ouerdom dat Pa moet nou werk, hy kan nie nou speel nie. So, ja, ek dink hoe meer stresvol dit is, hoe meer stres sit dit op die verhouding met hulle.

Aspekte van die werksomgewing mag oordra in die familie omgewing en die kwaliteit, sowel as die hoeveelheid, vader-kind interaksie beïnvloed en die daaglikse betrokkenheid fasiliteer of inhibeer (Parke & Brott, 1999). Repetti (1994) het gevind dat mans met hoë-stres beroepe neig om meer te onttrek van hul kinders nadat hul by die huis gekom het na 'n lang dag by die werk. Aan die ander kant verbeter positiewe werksomstandighede die kwaliteit van vader-betrokkenheid.

Op grond van die respondent se belewenis van hul werksomstandighede, is dit volgens die navorsers duidelik dat die vader se werk wel 'n invloed het op die verhouding met sy tweeling. Verskeie van die respondenten het genoem dat hoe meer stresvol hul werksomstandighede is, hoe swakker is hulle interaksie met die kinders. Wanneer dit wel goed gaan by die vader se werk, of selfs as hy by die huis

bly saam met die kinders, het dit 'n positiewe invloed op die vader se verhouding met sy kinders. Die vader se werksomstandighede het 'n invloed op die belewenis van vaderskap van die tweeling. Wanneer die vader 'n positiewe werksondervinding het, neig die belewenis van vaderskap meer positief te wees. Die teendeel geld ook – wanneer die vader lang ure werk en stres ondervind in sy werksomgewing, is die belewenis van vaderskap minder positief en het dit 'n negatiewe uitwerking op sy verhouding met die tweeling.

Van die subtemas wat onder Tema 2 bespreek is, kan verduidelik word aan hand van die Gestalt beginsel van organisasie soos verduidelik in Hoofstuk 2 deur Parlett (1991) en gegrond op die werk van Bateson (1979), Hodges (1990) en Yontef (1984). Dit beteken dat die betekenis van klein gebeure ontbloot word wanneer die wyer konteks of algehele situasie duidelik word. Gedrag en fenomenologiese ervarings wat gesien word as deel van die totale veld, of wat in konteks geplaas is, word as georganiseerd gevind en het betekenis. Die groter elemente, soos byvoorbeeld die werk, huwelik en gesin van 'n vader wat 'n invloed uitoefen op die belewenis van vaderskap en deel maak van die vader se veld, is tesame met die vader se individuele belewenis ondersoek, om sodoende 'n algemene beeld te vorm van die vader se belewenis. Dit kan verduidelik waarom die werksomstandighede van 'n vader so 'n groot impak het op die verhouding met die tweeling en die tyd wat hy saam met hulle spandeer.

Selfs met dieselfde individu word die veld elke oomblik gevorm. Die beginsel van veranderende proses beteken dat elke vader se veld gedurig in 'n proses van verandering is en verskeie invloede deurentyd 'n rol speel. Dit beteken dat geen vader weer dieselfde ervaring sal ondervind nie en maak elke situasie uniek. Verskeie van die vaders het hierna verwys in die verskil van die tweeling se voorskoolse en middelkinderjare. Die belewenis van die tweeling verander gedurig, waarvan verskeie aspekte onder Tema 2 bespreek is, soos die ouderdom van die tweeling, die werksomstandighede van die vader en die tyd wat hy saam met hulle deurbring. Hierdie aspekte het 'n wedersydse invloed op mekaar en bepaal die belewenis van vaderskap van die tweeling. Die verskeie respondenten se belewenis in terme van die tweeling sal vervolgens bespreek word.

3.3.3 Tema 3 – Die vader se belewenis van vaderskap

3.3.3.1 Subtema 1: *Uitdagings vir die vader*

Ouers van tweelinge mag met tye sosiaal geïsoleerd voel. Moegheid, die ontbreking van persoonlike tyd, die onderdompeling van die sorg van die kinders en finansiële druk is van die mees algemene redes. Dit is maklik om baie verdiep te raak in die sorg van die tweeling. Ouers moet altyd probeer om hulle behoeftes met dié van die kinders te balanseer (American Society for Reproductive Medicine, 2009). Die ouer se ouderdom, ervaring, selfvertroue en die stabilitet van die ouers se huwelik oefen 'n groot invloed uit op die ouer-kind verhouding (Linwood, 2006).

Tweelinge trek dikwels aandag. As hulle eers deel van 'n familie is, is dit moeilik om in die publiek anoniem te bly (Fierro, 2009c). Dit mag positiewe of negatiewe nagevolge hê wat afhang van die persoonlikhede van die ouers en kinders, asook die aard van die aandag (American Society for Reproductive Medicine, 2009). Dit beteken dat daar 'n vlak van "beroemdheid" gekoppel is aan'n tweeling. Sommige ouers mag die aandag vreeslik geniet, terwyl ander ouers dit sal haat (Fierro, 2009c).

Verskeie vaders het melding gemaak van die finansiële omstandighede, die emosionele en sosiale invloed, asook die invloed van die tweeling op hul huwelike.

Respondent 1: *Phew, financially... With twins they go through identical stages at the same time, so instead of buying one pair of shoes, you are buying two.*

Respondent 2: *I can tell you this, that the days of saving stopped almost the month they were born, the twins were born. I was in a very good financial position and since that day they were born I have been going backwards. Everything is double, it is school clothes and stationery and parties, birthday presents and it is a double hit on every single thing.*

They have put strain on our marriage without a doubt.

Respondent 3: *He compares himself to his brother and those sort of issues I find emotionally difficult. I mean those are the kinds of emotions and the worst I think is*

when the one upset the other one or mocks the other one and like "I am better than you" kind of thing. Those are the things that are emotionally hard.

If your friends don't have kids, they can't relate. So you develop your friends through the kids often and the stages that they are.

I don't know what the benchmark would be, but I think the kids – I think it has brought us together because we spend a lot of family time and things.

Respondent 4: *Look, from a financial aspect, it obviously does have an impact, especially at school level. So financially it has been challenging.*

From a relationship side I think our relationship is still as good as ever. I don't think the children in any way have really impacted on that. If anything, it has probably been better because you become the centre of attention all the time with the twins.

Emotionally you are more proud than anything else that you have got them and they are very special, or when they turn out with specific characters, but emotionally I think it is something a little bit more special.

Respondent 5: *Dit het nie 'n negatiewe effek op ons huwelik gehad nie – it turns you into a celebrity. Die mense is nogals erg oor 'n tweeling.*

Respondent 6: *So financially we found it expensive because you can't pass anything on - you've got to buy two of everything.*

Socially it can be difficult because, you know, if you have one child, one of you could go out and one of you could look after the child but if you have got two you know often you have got to go places and take one of them. I think you either go one way or the other and if you get embarrassed by them or by what they do, then I can see some people might go in the opposite direction and become completely terrified of going out anywhere.

I'd say on the marriage, it was hard when they were little. Now it's got much easier.

Respondent 7: *OK. Financially, as I say it is a double cost and it is always going to be a double cost, but after a couple of years you should have worked that out or worked it into your living costs. It can actually throw you off quite dramatically, because it is certainly – somebody says it is relatively cheap and you get there and it is relatively cheap for one, but for two it is not relatively cheap.*

Emotionally, having twins – I don't know. I think at times it is stressful. It is quite highly stressful and emotionally draining, but now as they got older into the age of seven, I don't perceive it as emotionally draining.

Socially - I find that wonderful. I have no problem

I think, initially after the strain, I think that most people would be lying to say that the initial, when you have twins, is all wonderful and whatever. There is a major change. When you have twins the pressure gets greater. It is a different type of pressure and it is a strain and I think, ultimately after that strain which was for a period of time, I think the relationship gets stronger, as long as you can cope through that emotional stage – and then it gets easier and easier as you get along. So, it does, in our mind, get easier. And it all builds on our relationship.

Respondent 8: Finansieel – dit was ‘n groot ‘eye opener’ gewees. So, ek het definitief veranderinge moes doen om ons finansies by te kry.

Emosioneel, ja, toe sy hoor sy verwag ‘n tweeling toe is dit ‘daar’s ‘n kind, maar nou’s daar twee kinders’. Geen mens berei jouself voor nie.

Sosiaal, ja, dit het vir ons eintlik vriende by gebring en ander mense wat ons vriende was het half uit dit uit beweeg want hulle het ook nie geweet hoe om dit te hanteer nie.

Die ander ding is, in die huwelik dink ek het ons nader aan mekaar beweeg, want nou moes ons saamwerk, dit het stres opgesit, maar altwee was basies op stres gewees.

Na aanleiding van die verskeie onderhoude is dit vir die navorsers duidelik dat die vader die finansiële implikasies van ‘n tweeling as ‘n groot impak op sy lewe beleef omdat dit meer uitdagend is as ‘n enkelkind (Gavin, 2007; Malmstrom & Poland, 2000). Die finansiële implikasies van ‘n tweeling kan ‘n impak hê op die vader se belewenis en kan afhang van die vader se finansiële welstand of situasie.

Die respondenten noem dat die tweeling verantwoordelik is vir baie meer interaksie tussen ander mense, veral in die openbaar (Fierro, 2009c). Dit mag positiewe of negatiewe nagevolge hê (American Society for Reproductive Medicine, 2009), maar die vaders in hierdie studie beleef ‘n gevoel van trots en sien dit as ‘n emosioneel opbouende belewenis. Die meerderheid respondenten het beleef dat die tweeling die ouers nader aan mekaar gebring het in hul huwelik omdat hulle meer op mekaar moet staatmaak en as ‘n span moet saamwerk (Knudsen & Girardeau, 2009). Een respondent het beleef dat die tweeling ‘n negatiewe effek op hul huwelik gehad het, maar soos reeds genoem, kan dit toegeskryf word aan die verskillende verhoudings wat die vader met die onderskeie kinders het, asook sy ervaringe as kind. Na

aanleiding van die verskillende aspekte wat 'n vader beleef, sal die invloed van die tweeling op die vader vervolgens bespreek word.

3.3.3.2 Subtema 2: Die invloed van die tweeling op die vader

Ouers van tweelinge staar groot uitdagings in die gesig, maar die belonings kan veelvoud wees (Berman, 2000:42). Die vaders van tweelinge beleef stres en vreugde wat uniek is aan die vaders van tweelinge (Custer, 2009) en het 'n invloed op elke vader se belewenis. Die belewenis van die invloed wat die tweeling op elke respondent het sal vervolgens weergegee word met aanhalings uit hul onderhoude.

Respondent 2: *So in terms of self-esteem, I have identified myself now as the father, as a father, in a big way. It is part of my personality, it is who I am and it defines me in a big way. So that helped my personal development in a brilliant way. And self-esteem, yes, I am very proud to have the relationship that I still do have with all of them and to be in the position that I am, you know.*

I am much more an introvert, especially if you put me in a room with strangers, I will go and find a corner, but with my friends I am an extrovert. The only way that kind of story would be with the other parents at school, where you have kind of forced interaction with them. But that I enjoy, because we have got so much in common, especially like their friends who are twins, with their parents, we have got so much, there is almost like a mutual understanding between us, without even having to talk about it.

Respondent 3: *When they were small and you are pushing a pram in the shopping centre, people notice you. It is like – and I think in a way that kind of – probably boosted my confidence. I am not a particularly extrovert person, but I mean in a work situation I will be, but like socially I am not really. But I suppose they actually have pushed me to be more of an extrovert because it is their interaction and their kind of – they are a lot more sociable than what I guess my wife and I are – so in a way it has like pushed us into it.*

Respondent 4: *I think it sort of picks you up a level. If you are very proud to have them and you are happy to take them out, it is just nice to show them off a little bit, so you tend to feel a bit more special. So I think it is how you perceive it, but I*

certainly am not embarrassed to tell people that I have got twins and I am quite happy to.

Respondent 5: *Kyk, as jy 'n tweeling het, kan jy 'brag' daaroor. Maar dit is 'n 'blessing', dit is iets 'special'.*

Respondent 6: *It's how other people view you. When they look and see you have got twins, they always start a conversation. I think if anything, it probably improved my confidence in that it always starts a conversation, you are always chatting to people. And if other people have got twins you have got an immediate bond with the other person. So from that point of view, that is probably an ego boost.*

I think that helps as well because you just develop a more robust side to your personality – you are not embarrassed.

I think it has definitely boosted my confidence from a point of view, but I think you have to.

Respondent 7: *Initially I thought I was the main man and so you know, you have got twins, it seems that you are the main man. Socially I don't have a problem with it. In fact, I am actually quite proud that I have twins and it works to a certain level in my favour, because it creates a talking point. It makes you stand out, you are different from everybody else in that room, so in that sense of the word it creates something, hopefully you are not normal, which can be a good thing.*

Respondent 8: *Ek dink ek was baie vroeër jare 'n introvert gewees. Met die storie nou huis wat jy stop en al wat tweede mens is wil praat, so ek weet nie of jy 'n ekstrovert word nie, jy oefen dalk meer om met mense te kan praat en bietjie meer geduldig te wees. Jou beeld ook, dit doen iets aan 'n mens, jy voel half goed as mense die heeltyd na jou kinders wil kyk, so ja, dit het definitief 'n ou se persoonlikheid ontwikkel. Meer positief as negatief. Dit hang ook af van watter tipe mens jy is. Ek dink dit kan jou negatief raak.*

Laasgenoemde respondent is van mening dat die tweeling die selfvertroue van die vader op verskeie maniere verbeter het. Die respondente noem ook dat alhoewel sommige van hulle meer introvert is, die interaksie tussen mense en die tweeling hulle op 'n manier beïnvloed het om meer ekstrovert te wees. Die respondente het dit almal as 'n positiewe ervaring beleef, maar sommiges noem wel dat dit afhang van watter tipe mens die vader is en hoe hulle soortgelyke situasies sal hanteer.

Hierdie unieke invloed van 'n tweeling sal die vader se belewenis beïnvloed en sal vir elke respondent verskillend wees. Menslike belewenis is waar die mens bewus raak van en in kontak kom met sy omgewing of ander mense. Die belewenis van die vader sal sy optrede bepaal, sowel as die interaksie met die omgewing en andere (Zaayman, 2002:13).

3.3.3.3 Subtema 3: Die vader se verhouding met sy eie vader en die invloed daarvan op sy verhouding met die tweeling

'n Pa word gedefinieer in terme van 'n man wie bereid is om tyd uit sy werksverpligtinge te neem. Hierdie tyd word koesterend en emosioneel demonstratief met sy kinders gespandeer en deur die huishoudelike take met die moeder te deel (Bornstein, 1995:69). In onlangse dekades in westerse samelewings, sowel as samelewings wat westerse invloede het, is gelyke ouerskap vir die eerste keer as moontlik gesien (Vetere & Dowling, 2005).

Die verskil in die optrede van vandag se vaders kan duidelik gesien word. Meer vaders is betrokke by die sorg van hul kinders as wat hul eie vaders was (Manlove & Vernon-Feagans, 2002). Sekere ervaringe uit hul kinderjare word gesien as 'n invloed op hoe mans sal belê in hul ouerskap (Belsky, Steinberg & Draper, 2007; Chisholm, 2007; Miller & Fishkin, in Salmon & Shackelford, 2007).

Verskeie respondentte het melding gemaak van hul verhouding met hulle pa's in hul kinderjare en hoe dit hul eie vaderskap vandag beïnvloed.

Respondent 1: *I do have a 100% better relationship with my boys than I ever had with my own father, because my father was one of these 'talk to your mother' about everything. We were lucky to have watched an event, sporting event – and I made a decision that I will never ever have that relationship with my children. I used my relationship with my dad as a bad example. I promised myself that my relationship with them would be what I wanted from my father. I think my father saw his role, because of the role of his father and so it went on, of that as a breadwinner and that was it. Nothing else. It was left to the wife and mother to raise a family, stay at home,*

make sure that they went through school and then moved out of the house and that was it.

Respondent 2: Yes, massively. My dad was a typical king figure. He was, I mean, growing up, my dad was the man at the other end of the table, you revered him, you feared him and I hardly can remember much play with him when I was a child. I almost never heard my father say to me 'I love you', but I reckon I am a far superior father, especially to my aged kids than he ever was to me – without a doubt. I mean, I am on another planet. To my credit, and I give myself credit for that as well. My father was one of those typical last generation men who never changed a nappy in his life, never helped feed the kids, he was a real distant father when I was growing up. The changing role of fathers is so positive, it is incredible, it gives us men a whole new dimension to life. I think there is nothing worse than just being the breadwinner and then just sort of fobbing off the kids and the whole opportunity of having that much more closer relationship with my own children than what he had with me.

Respondent 3: I remember the only time my dad ever came to watch me play any sport was when he was out of his job for like six months. My mother used to take us to the shops and we used to do stuff, that was kind of the norm those days, whereas now, I see it with a lot of my friends as well, like the kids are central, whereas – and work is – I don't want to say secondary, but like I remember from my dad and I think it was similar, work was a primary thing and you made a living and that – but I think the work environment has changed. So, maybe I was less unfortunate.

Dads are a lot more involved. And we spend a huge amount of time with these kids. I think society has changed. I think part of it is also the fact that there are a lot of working moms and so dads need to play a role I think. Relationships have changed. There is no doubt that that is like you have a relationship with your kids, it is not a thing of I come home and you behave and I am the disciplinarian. You are part of their life and a lot of the stuff that they do, they involve you with them.

Respondent 4: Well, I think people generally look at how they were raised as children and decide 'Well, I can do it better or I can improve on how my parents did it', but it was a very different family structure in those days to where we are today, with the stresses, the work-related issues certainly have an impact on family life. Like I say, my mother never worked, so she was always at home. We are fortunate today

in that my wife has very flexible hours and so do I, so we are able to pick up, drop off, do parties and we share all that responsibility jointly.

Respondent 6: *My relationship with my dad probably has an influence on me because he was very strict with me, so I probably because of that, I am probably...I know I'm not as strict as I should be sometimes. I let them get away... and also, for example, ever since they were little I played cricket, soccer and rugby and everything in the garden with them but my dad never did anything, never, never, never....Yes, he was literally, he came home, you know, we didn't see him in the morning.....he used to come home late, so we never really saw much of him, so I've always tried to make a big effort to play with the boys and take them and if they want to play cricket they do, because my dad never did anything. I never played, you know, I never joined a cricket club, never went to the football, rugby, ever did anything and even if I played sports at school when I grew up he'd never come and watch, so, I've always made a big effort to do that. So yes, I think it has had a big influence on me, a very big influence.*

Respondent 7: *I think to a certain extent, yes, I would be lying if I said no. I think everybody – it is like we all believe that we can improve on what our parents did, as much as we might be naive in it.*

Respondent 8: *Ek doen baie goeters soos hy dit doen, maar ek doen dit in my 'way'. Verstaan jy? So, hy was baie streng in baie goeters gewees wat ek half in myself gerebeleer het daarteen, wat ek nou nie dieselfde sal doen nie, maar ek besef hoekom hy dit gedoen het, so ek is eintlik my eie mens.*

Een respondent het melding gemaak dat die rolle in sy ouerhuis omgeruil was as gevolg van die feit dat sy pa 'n alkoholis was. Sy vader het gedurende die dag by die huis gebly terwyl sy moeder gewerk het, maar dit het nog steeds 'n groot invloed op die manier waarop hy sy kinders grootmaak.

Respondent 5: *...en dis nog steeds moeilik om te verstaan, en dis 'n siekte in daardie tyd, so my pa was nooit daar nie.*

'n Goeie vader word gesien as 'n aktiewe deelnemer in die kleiner take van dag-tot-dag kindersorg. Hy raak betrokke op 'n meer ekspressiewe en intieme manier met sy kinders en speel 'n groter rol in die sosialiseringsproses wat manlike voorvaders

verwaarloos het (LaRossa, 1988; Woodward, 1998). Die evolusie van vaders het ontwikkel van die oud-koloniese vader, na die afsydige broodwinner, tot die moderne betrokke pa, tot die vader as mede-ouer (Lamb & Tamis-LeMonda 2003:3; Pleck & Pleck, 1997), waar die vader 'n aktiewe deelnemer is in die dag-tot-dag kindersorg (Lamb & Tamis-LeMonda, 2003:3; Lewis, 2009).

Die navorser is van mening dat die belewenis van 'n vader se verhouding met sy eie vader 'n groot rol speel in die manier waarop hy sy kinders opvoed. Bykans al die respondenten het melding gemaak van die feit dat hulle nie hul kinders sal grootmaak soos wat hulle self grootgeword het nie. Die respondenten het gemeld dat hul daarna streef om 'n meer betrokke en beter verhouding met hul eie kinders te vestig as wat hul met hul vaders gehad het. Die meerderheid van die respondenten het hulle verhouding met hul vader as negatief beleef en kan toegeskryf word, soos in die literatuur bespreek, aan die hoofrol wat die vader voorheen vertolk het, naamlik as broodwinner en dat daar min of geen interaksie tussen vader en kind plaasgevind het nie.

3.3.3.4 Subtema 4: Die vader se belewenis van die mees uitdagende en mees belonende aspek van die tweeling

Die navorser het die vraag aan elke respondent gestel om sodoeende 'n beter begrip te kry oor elke vader se belewenis van sy tweeling. Die respondenten se ervarings sal vervolgens genoem word.

Respondent 1: *Tiring is that as much as I say they are one unit, they have the energy of two people and they have the ability to sit and go at any moment.*

The most rewarding is just watching them develop. It is absolutely incredible. They have got a link that you will never understand – and people cannot understand that. They communicate without talking.

Respondent 2: *Most tiring would be, in terms of the twins themselves that is tiring because like they don't interplay between them in a negative way and there is no negative thing about the twins other than a bit of financial that gets to me.*

The most rewarding thing is they are alive! I really enjoy that they still do, they get along very well, if they need to and they understand each other well, so that is really rewarding.

Respondent 3: *OK, it is part of parenting. I don't see it as tiring. There is – I guess raising kids is time consuming, so it takes up stuff that you would do for yourself. The one thing is like seeing them achieve. And you know you are part of that, that you kind of helped them develop certain skills and that, but if you just left them they would have been average. But it is seeing them happy that is fantastic.*

Respondent 4: *Where the kids get energy from – it is really hard at the end of the day when you have had a tough day with staff issues and all the rest, you come home and all the twins want to do is go and run around. So they take huge amounts of energy, but I don't think there is really anything else.*

I just think that the fact that the twins are perfect in a way, as children they are perfect, there are no issues with them.

Respondent 5: *Die mees 'draining' is dat jy moet bietjie tyd met jou vrou spandeer of bietjie wegkom, en min mense kry daardie tyd.*

Die mees 'rewarding' is net om te sien hoe hulle ontwikkel en dat hulle mense van hulle eie word.

Respondent 6: *I think the fact that you have two arguments about everything. I mean that does wear you down sometimes, you have two sort of arguments in stereo constantly. So, that I find wearing.*

The most rewarding is just seeing them develop over time and often the nicest thing is when you are with them all the time, it is like seeing them grow up.

Respondent 7: *Most tiring? Nagging. If they need something or want something, it is a constant nagging of when and how and they are very persistent of getting a time or an agreed thing and if it doesn't happen, there will be more nagging and it can be for various different reasons. Yes, so nagging.*

And rewarding – they are very socially and very intimate, they are very easy, they will come up and hug you without embarrassment in public, at somebody's house, etc, come and sit with you and I think that is very rewarding.

Respondent 8: *Ek dink die mees 'tiring' is as jy iets met altwee moet doen – maar 'n roetine wat jy net met een kind sou gedoen het, moet jy nou twee keer doen. Maar dit is ook 'rewarding' aan die einde van die dag, as jy by die huis kom en hulle spring*

op, en hulle gee jou 'n 'hug' of jy staan buite en werk en hulle wil kom help. Dis half lekker om hulle by jou te hê.

Volgens die respondentē het hulle die mees uitdagende aspek van die tweeling ervaar as die aandag en energie wat tussen die tweeling verdeel moet word. Berman (2000:39) noem dat dit belangrik is om vir beide kinders gelyke aandag te gee. Die mees belonende aspek kan bestempel word as die wonderlike voorreg om hulle te sien grootword en ontwikkel in die unieke persone wat elkeen is en wat gesien kan word as die grootste rol wat ouers speel in die ontwikkeling van 'n tweeling (Berman, 2000:42).

Ouers van tweelinge staar groot uitdagings in die gesig, maar die belonings kan veelvoud wees (Berman, 2000; Gavin, 2007). Ouers se grootste rol is om aan elkeen van die tweeling liefde, ondersteuning en erkenning te gee om hulle te help ontwikkel as unieke individue (Berman, 2000:42).

3.3.3.5 Subtema 5: Die betekenis van vaderskap

Die situasie en die betekenis wat die persoon aan die situasie heg, bepaal die persoon se belewenis (Van Loggerenberg & Roets in Basson, 2001:10; Vrey in Basson, 2001:9). Elke vader se betekenis aan en belewenis van vaderskap van die tweeling is uniek.

Respondent 1: *I cannot imagine my life without any of them, I can't. The thought of anything happening to any of my children, just gives me goose bumps. I am petrified, because without them life would not be – I look at it and I say I could almost handle a divorce if my children stayed with me, but I could never handle losing a child, never, ever.*

Respondent 2: *Everything. I think I identify more with being a father than as a husband at the moment. Because it is more all encompassing. It is more demanding. I am so different to my father, I see that as such an important part of my being and my success in a way.*

Respondent 3: *It is a huge privilege. It is really special and the sort of love that you get back and that is why to be part of that is so important. I think sometimes I do take*

certain things too seriously and you kind of think about doing stuff that is for your own interest, but their interaction – you learn so much from them. It is not about playing golf for five hours, it is getting time to spend with them where you are kind of living life through them. And I think sometimes you take it for granted.

Respondent 4: *I think it is the biggest responsibility you can have, it is bigger than owning businesses, anything and more, basically once your child is born, your commitment as a parent never stops - you have to become less concerned with yourself and more concerned with the children, because everything that you do from now onwards is basically for your children.*

Respondent 5: *Dit sit 'n groot verantwoordelikheid op jou. Dit is eerder opbouend – opbouend, maar dit kom met verantwoordelikheid.*

Respondent 6: *Huge responsibility. It is a big thing for me – huge responsibility. You want to give them the best that you can and there is nothing worse when we went to a cricket coaching clinic and somebody they knew from school came over and showed them his new expensive bat. So that impacts on you. So that, sometimes you feel bad, but as my wife rightly pointed out, as long as they have got everything they need then that is all we can do.*

Respondent 7: *What does it mean? It means giving them the basic tools to survive the world, because no-one is going to help them. That is what it means to me, is to give them the basic concepts to survive and then they must fly their own flag.*

Respondent 8: *Ek dink dit beteken om verantwoordelik te wees vir die huis, om die broodwinner te wees, nie net finansieel nie, jy moet leiding neem in terme van kerk, geestelike, hulle opvoeding, maar ook nie net om 'n leier te wees nie, half om 'n demokratiese sisteem te handhaaf binne in jou huis op al die vlakke. Ek dink dit is meer net 'n fasilitering om die hele storie aan die gang te hou.*

Die siening van Zaayman (2002:13) kan hier as toepaslik beskou word – dat menslike belewenis is wanneer die mens bewus raak van en in kontak kom met sy omgewing of ander. Die tweeling het 'n impak op die vader wat verskil van dié van enkelkinders en wat dan die optrede sowel as die interaksie met die vader se omgewing sal bepaal. Na aanleiding hiervan het die respondenten elkeen een woord genoem wat hul belewenis van vaderskap opsom. Die respondenten se beskrywing sal vervolgens weergegee word.

Respondent 1: *Loving.*

Respondent 2: *Rewarding.*

Respondent 4: *Fantastic. Fantastic and a privilege.*

Respondent 5: *Fulfilment.*

Respondent 6: *Fun.*

Respondent 7: *Intriguing.*

Respondent 8: *Lekker.*

Die navorsers het besef dat 'n tweeling vir vaders 'n baie groot verantwoordelikheid is – dat elke vader minder aan homself dink en meer aan sy tweeling. Elke vader wil die beste vir sy kinders gee en vir hulle vaardighede aanleer om suksesvol te kan wees in hul eie lewens. Die belewenis van vaderskap is volgens die navorsers 'n positiewe en verrykende ondervinding vir elke respondent.

Die Gestalt beginsel van enkelvoud (Parlett, 1991) soos beskryf in Hoofstuk 2, beteken dat die veld van elke vader uniek is. Omstandighede is nooit dieselfde vir elke vader nie en verskeie persone het verskillende perspektiewe – al bevind hul hulself op dieselfde plek en tyd. Dit wat uniek is of uitstaan vir verskillende mense varieer en hou verband met hul agtergrond, asook hul huidige behoeftes. Betekenis word individueel saamgestel en afleidings wat gemaak word is nie identies nie (Parlett, 1991). Die verhouding wat elke vader met sy eie vader gehad het dien as agtergrond wat hul huidige behoeftes bepaal en beteken dat elke vader 'n verskillende verhouding met sy kinders wil hê as gevolg van sy agtergrond. Meer vaders is betrokke by die sorg van hul kinders as wat hul eie vaders was (Manlove & Vernon-Feagans, 2002). Dit beteken dat interafhanglike feite en omstandighede gedrag in 'n sekere rigting instuur en 'n uitkyk en metode nodig is om die uitsonderlike geval, sowel as die algemene geval, te dek.

Elke vader se ervaring met sy eie vader was uniek, maar oor die algemeen was elkeen s'n 'n negatiewe ervaring, wat beteken dat sy gedrag teenoor sy kinders in 'n sekere rigting gestuur word (Belsky, Steinberg & Draper, 2007; Chisholm, 2007, en Miller & Fishkin, 2007 in Salmon & Shackelford, 2007). Dit beteken dat die beginsel van samevloeiing in hierdie studie toegepas is (Parlett, 1991). Die ervaring van vaderskap in hierdie studie het gefokus op die huidige ervaring van die vader en hoe

hy dit in die hier en nou ervaar. Al het die navorser nie in-diepte ondersoek gedoen na die vader se verlede of toekoms nie, het die navorser steeds na die manier gekyk waarop die huidige ervaring die verlede en toekoms ontlok en dan wedersyds 'n invloed het op die vader se huidige ervaring.

3.4 Samevatting

Hierdie hoofstuk het die beskrywing van die empiriese ondersoek en navorsingsbevindings ten doel gehad. Ten einde die deursigtigheid van die studie te verseker en om agtergrond aan die leser te verskaf, is die prosedure rondom die insameling van die data eers beskryf. Tydens die ontleding van die getranskribeerde onderhoude is drie temas met subtemas geïdentifiseer. Die temas is vanuit die respondentе se response geïdentifiseer. Die data van die empiriese studie is weergegee in die vorm van aanhalings uit die transkripsies en is dit met literatuur gekontroleer en vergelyk. Die resultate van die ondersoek het geleid tot 'n beskrywing van die belewenis van vaderskap van tweelinge in hul middelkinderjare. Baie ooreenkomste is in die respondentе se belewenisse gevind, maar is uniek tot elke vader, wat telkemale na vore gekom het. Die lees van die beskrywing van die vader se belewenis van tweelinge in hul middelkinderjare kan as hulpmiddel aangewend word deur professionele persone om ouerleiding aan huidige, asook toekomstige vaders van tweelinge te bied. 'n Samevatting, gevolgtrekkings en aanbevelings sal in Hoofstuk 4 beskryf word.

HOOFSTUK 4

4 GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

4.1 Inleiding

Hoofstuk 3 het ten doel gehad om die resultate van die studie weer te gee, te analyseer en met toepaslike literatuur te kontroleer. Die vaders se belewenis van verskillende aspekte van 'n tweeling is geïdentifiseer en is volgens temas en subtemas bespreek. Die navorser sal in hierdie hoofstuk aandag wy aan die bereiking van die doelstelling en doelwitte van die studie. Gevolgtrekkings en aanbevelings na aanleiding van die empiriese data sal gemaak word. Leemtes in die studie sal geïdentifiseer word, asook moontlike temas vir verdere navorsing.

4.2 Navorsingsvraag, doelstelling en doelwitte

Die navorsingsvraag, doelstelling en doelwitte wat in Hoofstuk 1 van die studie gestel was, sal oorsigtelik beskou en geëvalueer word. Dit is belangrik om vas te stel of die navorser die navorsingsvraag beantwoord het, aangesien dit verband hou met die bereiking van die doel van die studie. Die kwalitatiewe studie was gerig deur die navorsingsvraag wat as volg geformuleer was: ***Wat is vaders van tweelinge in hul middelkinderjare se belewenis van vaderskap?***

'n Doelstelling is vir hierdie studie gestel om sodende die navorsingsvraag sinvol te kon beantwoord. ***Die doelstelling was om die belewenis van vaders van tweelinge in hul middelkinderjare ten opsigte van vaderskap te ondersoek.*** Hierdie doelstelling is bereik deur die uitvoering van die onderskeie doelwitte wat gestel was en sal vervolgens geëvalueer word.

- 'n Teoretiese verkennings van die literatuur is gedoen ten einde 'n oorsig te bied oor die Gestalt teorie en die veranderde rolle van hedendaagse vaders in die tweeling-gesin, asook kinderontwikkeling gedurende die middelkinderjare.

Hierdie doelwit is in Hoofstuk 2 bereik. Hoofstuk 2 het as konseptuele raamwerk gedien waarin die navorser hierdie inligting verskaf het en 'n agtergrond geskets het van dit wat die navorser in die studie wou ondersoek. Die inligting is deur die navorser gebruik om 'n skedule saam te stel vir die semi-gestrukteerde onderhoude met die respondent. Die navorser is van mening dat die huidige literatuur oor die vader se belewenis van vaderskap onvoldoende is omdat daar altyd gefokus word op die moeder en dat tweelinge 'n groter uitdaging as 'n enkelkind is wat die vader se belewenis verder beïnvloed. Die navorser voel dat daar 'n leemte in die literatuur bestaan oor die vader se belewenis en dat dit verder nagevors kan word.

- Semi-gestrukteerde onderhoude is met agt vaders gevoer ten einde 'n gedetailleerde begrip van die deelnemers se ervaring van vaderskap te verkry. *Die navorser het semi-gestrukteerde onderhoude met agt vaders gevoer. 'n Onderhoudskedule is tydens die onderhoude gebruik om die nodige inligting in te win. Aanhalings uit die getranskribeerde onderhoude is in Hoofstuk 3 onder temas en subtemas weergegee.*
- Data-analise is gedoen nadat die onderhoude voltooi is deur 'n raamwerk wat toepaslik is vir kwalitatiewe navorsing, waarna temas en subtemas geïdentifiseer is.

Die navorser het die volgende temas uit die getranskribeerde, semi-gestrukteerde onderhoude geïdentifiseer:

Tema 1 – Die vader se belewenis van die gesin.

Tema 2 – Die vader se belewenis van die tweeling.

Tema 3 – Die vader se belewenis van die invloed wat vaderskap op homself het.

- Bevindinge is gekontroleer met literatuur-bevindings.

Die data is geanalyseer, met bestaande literatuur gekontroleer en is in Hoofstuk 3 beskryf. Verskeie aspekte rondom die vader se belewenis is vanuit die empiriese data geïdentifiseer en met die bestaande literatuur in verband gebring.

- ‘n Opsomming, gevolgtrekkings en aanbevelings is gemaak wat van waarde kan wees vir vaders, asook vir ouerleiding.

Gevolgtrekkings en aanbevelings wat waardevol kan wees is in hierdie hoofstuk gemaak.

Uit die voorafgaande evaluering van die doelstelling en doelwitte is dit duidelik dat die navorsing die doelstelling en doelwitte bereik het. Vervolgens sal die navorsing aandag skenk aan die gevolgtrekkings wat na afloop van die empiriese studie gemaak is.

4.3 Gevolgtrekkings

Die gevolgtrekkings is gebaseer op die literatuuroorsig, sowel as die empiriese ondersoek. Die gevolgtrekkings kan nie veralgemeen word nie omdat dit slegs ‘n studie van beperkte omvang is en net van toepassing is op die respondenten wat aan die studie deelgeneem het. Gevolgtrekkings sal vervolgens gemaak word op grond van die temas wat uit empiriese data geïdentifiseer is.

4.3.1 Tema 1 – Die vader se belewenis van die gesin

- Al hoe meer mans stel vaderskap uit tot in hul dertig- en veertigerjare. Al die respondenten wat aan die studie deelgeneem het, het inderdaad op ‘n latere ouderdom vaders geword. Die ouderdom van die vader mag dus ‘n invloed hê op sy belewenis van vaderskap, asook op sy betrokkenheid by sy kinders.
- Alhoewel meer huishoudelike besluite as vantevore gesamentlik deur ouers gemaak word, word die finansiële besluite grotendeels nog steeds deur die vader gemaak, terwyl besluite in terme van die kinders deur die moeder gemaak word.
- Dissipline word deur beide ouers toegepas, alhoewel discipline gedurende die dag deur die moeder uitgevoer word en sy nie, soos in vroeër jare, sal wag totdat die vader huis kom nie. Die discipliningstyl van die vader bly steeds die strengste.

- ‘n Ondersteuningsraamwerk is belangrik gedurende die grootmaak van tweelinge. Addisionele hulp word benodig met ‘n tweeling, al bly een van die ouers by die huis. Die ouers wat nie familie of vriende as ondersteuningsraamwerk het nie, het steeds hulp nodig, soos byvoorbeeld ‘n huishulp.

4.3.2 Tema 2 – Die vader se belewenis van ‘n tweeling

- ‘n Tweeling is fisies en emosioneel meer uitdagend as ‘n enkelkind. Die vaders het verskeie kere melding gemaak dat vreugdevolle oomblikke soms gemis word met tweelinge, juis omdat dit so uitdagend is en baie meer van die ouers verg.
- Volgens die respondenten word dit makliker om ‘n tweeling te hanteer in die middelkinderjare weens die feit dat hulle meer onafhanklik word en meer deelneem aan fisiese of sport aktiwiteite. Dit kan toegeskryf word aan die kognitiewe, fisiese en sosiale veranderinge wat plaasvind in die middelkinderjare.
- Die vader blyk die middelkinderjare van die tweeling meer te geniet as die vroeë kinderjare.
- As gevolg van die persoonlikheidsverskille tussen ‘n tweeling is dit moontlik dat ‘n tweeling in kompetisie met mekaar kan wees, hetsy vir aandag, op die sportveld, of akademies. Kompetisie tussen die tweeling is ‘n uitdaging vir die vader en dit is belangrik dat gelykheid tussen die tweeling gehandhaaf word.
- Die vaders is geneig om eerder op elkeen van die tweeling se sterkpunte te fokus, sonder om die ander een te na te kom. Die vaders is baie gesteld daarop dat wat die een kry, die ander een ook toekom.
- Om ‘n band met elkeen van die tweeling te vestig verg baie aandag en tyd. In die studie het vaders van identiese tweelinge se verhoudings met elkeen van die tweeling eenders voorgekom, sonder enige tekens van begunstiging.
- Dit wil voorkom of die vaders wat nie-identiese tweelinge het, nie ‘n beter verhouding met een van die tweeling het nie en hulle is van die kinders se geboorte af baie gesteld daarop om te voorkom dat dit wel gebeur.

- Dit is opvallend dat die vaders wat wel 'n beter verhouding met een van die tweeling het, dit grond op persoonlikheidsooreenkomste – dat een die moeder se gunsteling is en die ander die vader se gunsteling en dat die tweeling bewus is daarvan.
- Dit kom voor dat vaders hedendaags baie meer fisies betrokke is by hul kinders se lewens. Die vader geniet dit om aan fisiese of sport aktiwiteite saam met die tweeling deel te neem, gesamentlik of apart, en woon gereeld die kinders se buitemuurse aktiwiteite by.
- Dit wil voorkom dat die kwaliteit van die vader se verhouding met sy kind beter is as voorheen waar die vader onbetrokke was in menige aspekte van die kind se lewe.
- Dit blyk dat die aard van die vader se werk sy betrokkenheid by die tweeling bepaal, asook die kwaliteit van die verhouding. Wanneer die vader se werk minder stresvol is, verbeter die aard van betrokkenheid by die kinders en raak die verhouding tussen vader en kinders meer positief.
- Hoe meer stresvol die vader se werk is, hoe swakker blyk die interaksie met sy kinders te wees.

4.3.3 Tema 3 – Die vader se belewenis van vaderskap

- 'n Tweeling het beduidende finansiële implikasies vir die vader. Daar moet dubbel van alles aangeskaf word, op presies dieselfde tyd. Klere en sporttoerusting kan byvoorbeeld nie oorgedra word van 'n ouer kind na 'n jonger kind nie.
- Om die vader van 'n tweeling te wees het meer interaksie met ander mense tot gevolg. Die tweeling veroorsaak op 'n gereelde basis 'n aanknopingspunt tussen ouers.
- Die interaksie wat die tweeling dwing, het tot gevolg dat die vader makliker met ander mense gesels, waar hy dalk voorheen nooit daartoe geneig sou gewees het nie.
- Om die vader van 'n tweeling te wees, bring 'n trotse gevoel in elke vader mee wat emosioneel opbouend is.

- ‘n Tweeling verbeter die selfvertroue van ‘n vader, maar dit hang af van die persoonlikheid van die vader of hy dit as ‘n positiewe of negatiewe ervaring sal beskou.
- Die tweeling plaas oorspronklik stres op die ouerpaar se huwelik, maar bring die paar later nader aan mekaar as gevolg van die feit dat hulle op mekaar moet staatmaak en as ‘n span moet saamwerk om die tweeling op te voed.
- Dit wil voorkom dat gelyke ouerskap meerendeels die huidige norm is onder die respondenten.
- Meer vaders blyk vandag betrokke te wees by die sorg van hul kinders as wat hul eie vaders was.
- Die vader se verhouding met sy eie vader beïnvloed sy ouerskapstyl. Dikwels kan vaders die verhouding met hul eie vaders nie as voorbeeld gebruik nie. Vaders in die vorige geslag was dikwels verwyderd en onbetrokken by hul kinders se lewe en hul was gesien as matriarge.
- Die vaders van die tweelinge beleef meestal hul eie verhouding met hul vaders as ‘n negatiewe ervaring en probeer om die verhouding met hul eie kinders te verbeter, deur meer aktief betrokke te wees by die alledaagse aspekte van die sorg en welstand van hul kinders.
- Die mees uitdagende aspek vir die vader van ‘n tweeling is om sy aandag en energie tussen die twee te verdeel. Alles moet twee keer oorgedaan word.
- Die mees belonende aspek vir die vader van ‘n tweeling is om hulle te sien grootword en ontwikkel in die unieke persoon wat elkeen is.
- Die vader beleef teenstrydigheid rondom die vaderskap van ‘n tweeling, naamlik dat dit ‘n groot verantwoordelikheid is om die vader van ‘n tweeling te wees, alhoewel hulle dit terselfdertyd as ‘n besondere voorreg beskou.
- Dit is vir elke vader belangrik om die beste vir elkeen van die tweeling te bied as wat hul moontlik kan en om elkeen te laat ontwikkel volgens hul eie potensiaal.
- Om die vader van ‘n tweeling te wees word beskou as ‘n positiewe en verykende ervaring.

Aanbevelings spruit derhalwe voort uit die gevolgtrekkings.

4.4 Aanbevelings

Die belangrikste aanbevelings wat uit hierdie studie vloei, sal vervolgens beskryf word. Die navorsing sal fokus op wat gedoen kan word om die vader voor te berei terwyl 'n tweeling verwag word, asook die ondersteuning wat professionele persone aan die vader van 'n tweeling kan bied. Aanbevelings vir toekomstige navorsing sal ook bespreek word.

Ter voorbereiding:

- Die aanvanklike spanning en druk wat die tweeling op die ouerpaar se huwelik kan uitoefen moet met die vader bespreek word en hy moet daarop voorberei word.
- Die bespreking van die gesamentlike rol van ouerskap, asook die staatmaak van die ouers op mekaar, kan vir die vader van waarde wees.
- Dit is belangrik vir die terapeut om voorbereiding vanuit 'n holistiese perspektief te benader. Die kern van die veld teorie is dat 'n holistiese perspektief teenoor 'n persoon verlang word om sodoende die omgewing, sosiale milieu en kultuur in te sluit.
- Dit is belangrik dat 'n ondersteuningsraamwerk vir die vader, sowel as vir die moeder, saamgestel word. Beide die vader en moeder kan daardeur baat vind reg vanaf die geboorte van die tweeling.
- Indien daar nie familie of nabye vriende is om as ondersteuningsraamwerk te dien nie, kan alternatiewe hulp met 'n professionele persoon wat gerusstellend vir die ouers is, bespreek word.
- Die vader moet voorberei word op die emosionele en finansiële implikasies van 'n tweeling en hoe drasties dit verskil van dié van 'n enkelkind. Die vader sal sodoende 'n meer realistiese verwagting opdoen oor die vaderskap van 'n tweeling.
- Deur 'n goeie kennis van die ontwikkelingsfases van 'n kind op te doen, sal die vader beter voorbereid wees op wat om te verwag gedurende elke fase van die tweeling se lewe, byvoorbeeld dat die tweeling meer afhanklik sal wees tydens die vroeë kinderjare.

- Die vader moet daarop voorbereid wees dat die moontlikheid bestaan dat een van die tweeling meer begunstig kan word as die ander as gevolg van persoonlikheidstrekke, fisiese eienskappe en ooreenkomste.
- Die sosiale gevolge van 'n tweeling kan met die vader bespreek word, byvoorbeeld meer interaksie met vreemde mense en hoe die vader dit kan hanteer na aanleiding van sy persoonlikheid.
- Die verantwoordelikheid wat op die vader van 'n tweeling berus en hoe om dit te hanteer, moet bespreek word.
- Die belewenis van vaderskap kan nie in afsondering gesien word nie. Die elemente wat deel vorm van die vader se veld tesame met die vader se individuele belewenis vorm 'n algemene beeld van die vader se belewenis. Volgens die navorsers sal voorbereiding van vaders op verskeie vlakke bydra tot 'n positiewe ouerskapsbelewenis.

Ondersteunend:

- Die ouerskapstyle van die vader en moeder kan bespreek word en daar kan gesamentlik op 'n manier van dissipline besluit word wat tot voordeel van die vader, moeder en tweeling sal wees.
- Daar moet aan die vader verduidelik word dat kompetisie tussen die tweeling wel kan bestaan en riglyne kan met die vader bespreek word oor hoe om so 'n situasie toepaslik te hanteer tot voordeel van die tweeling se karakter. Deur bewustheid vind verandering outomaties plaas. Hierdie benadering is fenomenologies omdat dit fokus op die individu se persepsie van die realiteit.
- Daar moet aan die vader uitgewys word dat die vorming van 'n band met elkeen van die tweeling meer tyd en aandag sal verg en maniere kan bespreek word om dit te verbeter.
- Aangesien daar deur die samelewing 'n groter gevoel van gelykheid tussen die tweeling van 'n pa verwag word, kan dit tot skuldgevoelens ly en 'n vader sal daarby baat vind om dit met 'n professionele persoon te bespreek.
- Verskillende maniere om die kwaliteit, eerder as die kwantiteit, van 'n vader se verhouding met die tweeling te verbeter, kan met die vader bespreek word.
- Die vader moet bewus gemaak word van die impak van sy werksomstandighede – hoe stresvol dit is, die ure wat hy werk, tye wat hy

weg is van die huis – en hoe dit die verhouding met sy tweeling sal beïnvloed. Alternatiewe moet oorweeg word om verbeteringe ten bate van die vader en kind te bewerkstellig.

- Die vader se mening oor die verskillende ouerskapsrolle kan verkry word. Die vader kan, tesame met die moeder en ‘n professionele persoon, aan ‘n proses werk wat tot voordeel van elke betrokke party sal wees.
- Die vader kan sy verhouding met sy eie vader met ‘n professionele persoon bespreek en sodoende sy vaderskapsrol en die betekenis wat hy aan sy kinders se lewens wil heg, daarvolgens vorm.
- Riglyne kan aan die vader gebied word oor hoe om die ontwikkeling van elk van die tweeling tot hul volle potensiaal te bevorder.
- Die beginsel van veranderende proses verduidelik dat elke vader se veld gedurig in ‘n proses van verandering is. Elke vader se situasie is tog uniek, maar deur die vader op verandering voor te berei kan dit tot ‘n positiewe belewenis bydra.

4.4.1 Leemtes en aanbevelings ten opsigte van toekomstige navorsing

Een van die belangrikste bydraes wat die navorsing met hierdie studie ten doel het is om bewusheid by terapeute te skep oor die vele eise wat vaderskap van tweelinge behels. Vaders van tweelinge kan baat vind deur voorbereiding en leiding, om sodoende die ervaring van vaderskap van ‘n tweeling so positief as moontlik te maak. As gevolg van drastiese veranderinge in die samelewing ten opsigte van die verskillende rolle wat ‘n vader moet vervul, kan die vader onder druk verkeer omdat hy steeds finansieel moet voorsien en terselfdertyd verskillende ander rolle in die lewens van twee kinders op presies dieselfde ontwikkelingstadium moet vervul. Die studie was egter van beperkte omvang en uit die aard van die besprekings bestaan daar sekere leemtes. Die leemtes in die studie sal vervolgens uitgewys word en aanbevelings ten opsigte daarvan sal gemeld word.

- Die steekproef was beperk tot blanke vaders wat slegs in Johannesburg gewerf is en al die respondenten wat deel was van die studie val in die middel tot hoë sosio-ekonomiese groepering. Dit was dus nie verteenwoordigend van

alle bevolkingsgroepe en sosio-ekonomiese omstandighede nie. ‘n *Uitgebreide studie wat meer bevolkingsgroepe en sosio-ekonomiese klasse insluit, kan hierdie leemte aanspreek en word aanbeveel.*

- Uit die literatuur, sowel as die empiriese studie, is duidelikheid verkry dat die ouerskap van ‘n tweeling verskil van dié van enkel sibbe. Nie al die gesinne het ‘n enkelkind sowel as ‘n tweeling gehad nie. *Dit kan dus van waarde wees om ‘n studie te doen met families wat slegs tweelinge het.*
- Die families het identiese, sowel as nie-identiese tweelinge gehad. Die belewenis van identiese tweelinge kan op verskeie vlakke verskil van dié met nie-identiese tweelinge. *Dit kan dus van waarde wees om ‘n studie te doen met onderskeidelik die vaders van slegs identiese tweelinge of nie-identiese tweelinge.*
- Daar is nie op die huweliksgeluk van die ouers gefokus nie, wat wel die belewenis van die vader kan beïnvloed. *Dit kan dus van waarde wees om ‘n studie te doen wat hierdie dinamika insluit.*

Verdere navorsing oor die volgende temas wat vanuit die studie gespruit het, kan van waarde wees:

- Die verdere ondersoek na die invloed wat ‘n tweeling op ‘n ouerpaar se huwelik het en hoe om dit te hanteer.
- Die moeder se belewenis van die veranderende rol van die vader in terme van ouerskap.
- Die ondersoek na die mees toepaslike ouerskapstijl vir beide identiese en nie-identiese tweelinge.
- Die vader se kennis van elke ontwikkelingsfase en inligting wat benodig word om dit ‘n positiewe ervaring te maak.
- Hoe die belewenis van vaderskap van ‘n getroude vader met dié van ‘n enkelvader verskil.
- ‘n Studie oor die ervaring van ouerskap van ‘n vader in vergelyking met die verhouding met sy eie vader en die persoonlike invloed daarvan.

4.5 Samevatting

Hierdie hoofstuk het as samevatting vir die studie gedien. Deur die uitvoering van die onderskeie doelwitte, is die doelstelling van die studie deur die navorsing bereik. Daar is uit die literatuur, sowel as die empiriese studie, gevolgtrekkings gemaak. Aanbevelings ten opsigte van die voorbereiding op vaderskap van tweelinge, asook die leiding van 'n vader van tweelinge is gemaak. Verdermeer is voorstelle aangaande verdere navorsing, sowel as leemtes in die studie, gemaak.

Vaderskap van tweelinge kan oor die algemeen beskou word as 'n positiewe en opbouende ervaring wat 'n gevoel van trots by die vaders ontwikkel. Vaders van tweelinge staar wel ekstra uitdagings in die gesig wat met enkelkinders ontbreek. Groter finansiële druk word op vaders geplaas ten opsigte van die geboorte van 'n tweeling, wat voortduur in die verskillende ontwikkelingsfases van die tweeling. Die vader vind 'n tweeling emosioneel dreinerend, as gevolg van die feit dat aandag en tyd verdeel moet word tussen die tweeling wat hulself albei in dieselfde ontwikkelingsfase bevind. Begunstiging van een van die tweeling kan in die gesin voorkom en as dit nie reg hanteer word nie, kan dit die gesin nadelig beïnvloed. Deur bewus te wees hiervan, kan die vader dit op 'n gepaste wyse hanteer. Stres word in die begin stadium in die huwelik ervaar, maar dit het die potensiaal om die ouers later nader aan mekaar te bring en beïnvloed hulle om as 'n span saam te werk. Dit is belangrik dat 'n ondersteuningsraamwerk in stand gestel word om die spanning wat met die geboorte van 'n tweeling gepaard gaan lichter te maak. Vaders geniet die middelkinderjare van die tweeling omdat hulle meer onafhanklik raak en aan meer fisiese en sport aktiwiteite saam met die vader kan deelneem. Deur bewus te wees van die veranderinge wat plaasvind gedurende elke ontwikkelingsfase van die tweeling, kan die vader homself beter voorberei op vaderskap en derhalwe situasies wat hy op sekere stadiums ervaar, meer toepaslik hanteer.

Die algehele belewenis van vaderskap van tweelinge in hul middelkinderjare kan volgens die navorsing gesien word as positief en opbouend. Vaders is meer betrokke by hul kinders se lewens en put genot daaruit om saam met hul tweelinge tyd te spandeer. Indien die nodige voorbereiding en leiding aan vaders beskikbaar gestel word, sal hulle die uitdagings wat hul wel in die gesig staar toepaslik kan hanteer, wat tot hul positiewe belewenis van vaderskap sal bydra.

BIBLIOGRAFIE

Allen, J. (2009). *What it means to be a dad – The changing role of fatherhood.* <http://www.dadstoday.com/articles/fatherhood/what-it-means-to-be-a-dad-216/1/> (Toegang op 26 Mei 2009).

Allen, S. & Daly, K. (2002). The effects of father involvement: A summary of the research evidence. *Newsletter of the father involvement initiative – Ontario network. Volume 1.*

Alvarez, B.C. (2009). *About cognitive social emotional development.* (Toegang op 3 November 2009).

Ambert, A. (1992). The effect of children on parents. In D.R. Shaffer (1996). *Developmental psychology – Childhood and adolescence.* 4th edition. USA: Brooks/Cole Publishing Company.

American Society for Reproductive Medicine (2009). *Challenges of parenting multiples.* <http://www.asrm.org/Patients/FactSheets/challenges.pdf> (Toegang op 26 Mei 2009).

Ariganjoye, R. & Daigneault, R. (2009). *Middle childhood development.* <http://yourtotalhealth.ivillage.com/middle-childhood-development.print.html> (Toegang op 23 Oktober 2009).

Arkava, M.L. & Lane, T.A. (1983). *Beginning social work research.* In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions.* Van Schaik Publishers: Pretoria.

Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E. & Bem, D.H. (1993). *Introduction to psychology.* 11th edition. Harcourt Brace College Publisher: USA.

Babbie, E. (1990). *The practice of social research: Survey research methods.* Belmont: Wadsworth.

Babbie, E. (1992). *The practice of social research.* 6th edition. Wadsworth Publishing Company: California.

Babbie, E. (1995). *The practice of social research*. 7th edition. Wadsworth Publishing Company: California.

Babbie, E. (2004). *The practice of social research*. 10th edition. Wadsworth Publishing Company: California.

Bak, N. (2008). *Completing your thesis – a practical guide*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Baker, G. (2008). *Raising twins*.

<http://www.nymetroparents.com/newarticle.cfm?colid=12039> (Toegang op 2 Februarie 2009).

Barret, K.C. & Campos, J.J. (1987). *Perspectives on emotional development II: A functionalist approach to emotions*. In L.E. Berk (2006). *Child development*. 7th edition. USA: Pearson Education.

Basson, H. (2001). *Die belewinge van die adolescent in die enkelouergesin as gevolg van egskeiding*. MA-tesis. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.

Bateson, G. (1979). *Mind and nature, a necessary unit*. New York: Bantam Books.

Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. In L.E. Berk (2006). *Child development*. 7th edition. USA: Pearson Education.

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance abuse. *Journal of Early Adolescence*, 11:56-95.

Baumrind, D. & Black, A.E. (1967). Current patterns of parental authority. In L.E. Berk (2006). *Child development*. 7th edition. USA: Pearson Education.

Beardshaw, T. (2006). *How dads can encourage good behaviour*.
<http://www.supernanny.com/Advice/-/Your-child/-/Child-care/Discipline-for-dads.aspx>
(Toegang op 1 Maart 2010).

Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: a process model. *Child Development*, 55:83-96.

Belsky, J. & Nezworski, T. (1987). *Clinical implications of attachment*. USA: Lawrence Erlbaum Associates.

Belsky, J., Steinberg, L., & Draper, P. (2007). In Salmon, C.A. & Shackelford, T.K. (2007). *Family relationships: an evolutionary perspective*. Oxford University Press: New York.

Benasich, A.A. & Brooks-Gunn, J. (1996). Maternal attitudes and knowledge of childrearing: Associations with family and child outcomes. *Child Development*, 67(3):1186-1205.

Berk, L.E. (1996). *Infants, Children and Adolescents*. USA: Allyn & Bacon.

Berk, L.E. (2006). *Child development*. 7th edition. USA: Pearson Education.

Berman, J. (2000). *The A-Z guide to raising happy, confident kids*. Nashville: Thomas Nelson Publishers.

Biller, H.B. (1993). *Fathers and families: Paternal factors in child development*. Westport, CT: Auburn House/Greenwood Publishing Group.

Biller, H.B. & Solomon, R. (1986). *Child maltreatment and paternal deprivation: a manifesto for research, prevention and treatment*. Lexington, Mass: Lexington Books.

Blankenship, L. (2002). *The psychology of twins*.

<http://www.public.iastate.edu/e~blank/twins.html> (Toegang op 2 Februarie 2009).

Boeree, C.G. (2006). *Personality theories*.

<http://webspace.ship.edu/cgboer/erikson.html> (Toegang op 4 Junie 2009).

Bonander, R. (2010). *Fatherhood guide: discipline*.

http://www.askmen.com/money/how_to_300/395b.How_to.html (Toegang op 1 Maart 2010).

Bornstein, M.H. (1995). *Handbook of parenting: Biology and ecology of parenting*. UK: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Boyse, K. (2009). *Sibling rivalry*. Reviewed by Brenda Volling. <http://www.med.umich.edu/yourchild/topics/sibriv.htm> (Toegang op 23 Oktober 2009).

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge: Harvard University Press.

Brownell, P. (2003). Gestalt Global's Gestalt Therapy Construct Library: Constructs from "G" through "P". *Gestalt!* 7(1). November 2003.

Burggraf Torppa, C. (2009). The importance of fathers in children's asset development. <http://www.ohioline.osu.edu/flm00/fs08.html> (Toegang op 23 Oktober 2009).

Cabrera, N.J., Tamis-LeMonda, C.S., Bradley, R.H., Hofferth, S. & Lamb, M.E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development*, 71:127-136.

Campos, J.J., Frankel, C.B. & Camras, L. (2004). On the nature of emotion regulation. In L.E. Berk (2006). *Child development*. 7th edition. USA: Pearson Education.

Center for the Improvement of Child Caring (2009). <http://www.cicccparenting.org/> (Toegang op 5 Junie 2009).

Chisholm, J.S. (2007). In Salmon, C.A. & Shackelford, T.K. (2007). *Family relationships: an evolutionary perspective*. Oxford University Press: New York.

Cilliers, S.P. (1973). *Maatskaplike navorsing*. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouché, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Collins, W.A. (2005). *The long-term impact of parenting during middle childhood*. <http://www.cyfc.umn.edu/publications/connection/pubs/04winter/parentingimpact.html> (Toegang op 3 Junie 2009).

Corey, C. (2005). *Theory and practice of counseling and psychotherapy*. 7th edition. Belmont, CA: Thomson Learning.

Craig, G.J. (1996). *Human development*. New Jersey: Prentice-Hall.

Creswell, J. W. (2005). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. 2nd edition. New Jersey: Prentice-Hall.

Custer, M. (2009). *Dad's point of view*.

<http://www.twinhelpstore.com/index.asp?PageAction=Custom&ID=20> (Toegang op 2 Februarie 2009).

Darling, N. (1999). *Parenting styles and its correlates*. Cleaning house on Elementary and Early Childhood Education.

<http://www.athealth.com/Practitioner/ceduc/parentingstyles.html> (Toegang op 29 Oktober 2009).

David, M. & Sutton, C. (2004). *Social research – the basics*. Sage Publications: London.

Davis, S.F. & Palladino, J.J. (1997). *Psychology*. Prentice-Hall, Inc: New Jersey.

Day, R. & Lamb, M.E. (2004). *Conceptualizing and measuring father involvement*. In McBride, B.A., Brown, G.L., Bost, K.K., Shin, N., Vaughn, B. & Korth, B. (2005). Paternal identity, maternal gatekeeping, and father involvement. *Family Relations*, 54:360-372. May.

De Bruin, K. (1998). *Studiegids vir normale menslike ontwikkeling*. Roodepoort: Open Learning Academy (Pty) Ltd.

DeLuccie, M.F. (1996). In Allen, S. & Daly, K. The effects of father involvement: A summary of the research evidence. (2002). *Newsletter of the father involvement initiative – Ontario network. Volume 1*.

Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (2000). *Handbook of qualitative research*. In De Vos, A.S., Strydom, H. Fouche, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

De Vos, A.S. (2005). Qualitative data analysis and interpretation. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouché, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the*

social sciences and human service professions. 3de uitgawe. Pretoria: Van Schaik. 333–349.

De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Dichtelmiller, M., Meisels, S.J., Plunkerr, J.W., Bozvstssu, M.B.A., Claflin, C. & Mangelsdorf, S.C. (1992). The relationship of parental knowledge to the development of extremely low birth weight infants. *Journal of Early Intervention*, 16: 210-220.

Dorland's Medical Dictionary for Health Consumers (2007). <http://www.medical-dictionary.thefreedictionary.com/cognitive+development> (Toegang op 3 November 2009).

Dowshen, S. (2008). *Communication and your 6 to 12 year old*. http://kidshealth.org/parent/growth/communication/comm_6_to_12.html# (Toegang op 3 Oktober 2009).

Eisenberg, N. & Fabes, R.A. (1998). Prosocial development. In L.E. Berk (2005). *Child development*. 7th edition. USA: Pearson Education.

Encyclopedia of Mental Disorders (2009). *Peer groups*. <http://www.minddisorders.com/Ob-Ps/Peer-groups.html> (Toegang op 20 Oktober 2009).

Erikson, E.H. (1980). *Identity and the life cycle*. New York: W.W. Norton.

Evans, G.D. & Fogarty, K. (2005). *Being an involved father*. <http://edis.ifas.ufl.edu/HE141> (Toegang op 21 Mei 2009).

Fierro, P.P. (2005). *The everything twins, triplets and more book*. Adams Media Corporation: Cincinnati.

Fierro, P.P. (2009a). *Do you have a favorite twin?* <http://multiples.about.com/od/familyissues/a/favoritetwin.htm?p=1> (Toegang op 20 Oktober 2009).

Fierro, P.P. (2009b). *Encouraging individuality in twins/multiples*.
<http://multiples.about.com/od/familyissues/a/twinidentity.htm?p=1> (Toegang op 20 Oktober 2009).

Fierro, P.P. (2009c). *Twins/Multiples in the public eye*.
<http://multiples.about.com/od/familyissues/a/publiceye.htm?p=1> (Toegang op 20 Oktober 2009).

Fierro, P.P. (2009d). *What's different about parenting twins: parenting twins and multiples vs. parenting singletons*.
<http://multiples.about.com/od/familyissues/a/parentingtwins.htm> (Toegang op 2 Februarie 2009).

Fierro, P.P. (2009e). *Birth order and twins – what is birth order?*
<http://multiples.about.co/cs/familyissues/a/twinbirthorder.htm?p=1> (Toegang op 20 Oktober 2009).

Fouché, C.B. (2005). *Qualitative research designs*. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouché, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions*. 3de uitgawe. Pretoria: Van Schaik. 267-273.

Fouché, C.B. & De Vos, A.S. (2005). *Problem Formulation*. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouché, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions*. 3de uitgawe. Pretoria: Van Schaik. 100–110.

Fouché, C.B. & De Vos, A.S. (2005). Quantitative research designs. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouché, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions*. 3de uitgawe. Pretoria: Van Schaik. 132-143.

Fox, G. (editor) (1989). *Collins Cobuild – Essential English Dictionary*. William Collins Sons & Co Ltd: Glasgow.

Fraenkel, P. (2008). *The many meanings of family and the role of fathers*.
http://www.aboutourkids.org/articles/many_meanings_family_role_fathers?print=1
(Toegang op 26 Junie 2008).

Franz, J. (2006). *Birth order*. Gale encyclopedia of childhood and adolescence.
<http://yourtotalhealth.ivillage.healthline.com/galecontent/birth-order-1> (Toegang op 23 Oktober 2009).

Frijda, N. (2000). *The psychologist's point of view*. In L.E. Berk (2006). *Child development*. 7th edition. USA: Pearson Education.

Gavin, M.L. (2007). *Parenting multiples*.
http://kidshealth.org/parent/positive/family/parenting_multiples.html (Toegang op 1 Maart 2010).

Gillis, J.R. (1997). *A world of their own making: A history of myth and ritual in family life*. Oxford University Press: Oxford.

Gladding, S.T. (2000). *Counseling – A comprehensive profession*. 4th edition. Prentice-Hall, Inc: New Jersey.

Goldin, J. (2007). *The role of fathers*.
http://www.childrenfirst.nhs.uk/families/az_child_health/r/role_fathers.html (Toegang op 5 Januarie 2009).

Gouws, L.A., Louw, D.A., Meyer, W.F. & Plug, C. (1979). *Psigologie-woordeboek*. McGraw-Hill Boekmaatskappy: Johannesburg.

Gravetter, F.J. & Forzano, L.B. (2003). *Research methods for the behavioural sciences*. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Graziano, A.M., & Raulin, M.L. (2004). *Research methods: A process of inquiry*. 5th edition. Boston, Mass.: Allyn and Bacon.

Greeff, M. (2005). *Information collection: Interviewing*. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social*

sciences and human service professions. 3rd edition. Pretoria: Van Schaik Publishers.

Harder, A.F. (2002). *The developmental stages of Erik Erikson.*

<http://www.learningplaceonline.com/stages/organize/Erikson.htm> (Toegang op 4 Junie 2009).

Hawkins, A.J. & Dollahite, D.C. (1997). *Beyond the role - inadequacy perspective of fathering.* In McBride, B.A., Brown, G.L., Bost, K.K., Shin, N., Vaughn, B & Korth, B. (2005). Paternal identity, maternal gatekeeping, and father involvement. *Family Relations*, 54:360-372. May.

Henggeler, S.W., Edwards, J., Cohen, R. & Summerville, M.S. (1991). Predicting changes in children's popularity: The role of family relations. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 12: 205-218.

Hergenhahn, B.R. (1997). *An introduction to the history of psychology.* 3rd edition. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.

Hess, C., Teti, D. & Hussey-Gardner, B. (2004). Self-efficacy and parenting of high risk infants: The moderating role of parent knowledge on infant development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25:423-443.

Hodges, C. (1990). *Field theory and group process.* Presentation at the Gestalt Journal's 12th annual conference. Boston: Mass.

Huang, K.Y., Caughy, K.Y., Genevro, J. & Miller, T. (2005). Parental knowledge of child development and quality of parenting among white, African American and Hispanic mothers. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 26, 149-170.

Isley, S., O'Neil, R. & Parke, R.D. (1996). The relation of parental affect and control behaviors to children's classroom acceptance: A concurrent and predictive analysis. *Early Education and Development*, 7:7-23.

James, W. (1884). What is an emotion? *In Classics in the history of psychology.* *Mind*, 9:188-205. 2009. Christopher D. Green.

Janesick, V.J. (2000). The choreography of qualitative research design: Minuets, improvisations and crystallization. In Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (Eds) (2000). *Handbook of qualitative research*. 2nd edition. 379-399. Thousand Oaks, CA: Sage.

Kerns, K.A. & Richardson, R.A. (2005). *Attachment in middle childhood*. New York: Guilford Press.

Klein, B. (2008). *Not all twins are alike*. Santa Barbara: Praeger Publishers.

Knudsen, J. & Girardeau, C. (2009). *Twin fathers need help too*. <http://parenting.ivillage.com/baby/bmultiples/0,,43x0-p,00.html> (Toegang op 2 Februarie 2009).

Kobak, R., Rosenthal, N. & Serwik, A. (2005). The attachment hierarchy in middle childhood: Conceptual and methodological issues. In K. Kerns & R. Richardson (Eds) (2005). *Attachment in Middle Childhood*. New York: Guilford Press.

Kochanska, G., Kuczynski, L. & Radke, Y. (1989). Correspondence between mothers' self-report and observed child-rearing practices. *Child Development*, 60:56-63. In J. Neal & D. Frick-Horbury (2001). The effects of parenting styles and childhood attachment patterns on intimate relationships. *Journal of Instructional Psychology*, 28:178-184.

Kohl, S. (2001). *Twin stories – their mysterious and unique bond*. Wildcat Canyon Press: California.

Köhler, W. (1969). *The task of Gestalt Psychology*. Princeton: Princeton University Press.

Kottman, T. & Johnson, V. (1993). Adlerian Play Therapy: A tool for school counselors. *Elementary School Guidance and Counseling*, 28:42-52. In D.R. Nims (1998). Searching for self: A theoretical model for applying family systems to adolescent group work. *Journal for Specialists in Group Work*, 23, 133-144.

Kritzinger, M.S.B. & Eksteen, L.C. (2002). *Beknopte verklarende woerdeboek*. Pharos: Kaapstad.

Kuczynski, L. & Lollis, S. (2002). Four foundations for a dynamic model of parenting. In L.E. Berk (2006). *Child development*. 7th edition. USA: Pearson Education.

Ladd, G.W. (1999). Annual review of psychology. *Peer relationships and social competence during early and middle childhood*, 333.

Ladd, L.D. (2000). *Becoming a father: The first two years*.

http://wwwfcs.tamu.edu/families/parenting/fathering/fathering_pdf/new_fathers.pdf

(Toegang op 3 April 2009).

Lamb, M.E. (Ed). (1997). *The role of the father in Child Development*. 3rd edition. New York: Wiley.

Lamb, M. (1996). Statement of Michael Lamb, speaking at the IPPR conference. "Men and their children". London, 30 April 1996.

<http://www.spig.clara.net/eppr/lamb.htm> (Toegang op 2 Februarie 2009).

Lamb, M.E. (2002). Infant-father attachments and their impact on child development. *National institute of child health and human development*. In C.S. Tamis-LeMonda & N. Cabrera (Eds) (2002). *Handbook of father involvement: Multidisciplinary perspectives*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 93.

Lamb, M.E. & Tamis-LeMonda, C.S. (2003). The role of the father: An introduction. In M.E. Lamb (Ed) (1997). *The role of the father in child development*. 4th edition. New York: John Wiley & Sons.

Lamb, M.E., Pleck, J.H., Charnov, E.L. & Levine, J.A. (2005). In McBride, B.A., Brown, G.L., Bost, K.K., Shin, N., Vaughn, B. & Korth, B (2005). Paternal identity, maternal gatekeeping, and father involvement. *Family Relations*, 54:360-372. May.

Lancaster, L.R. (2000). *Daddy stress – working parents*. Ebony: Johnson Publishing Co.

LaRossa, R. (1988). Fatherhood and social change. Family relations. *The contemporary family: consequences of change*, 36:(4):451-457, Oktober.

Leedy, D.L. & Ormrod, J. E. (2005). *Practical research*. 8th edition. Pearson Prentice Hall: New Jersey.

LeFebvre, J.E. (2003). *Fathers are important. Parenting and the preschooler*. <http://www.uwex.edu/ces/flp/pp/> (Toegang op 16 Desember 2009).

LeVine, R.A. (1974). Parental Goals: A cross-cultural view. In D.R. Shaffer (1996). *Developmental Psychology – Childhood and adolescence*. 4th edition. USA: Brooks/Cole Publishing Company.

Lewin, K. (1952). *Field theory in social science*. London: Tavistock.

Lewis, M. (2009). *Home Game: An accidental guide to fatherhood*. USA: W.W. Norton & Company.

Linwood, A.S. (2006). *Parent-Child Relationships*. Gale Encyclopedia of Childhood and Adolescence. <http://yourtotalhealth.ivillage.healthline.com/galecontent/parent-child-relationships-1> (Toegang op 23 Oktober 2009).

Loewenberg, F. & Dolgoff, R. (1988). *Ethical decisions for social work practice*. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Louw, D.A. & Edwards, D.J.A. (1993). *Sielkunde: 'n inleiding vir studente in Suider-Afrika*. Johannesburg: Lexicon.

Louw, D.A., Van Ede, D.M. & Louw, A.E. (1998). *Human Development*. 3rd edition. Pretoria: Kagiso Publishers.

Maccoby, E.E. & Martin, J.A. (1983). *Socialization in the context of the family: Parent-child interaction*. In P.H. Mussen & E.M. Hetherington (1983). *Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development*, 4:1-101. New York: Wiley.

Mackewn, J. (1997). *Developing gestalt counselling*. London, UK: Sage Publications.

Malmstrom, P.M. & Poland, J. (2000). *The art of parenting twins – the unique joys and challenges of raising twins and other multiples*. Ballantine Books: New York.

Mander, R. (2004). *Men and maternity*. York: Routledge.

Manlove, E.E. & Vernon-Feagans, L. (2002). Caring for infant daughters and sons in dual-earner households: Maternal reports of father involvement in weekday time and tasks. *Infants & Child Development*, 11, 305-320.

Maree, K. (Editor) (2007). *First steps in research*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Maree, K. & Van der Westhuizen, C. (2007). In Maree, K. (2007). *First steps in research*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Mark, R. (1998). *Research made simple: a handbook for social workers*. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Marshall, C. & Rossman, G.B. (1999). *Designing qualitative research*. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Marsiglio, W., Amato, P., Day, R.D. & Lamb, M.E. (2000). Exploring fatherhood diversity: Implications for conceptualizing father involvement. *Marriage and Family Review*, 29, 269-293.

May, T. (1993). *Social research: issues, methods and process*. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Mayer, R., Anastasi, J.M. & Clark, E.M. (2006). *What to expect and when to seek help: A bright futures tool to promote social and emotional development in early childhood*. Washington, DC: National Technical Assistance Center for Children's Mental Health, Georgetown University Center for Child and Human Development, in collaboration with the National Center for Education in Maternal and Child Health.

McBride, A. (1989). Stress and fathers' parental competence: Implications for family life and parent educators. *Journal on Family Relations*, 38(4):385-389, October.

McBride, B.A., Brown, G.L., Bost, K.K., Shin, N., Vaughn, B. & Korth, B. (2005). Paternal identity, maternal gatekeeping, and father involvement. *Family Relations*, 54:360-372. May.

Merriam, S.B. (2007). In Maree, K. (2007). *First steps in research*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Middle Childhood (2009). <http://www.eknazar.com/Parenting/positiveparenting6-8.php> (Toegang op 29 Mei 2009).

Miller, L.C & Fishkin, S.A. (2007). In Salmon, C.A. & Shackelford, T.K. (2007). *Family relationships: an evolutionary perspective*. Oxford University Press: New York.

Moore, J.E. (2007). Multiple Births – the art and science of caring for twins, triplets and more. *Pediatrics in Review*, 28: e9-e15.

Moss, P. (1995). *Father figures: Fathers in the families of the 1990's*. HMSO: Edinburgh.

Mouton, J. (2001). *How to succeed in your master's and doctoral studies: a South African guide and resource book*. Van Schaik: Pretoria.

Mouton, J. & Marais, H.C. (1992). *Basiese begrippe: metodologie van die geesteswetenskappe*. RGN-uitgewers: Pretoria.

Mussen, P. H. & Hetherington, E. M. (1983) *Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development*, 4:1-101. New York: Wiley.

National Center on Birth Defects and Developmental Disabilities (2005). <http://www.cdc.gov/ncbddd/default.htm> (Toegang op 3 Junie 2009).

National Institute of Child Health and Human Development (1998). Improving children's well-being: understanding, nurturing fatherhood. *Today's issues*, 9. October. http://www.nichd.nih.gov/publications/pubs/upload/ti_9.pdf (Toegang op 2 Oktober 2009).

Neal, J. & Frick-Horbury, D. (2001). The effects of parenting styles and childhood attachment patterns on intimate relationships. *Journal of Instructional Psychology*, 28: 178-184.

Neuman, W.L. (1997). *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*. 3rd edition. Boston: Allyn & Bacon.

Neuman, W.L. (2000). *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*. 4th edition. Boston: Allyn & Bacon.

Neuman, W.L. (2003). *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Neuman, W.L. (2004). *Basics of social research: qualitative and quantitative approaches*. Boston: Allyn & Bacon.

Newman, P. R. & Newman, B. M. (1997). In Louw, Van Ede & Louw. (1998). *Human Development*. 3rd edition. Pretoria: Kagiso Publishers.

Nieuwenhuis, J. (2007). In Maree, K. (2007). *First steps in research*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Niolon, R. (2009). *Erikson's psychosocial stages of development*. <http://www.psychpage.com/learning/library/person/erikson.html> (Toegang op 4 Junie 2009).

Nims, D. R. (1998). Searching for self: A theoretical model for applying family systems to adolescent group work. *Journal for Specialists in Group Work*, 23, 133-144.

Nugent, J.K. (1991). Cultural and psychological influences. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 2 475-485.

Nuttal, P. (1995). *Middle Childhood Development*. National network for child care. <http://www.nncc.org/Child.Dev/mid.dev.html> (Toegang op 23 June 2009).

Odendaal, F.F. & Gouws, R.H. (2005). *Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal*. Pearson Education.

Oswalt, A. (2005). *Child and adolescent development overview. Erik Erikson and child development*.

http://www.mentalhelp.net/poc/view_doc.php?type=doc&id=7927&cn=28 (Toegang op 4 Junie 2009).

Palkovitz, R. (2002). *Involved fathering and child development: Advancing our understanding of good fathering*. In C.S. Tamis-LeMonda & N. Cabrera (Eds) (2002). *Handbook of father involvement: Multidisciplinary perspectives*. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum, 119-140.

Parke, R. D. (1996). *Fatherhood*. Cambridge: Harvard University Press.

Parke, R. D. & Brott, A. (1999). *Throwaway Dads*. Boston: Houghton-Mifflin.

Parlett, M. (1991). Reflections on Field Theory. *The British Gestalt Journal*, 1:86-91.

Parlett, M. (2005). Contemporary gestalt therapy: field theory. In A. Woldt & S. Toman (2005). *Gestalt Therapy: History, Theory and Practice*. Thousand Oaks: Sage Publication.

Perls, F., Hefferline, R.F. & Goodman, P. (1971). *Gestalt therapy: excitement and growth in the human personality*. New York: The Julian Press.

Piaget, J. (2001). *The psychology of intelligence*. Translated by Malcolm Piercy & D. E. Berlyne. London & New York: Routledge.

Pike, A., Coldwell, J. & Dunn, J. (2006). *Family relationships in middle childhood*. <http://www.jrf.org.uk/publications/family-relationships-middle-childhood> (Toegang op 29 Oktober 2009).

Pleck, J. H. (1997). Paternal involvement: Levels, origins, and consequences. In M. E Lamb (Ed.) (1997), *The role of the father in child development*. 3rd edition. 66-103. New York: Wiley.

Pleck, E.H. & Pleck, J.H. (1997). Fatherhood ideals in the United States: Historical dimensions. In M. E. Lamb (Ed.) (1997). *The role of the father in child development*, 3rd edition. 33-48. New York: Wiley.

Pregnancy and Parenthood Encyclopedia (2009).

<http://www.familyrank.org/pages/616/Fatherhood-Determinants-Father-Involvement.html> (Toegang op 29 September 2009).

Princeton University Encyclopedia and Dictionaries (2009).

<http://www.princeton.edu/main/tools/references/encyclopedias/> (Toegang op 2 Desember 2009).

Quigley, R. (2004). Reclaiming children and youth. *Positive peer groups: "helping others" meets primary developmental needs*, 13(3):134.

Radin, N. (1994). Primary caregiving fathers in intact families. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 136-154.

Reber, E., Allen, R. & Reber, A.S. (2009). The Penguin Dictionary of Psychology. 4th edition. Penguin Publishers: Johannesburg.

Repetti, R.L. (1994). Short-term and long-term processes linking job stressors to father-child interaction. *Social Development*, 3(1), 1-15.

Richardson, L. (2000). Writing: A Method of inquiry. In N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds.) (2000). *The handbook of qualitative research*. 2nd edition. 923-948. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Roos, V. (1998). *Certificate course in dealing with traumatised children – helping psychologically disturbed children*. Pretoria: Mantlebe Books.

Rotundo, E.A. (1985). American fatherhood: a historical perspective. *American Behavioral Scientist*, 29(1):7-25.

Russel, A., Mize, J. & Bissaker, K. (2004). In L.E. Berk (2006). *Child Development*. 7th edition. USA: Pearson Education.

Saarni, C., Mumme, D.L. & Campos, J.J. (1998). Emotional development: Action, communication, and understanding. In L.E. Berk (2006). *Child Development*. 7th edition. USA: Pearson Education.

Salmon, C.A. & Shackelford, T.K. (2007). *Family relationships: an evolutionary perspective*. Oxford University Press: New York.

Sandbank, A.C. (1999). *Twin and triplet psychology – a professional guide to working with multiples*. Routledge: London.

Sanders, M.R. & Morawska, A. (2005). *Can changing parental knowledge, dysfunctional expectations and attributions, and emotion regulation improve outcomes for children?* In Tremblay, R.E., Barr, R.G. & Peters, R.D.E.V, eds. Encyclopedia on Early Childhood Development (online). Montreal, Quebec: Centre of Excellence for Early Childhood Development, 1-12, December. <http://www.childencyclopedia.com/documents/Sanders-MorawskaANGxp.pdf> (Toegang op 4 September 2009).

Schave, B. & Ciriello, J. (1983). *Identity and intimacy in twins*. Praeger Publishers: New York.

Segal, N.L. (2000). *Entwined lives – twins and what they tell us about human behaviour*. Plume: England.

Seifert, K.L. & Hoffnung, R.J. (1994). *Child and adolescent development*. Boston: Houghton Mifflin Company.

Selltiz, C., Jahoda, M., Deutsch, M. & Cock, S.W. (1965). *Research methods in social relations*. Methuen: London.

Shaffer, D.R. (1996). *Developmental psychology – childhood and adolescence*. 4th edition. USA: Brooks/Cole Publishing Company.

Smith, C.A. (2009). *Father's care*. <http://www.pioneerthinking.com/fathercare.html> (Toegang op 27 Mei 2009).

Smith, R.B & Manning, P.K. (1982). *Qualitative methods: volume II of the handbook of social science methods*. In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Stenson, J.B. (2004). *Father: the family protector*. USA: Scepter Publishers.

Stoiber, K.C. & Houghton, T.G. (1993). Low-income adolescent mothers' knowledge about domains of child development. *Infant Mental Health Journal*, 23(1-2):88-103. February 2002.

Stolorow, R.D. (2005). Contextuality of emotional experience. *Psychoanalytic Psychology*, 22:101-106.

Tamis-LeMonda, C.S. & Cabrera, N. (2002). *Handbook of father involvement: Multidisciplinary perspectives*. USA: Lawrence Erlbaum Associates.

The changing roles of fathers. <http://library.adoption.com/articles/the-changing-roles-of-fathers.html> (Toegang op 22 Mei 2009).

The institute for the study of Civil Society. *How do fathers fit in?* (CIVITAS) <http://www.civitas.org.uk/hwu/fathers.php> (Toegang op 21 Mei 2009).

Toman, S. & Bauer, A. (2005). Adolescents: development and practice from a gestalt orientation. In A. Woldt & S. Toman (Ed) (2005). *Gestalt Therapy: History, theory and practice*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Van Loggerenberg, M. & Roets, H.E. (2001). In Basson. H. (2001). *Die belewinge van die adolescent in die enkelouergesin as gevolg van egskeiding*. MA-thesis. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.

Van Niekerk, E. (1996). *Paradigms of mind – personality perspectives in context*. International Thomson Publishing: Southern Africa.

Van Wagner, K. (2009). *Parenting styles – the four styles of parenting*. <http://psychology.about.com/od/developmentalpsychology/a/parenting-style.htm> (Toegang op 29 Oktober 2009).

Vetere, A. & Dowling, E. (Eds) (2005). *Narrative therapies with children and their families*. 3rd edition. London: Routledge.

Vrey, J.D. (2001). In Basson. H. (2001). *Die belewinge van die adolessent in die enkelouergesin as gevolg van egskeiding*. MA-tesis. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.

Wambugu, J.N. & Adams, L. (2007). What's expected of fathers today. *Witness*: 18,14 June.

Watters, J.K. & Biernacki, P. (2005). In De Vos, A.S., Strydom, H., Fouche, C.B. & Delport, C.S.L. (2005). *Research at grass roots: for the social sciences and human service professions*. Van Schaik Publishers: Pretoria.

Wipfler, P. (2008). *Dictionary for dads – Father's family parenting guide*. <http://www.dictionaryfordads.com/fathersandstress.htm> (Toegang op 2 Februarie 2009).

Withrow, R. & Schwiebert, V.L. (2005). Twin loss: implications for counsellors working with surviving twins. *Journal of Counselling and Development*: 1-2, Jan.

Woldt, A. & Toman, S. (2005). *Gestalt Therapy: History, Theory and Practice*. Thousand Oaks: Sage Publication.

Woodward, A. (1998). Father-child relationships. *Gale Encyclopedia of Childhood and Adolescence*. <http://yourtotalhealth.ivillage.healthline.com/galecontent/father-child-relationships> (Toegang op 5 Junie 2009).

Yontef, G. (1984). Modes of thinking in Gestalt Therapy. *The Gestalt Journal*, 8:33-75.

Yontef, G. (1993). Gestalt therapy: an introduction. *In Awareness, Dialogue and Process*. Gouldsboro, MET: The Gestalt Journal Press.

Zaayman, H.J. (2002). *Persoonlike belewenisse van die leergeremde kind binne die gesin*. MA-tesis. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.

TOESTEMMINGSBRIEF

Geagte Ouers,

NAVORSINGSPROJEK BY SKOOL

Ek is 'n nagraadse student wat tans navorsing doen ten einde my Meestersgraad in Spelterapie aan die Universiteit van Suid-Afrika te behaal. Die navorsing is 'n vereiste vir die verwerwing van die graad en ek wil graag hiermee 'n uitnodiging aan u rig om aan die studie deel te neem.

Die doel van die navorsing is om inligting in te win oor die ervarings van vaders van tweelinge wat hulle tans in hul middelkinderjare (6 tot 12 jaar) bevind, met uitdruklike verwysing na ouerskap en die ervarings gedurende die veranderde rolle van vaders in die samelewing, vanuit 'n Gestalt perspektief.

Die studie sal daar toe bydra dat inligting ingewin word om vaders van tweelinge behulpsaam te wees en hulle beter voor te berei vir die daaglikse uitdagings wat hulle in die gesig staar met betrekking tot hul veranderde rolle in die gemeenskap en wat dan ingelyf kan word in ouerleiding en ondersteuning aan ouers. Die onderhoude sal oor 'n tydperk van ongeveer drie weke plaasvind.

Deelname aan die studie sal onderhoude behels waartydens daar verlang sal word dat deelnemers sekere vrae met betrekking tot vaderskap en tweelinge beantwoord. Die onderhoude sal ongeveer 20 tot 30 minute duur en sal by die skool plaasvind. Nadat die data ingesamel en ontleed is en afleidings gemaak is, sal u terugvoer met betrekking tot die navorsing ontvang. Geskrewe terugvoer sal slegs op aanvraag verskaf word. Die onderhoude sal op band opgeneem word en sal daarna getranskribeer word. Alle deelnemers se identiteite sal beskerm word en anoniem bly. Geen vergoeding sal vir deelname gemaak word nie. Die studie sal wel met my studieleier gedeel word aangesien sy insae in die data sal hê. Die resultate van die verhandeling sal skriftelik gepubliseer word en 'n afskrif daarvan sal in die biblioteek van die Unisa kampus in Pretoria geberg word. Deelnemers behou die reg voor om hul ter enige tyd van die navorsing te onttrek of om na die onderhoudsessies vrae aan die navorsers te rig ten einde enige aspekte op te klaar.

Indien u gewillig is om aan die studie deel te neem, sal dit waardeer word as u die onderstaande vorm sal invul en dit voor of op 18 September 2009 aan die skool sal terugbesorg.

Indien u enige verdere inligting benodig, kan u my gerus op 083 709 9135 of epos play.liezl@gmail.com kontak.

Byvoorbaat baie dankie.

Groete

Liezl Theron

Voltooи asseblief die onderstaande vorm en besorg dit voor of op 18 September 2009 aan die skool terug.

Ek, _____ (naam en van) verklaar hiermee my bereidwilligheid om aan die navorsingsprojek deel te neem.

Besonderhede van waar met my in verbinding getree kan word:

Geteken te _____ op _____ 2009.

Naam en van: _____

Handtekening:_____

ONDERHOUDSKEDULE

Agtergrond:	
1	Wat is die ouderdom van die vader?
2	Wat is die ouderdom van die moeder?
3	Wat is die ouderdom en geslag van die tweeling?
4	Indien die tweeling nie dieselfde geslag is nie, beskryf die verskille in jou verhouding met hulle.
5	Wat is die sibbe-orde van die tweeling (aantal kinders en ouerdomme) en hoe verskil die ondervinding met een kind teenoor die van 'n tweeling?
Familie-dinamika:	
6	Wie is verantwoordelik vir die besluite in die huishouing met betrekking tot finansies en met die kinders?
7	Wie dissiplineer die kinders?
8	Wie is die streng ouer en wie is die sagter ouer?
9	Word die tweeling verskillend gedissiplineer?
10	Verskil die discipline van dié van die ander kind(ers) in die gesin?
11	Vind jy dit moeilik om die tweeling te dissiplineer?
12	Beskryf elkeen van die tweeling se persoonlikheid – waarvan hulle hou en nie hou nie.
13	Hoe sou jy die tweeling se verhouding met hul moeder beskryf?
14	Beskryf die tweeling se verhouding met hulle ander sibbe.
15	Hoe sou jy jou verhouding met die tweeling beskryf?
16	Is daar enige veelseggende verskille tussen die voorskoolse ouerdom van die tweeling en hul middelkinderjare?
17	Het julle 'n ondersteunings-raamwerk en indien wel, hoe vind julle baat daarby?
18	Kom jy beter oor die weg met een van die tweeling as die ander een en indien wel, waarom?
19	Hoeveel tyd bring jy saam met die tweeling deur?
20	Verdeel jy jou tyd tussen die tweeling en indien wel, hoe verdeel jy jou tyd tussen hulle?
21	Beskryf die soort aktiwiteite waaraan jy met hulle deelneem en dui aan of daar iets is waarvan jy meer saam met hulle sou wou doen, maar nie genoeg tyd voor het nie.

22	Watter effek (indien enige) het jou werksomstandighede op jou verhouding met die tweeling?
23	Het jou verhouding met jou eie vader 'n invloed op jou verhouding met die tweeling?
24	Noem enige uitdagings wat jy as 'n vader van tweelinge in die gesig staar met betrekking tot die volgende: <ul style="list-style-type: none"> • finansieel • emosioneel • sosiaal • uitwerking op jou huwelik.
25	Beskryf die uitdagings wat jou in die gesig gestaar het toe die tweeling skoolgaande ouderdom bereik het.
26	Watter uitwerking het die tweeling op jou persoonlikheid en siening van jouself met betrekking tot: <ul style="list-style-type: none"> • selfagting • selfwaarde • introvert/ekstrovert • selfvertroue?
27	Is jy 'n gelukkige vader?
28	Watter aspek van die tweeling vind jy (gesamentlik en individueel) mees: <ul style="list-style-type: none"> • uitputtend • belonend?
29	Wedywer die tweeling met mekaar op die volgende vlakke: <ul style="list-style-type: none"> • akademies • sosiaal • vir aandag? Hoe beïnvloed dit jou en hoe hanteer jy dit?
30	Put jy meer genot uit een van die tweeling, of gelykmatig uit albei en waarom?
31	Op 'n maatstaf van 1 tot 10, met 1 as die minste, hoe gefrustreerd is jy tans met die tweeling en waarom?
32	Watter betekenis heg jy daarvan om 'n vader te wees?
33	Hoe sou jy vaderskap met net een word beskryf?